

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ : ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΣΙΑ**

Εκπονήτρια: Μιχαλοπούλου Γεωργία

ΑΜ: 4212013/ 132

Επιβλέπουσα : Παπαηλίου Φ. Χριστίνα

Μέλη τριμελούς συμβουλευτικής επιτροπής :

Παπαηλίου Φ. Χριστίνα (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια)

Ξανθάκου Ποτίτσα (Καθηγήτρια)

Νικολάου Ελένη (Λέκτορας)

Ακαδημαϊκό έτος : 2016-2017 (Ρόδος)

«Καινούριες θεωρίες.

Τα μωρά δεν πρέπει να τ' αφήνετε να κλαίνε.

Αμέσως να τα παίρνετε αγκαλιά.

Αλλιώς υπόκειται σε πρόωρη ανάπτυξη
το αίσθημα εγκατάλειψης ενηλικιώνεται
αφύσικα το παιδικό τους τραύμα
βγάζει δόντια μαλλιά νύχια γαμψά μαχαίρια.

Για τους μεγάλους, ούτως ειπείν τους γέροντες

–ό,τι δεν είναι άνοιξη είναι γερόντιο πια–

ισχύουν πάντα οι παμπάλαιες απόψεις.

Ποτέ αγκαλιά. Αφήστε τους να σκάσουνε στο κλάμα

μέχρι να τους κοπεί η ανάσα

δυναμώνουν έτσι τα αποσιωπητικά τους.

Ας κλαίνε οι μεγάλοι. Δεν έχει αγκαλιά.

Γεμίστε μονάχα το μπιμπερό τους

με άγλυκην υπόσχεση –δεν κάνει να παχαίνουν

οι στερήσεις– πως θά 'ρθει μία και καλή

να τους επικοιμήσει λιπόσαρκα

η αγκαλιά της μάνας τους.

Βάλτε κοντά τους το μηχάνημα εκείνο

που καταγράφει τους θορύβους του μωρού

ώστε ν' ακούτε από μακριά

αν είναι ρυθμικά μοναχική η αναπνοή τους.

Ποτέ μη γελαστείτε να τους πάρετε αγκαλιά.

Τυλίγονται άγρια

γύρω απ' τον σπάνιο λαιμό αυτού του δώρου,

θα σας πνίξουν.

Τίποτα. Όταν σας ζητάνε αγκαλιά

μολών λαβέ μωρό μου, μολών λαβέ να απαντάτε.»

Κική Δημουλά

(«Η εφηβεία της λήθης» Ποιητική Συλλογή, Γ' έκδ. Στιγμή, 1994)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση αυτής της πτυχιακής εργασίας έχει γίνει προκειμένου να με βοηθήσει στην πορεία της επαγγελματικής και γνωστικής μου πορείας και επιπλέον, προκειμένου να ολοκληρώσω τον κύκλο των σπουδών μου στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου και συγκεκριμένα στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού. Σε αυτό το σημείο, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Κα. Παπαηλίου Φ. Χριστίνα, για τις κατευθυντήριες γραμμές που μου έδωσε, ούτως ώστε να μπορέσω να ολοκληρώσω επιτυχώς την πτυχιακή μου εργασία. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, οι οποίοι στήριξαν τις σπουδές μου με διάφορους τρόπους, φροντίζοντας να έχω την καλύτερη δυνατή μόρφωση. Τέλος, θα ήθελα να απευθύνω ευχαριστίες στους εκπαιδευτικούς και τους κοινωνικούς λειτουργούς που συμμετείχαν μέσω του ερωτηματολογίου στην διεκπεραίωση της ερευνητικής διαδικασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, η οποία έχει τίτλο «Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών και Κοινωνικών Λειτουργών για την Υιοθεσία», μελετά το θεσμό της υιοθεσίας, επικεντρώνοντας στην επίδραση που έχει πάνω στην εξέλιξη του παιδιού, τόσο βιβλιογραφικά όσο και με σχετική έρευνα από εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς λειτουργούς. Αυτή η έρευνα έχει σκοπό να διερευνήσει, βάσει εμπειριών διαφόρων ειδικών που ασχολούνται με το θεσμό της υιοθεσίας, εκδηλώνοντας τα αίτια μιας προβληματικής συμπεριφοράς ενός υιοθετημένου παιδιού, τις αντιδράσεις στο πρόβλημα, τη φύση του προβλήματος, τις υπηρεσίες υποστήριξης και τι τρόπους αντιμετώπισης θα λάμβαναν υπόψιν τους, προκειμένου να βοηθήσουν αυτά τα παιδιά.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται η εισαγωγή στο ζήτημα της υιοθεσίας. Αρχικά, γίνεται η εννοιολόγηση του όρου «υιοθεσία» και παράλληλα η αναγκαιότητά της, τα είδη της και η νομική της διάσταση. Επίσης, για να μελετηθεί και για να κατανοηθεί καλύτερα το ζήτημα της υιοθεσίας, γίνεται αναφορά στα δικαιώματα του παιδιού, αναλύεται η ανάπτυξή του μέσα από τις ερμηνείες του γιατρού Freud και του ψυχαναλυτή Erikson και αναφέρονται οι ψυχοσωματικές του ανάγκες. Έπειτα, ορίζεται και επιχειρείται μια εκτενής ανάλυση της θεωρίας του Δεσμού, μέσα από διάφορες ερμηνείες και καταγράφεται το πως δημιουργείται ο Δεσμός, καθώς και τα είδη του. Στη συνέχεια, παρατίθεται ο ορισμός του Ιδρυματισμού, η ανάλυση αυτού και οι επιδράσεις που έχει στα παιδιά. Στο τέλος του πρώτου κεφαλαίου, γίνεται μια εκτενής ανασκόπηση στις επιδράσεις της υιοθεσίας στο παιδί και στους παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξή του.

Εν συνεχεία, στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσονται αναλυτικά οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών για την ψυχοπαθολογία του παιδιού, όπου και αναλύεται ο όρος «αντιλήψεις» και «μαθησιακές δυσκολίες». Ειδικότερα, αναλύεται εκτενέστερα η Παιδική Ψυχοπαθολογία και παρατίθενται κάποιες αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών για διάφορα μαθησιακά προβλήματα, καθώς και το πως αντιμετωπίζουν αυτά. Ακόμη, γίνεται αναφορά στο ρόλο που έχει ο εκπαιδευτικός και ο κοινωνικός λειτουργός στην υιοθεσία και στο τέλος του δεύτερου κεφαλαίου παρουσιάζονται σχετικές έρευνες γύρω από τις αντιλήψεις που έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί γύρω από το ζήτημα της υιοθεσίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο της πτυχιακής εργασίας, γίνεται η περιγραφή της μεθοδολογίας της σχετικής έρευνας που διεξήχθη και στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η εκτενής παρουσίαση των αποτελεσμάτων από την ανάλυση των δεδομένων, όπως προέκυψαν από την διεξαγωγή της έρευνας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, διατυπώνεται το μέρος της συζήτησης, δηλαδή η σύγκριση των αποτελεσμάτων με άλλες σχετικές έρευνες, η ερμηνεία τους με βάση ορισμένες υφιστάμενες θεωρίες, καθώς και η χρησιμότητα των αποτελεσμάτων αυτών για την εκπαιδευτική πράξη. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι πιθανές ερμηνείες των αποτελεσμάτων της έρευνας και κάποιοι περιορισμοί που προέκυψαν. Στο κεφάλαιο αυτό ολοκληρώνεται η πτυχιακή εργασία με την παρουσίαση των συμπερασμάτων, τα οποία συντάχθηκαν έπειτα από την συσχέτιση του βιβλιογραφικού μέρους με τα αποτελέσματα της έρευνας, ενώ παράλληλα παρουσιάζονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ:

υιοθεσία, είδη, ψυχοσωματικές ανάγκες, αίτια, επίδραση, ιδρυματοποίηση, δεσμός, ψυχοπαθολογία, προβληματική συμπεριφορά, υπηρεσίες υποστήριξης, τρόποι αντιμετώπισης, γονείς, παιδιά, εκπαιδευτικός, κοινωνικός λειτουργός

ABSTRACT

The present diploma thesis, which is entitled “Educators and Social Workers' perceptions about adoption”, investigates, the institution of adoption, focusing on the influence that it has on child's development, based both on bibliographic data and a related research that also took place. The goal of the present research is to further investigate, through specialists' aid, the causes of an adopted child's problematic behavior, the proper reactions to the above mentioned and the support services that should be given in order to overcome the adoption-related problems in a child's development.

In the first chapter, the topic of adoption is introduced. Initially, the term of adoption along with its necessity, its kinds, and the laws that determine adoption, are clarified. Then, in order to further understand the topic of adoption, children's rights and needs for a proper development, are examined taking into account doctor Freud's and Erikson's interpretations. Furthermore, an extended analysis of the "Bond Theory" is approached, through the examination of its creation and its types. Consecutively, institutionalization and its impact on children's behavior, is defined. The first chapter ends with a detailed reference to adoption's impact on the child in combination with the factors that influence a child's development.

The second chapter, deals with Educators and Social Workers' perceptions on children's psychopathology and it also examines terms such as «perceptions» and «learning difficulties» In particular, Child Psychopathology is further investigated and Educators and Social Workers' ways to deal with diverse learning difficulties, are cited. Furthermore, there is a reference to Educators and Social Workers' vital role during adoption and relevant research on specialists' perceptions is presented.

The third chapter describes, the methodology of the related research and the fourth fully presents the results that came up from the data analysis.

Finally, in the fifth chapter, a discussion takes place, in order to compare our results with the ones of relevant research, to interpret them based on existing theories, and to implement these results on the educational methods. Apart from this, possible interpretations of these results and some restrictions which came up, are presented. The present diploma thesis is completed with the presentation of the conclusions that came up after my comparing existing data with the results of the present investigation and suggestions for future research

KEY-WORDS:

Adoption, kinds, psychosomatic needs, causes, effect, institutionalization, bond, psychopathology, learning difficulties, support services, ways of facing the problem, parents, child, educator, social worker,

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	6
.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΥΙΟΘΕΣΙΑΣ	8
ΕΝΟΤΗΤΑ 1.1 Τι είναι υιοθεσία και ποια η νομική της διάσταση.....	8
ΕΝΟΤΗΤΑ 1.2 Ο Freud, ο Erikson και οι ψυχοκοινωνικές ανάγκες του παιδιού.....	10
Δομικό Μοντέλο και Στάδια Ανάπτυξης του Freud	10
Erik Erikson.....	11
Οι ψυχοσωματικές ανάγκες του ανθρώπου.....	11
Ατομικές Διαφορές.....	12
ΕΝΟΤΗΤΑ 1.3 Η Θεωρία του δεσμού	13
ΕΝΟΤΗΤΑ 1.4 Οι επιδράσεις του Ιδρυματισμού στα παιδιά	16
ΕΝΟΤΗΤΑ 1.5 Οι επιδράσεις της υιοθεσίας στο παιδί και οι παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξή του.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ.....	22
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.1 Αντιλήψεις και Μαθησιακές Δυσκολίες: Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί	22
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.2 Τι είναι η Παιδική Ψυχοπαθολογία	23
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.3 Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για κάποια παιδιά με μαθησιακά προβλήματα.....	24
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.3.1 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο ζήτημα της υιοθεσίας	25
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.4 Αντιλήψεις κοινωνικών λειτουργών για κάποια παιδιά με μαθησιακά προβλήματα	26
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.4.1 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο ζήτημα της υιοθεσίας.....	27
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.6 Σχετικές έρευνες γύρω από τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών πάνω στο ζήτημα της υιοθεσίας	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	30
ΕΝΟΤΗΤΑ 3.1 Μετέχοντες	30
ΕΝΟΤΗΤΑ 3.2 Εργαλεία Συλλογής Υλικού	30
ΕΝΟΤΗΤΑ 3.3 Διαδικασία Συλλογής Υλικού	31

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.4 Προσωπική εμπειρία.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	32
ΕΝΟΤΗΤΑ 4.1 Α.Εισαγωγή	32
ΕΝΟΤΗΤΑ 4.2 Β. Αίτια.....	32
ΕΝΟΤΗΤΑ 4.3 Γ. Αντιδράσεις στο πρόβλημα.....	37
ΕΝΟΤΗΤΑ 4.4 Δ. Η Φύση του Προβλήματος.....	40
ΕΝΟΤΗΤΑ 4.5 Ε. Υπηρεσίες Υποστήριξης	41
ΕΝΟΤΗΤΑ 4.6 ΣΤ. Αντιμετώπιση του παιδιού από τους ειδικούς	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	46
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.1 Περιγραφική Σύνοψη των αποτελεσμάτων τις παρούσας έρευνας.....	46
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.2 Σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας με άλλα προηγούμενων ερευνών.....	47
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.3 Ερμηνεία των αποτελεσμάτων με βάση υφιστάμενες θεωρίες.....	48
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.4 Χρησιμότητα των αποτελεσμάτων για την εκπαιδευτική πράξη.	49
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.5 Πιθανές ερμηνείες.....	50
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.6 Περιορισμοί της παρούσας έρευνας.....	50
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.7 Συμπεράσματα.....	51
ΕΝΟΤΗΤΑ 5.8 Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες	51
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	53
Ελληνόγλωσσες.....	53
Ξενόγλωσσες.....	56
Εισαγωγική Φωτογραφία	57
Παράρτημα - Ερωτηματολόγιο	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΥΙΟΘΕΣΙΑΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.1 Τι είναι υιοθεσία και ποια η νομική της διάσταση

Η υιοθεσία είναι ένας όρος, ο οποίος προέρχεται από τη λέξη υιός που είναι ο πρωτότοκος γιος και από το μεσαιωνικό ρήμα ‘θέτω’ που προέρχεται από το αρχαίο ρήμα ‘τίθημι’ (Μπαμπινιώτης, 2004). Η υιοθεσία είναι ένας θεσμός παιδικής προστασίας και πιο συγκεκριμένα, αποτελεί «τη διαδικασία κατά την οποία κάποιος αποκτά με δικαστική απόφαση τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις γονέα απέναντι σε παιδί του οποίου δεν είναι ο φυσικός γονέας» (Μπαμπινιώτης, 2004, σ.1.072).

Η υιοθεσία αποτελεί έναν ανθρωπιστικό θεσμό του νομικού συστήματος. Είναι μία νομική διαδικασία, η οποία εμπλέκει συναισθήματα, αφού χάρη σε αυτήν, παιδιά βρίσκουν οικογένειες και εντάσσονται σε αυτές σαν να ανήκαν εκεί από πάντα. Μπορούν και απολαμβάνουν όλα όσα απολαμβάνει ένα φυσικό παιδί και οι θετοί γονείς του δεν διαφέρουν νομικά σε τίποτα από τους φυσικούς γονείς του (Χαραλαμποπούλου, 1986).

Μελετώντας τη βιβλιογραφία γίνεται αντιληπτό, πως ο θεσμός της υιοθεσίας είναι κάτι αναγκαίο, αφού αποτελεί μέσο προστασίας για το παιδί. Το παιδί (<http://www.roots-research-center.gr>) μπορεί να υιοθετηθεί μέσω των δημόσιων βρεφοκομείων, της ιδιωτικής και της διακρατικής υιοθεσίας.

Ο θεσμός της υιοθεσίας έχει τρία είδη: την κλειστή υιοθεσία, την μερικώς κλειστή και την ανοιχτή. Κατά την κλειστή υιοθεσία, μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, όλα κρατούνται μυστικά και κανείς δεν ξανασυζητάει το θέμα. Στην μερικώς κλειστή –η οποία συναντάται κυρίως στην Ελλάδα–, υπάρχει κάποιος ενδιάμεσος φορέας, ο οποίος συντελεί στην περιορισμένη ροή πληροφοριών από τη θετή στη φυσική οικογένεια και αντίστροφα. Στην ανοιχτή –η οποία συναντάται κυρίως στις Η.Π.Α. –, οι δυο οικογένειες βρίσκονται σε επικοινωνία προς όφελος του παιδιού και μετέχουν θετικά στην εξέλιξή του (Κοκκίνου, 2016).

Οι βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για να εξασφαλιστεί η νομιμότητα μιας υιοθεσίας, σύμφωνα με το Ν. 2447/1996 και τις διατάξεις του ΑΚ, είναι οι ακόλουθες:

- Ο υποψήφιος θετός γονιός πρέπει να έχει συμπληρώσει το 30^ο έτος ηλικίας και να μην υπερβαίνει το 60^ο.
- Η διαφορά της ηλικίας γονέα - παιδιού πρέπει να είναι μεγαλύτερη από τα 18 χρόνια και μικρότερη από τα 50.
- Η κατώτατη ηλικία του παιδιού που θα δοθεί για υιοθεσία είναι οι τρεις μήνες. Πριν από αυτή την ηλικία απαγορεύεται να συναινέσουν οι φυσικοί του γονείς.
- Δεν χρειάζεται να είναι κάποιος έγγαμος για να υιοθετήσει ένα παιδί.
- Πρέπει να υπάρχει απαραίτητα η συναίνεση και των δύο φυσικών γονέων προκειμένου να δοθεί ένα παιδί για υιοθεσία, εκτός εάν είναι άγνωστοι ή το τέκνο είναι έκθετο.
- Η αυτοπρόσωπη συναίνεση του ανηλίκου που θα υιοθετηθεί είναι απαραίτητη όταν αυτό έχει συμπληρώσει τα δώδεκα χρόνια του.
- Απαραίτητη κρίνεται η διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας από την αρμόδια κοινωνική υπηρεσία προκειμένου να διαπιστωθεί εάν η επικείμενη υιοθεσία είναι προς το συμφέρον του ανηλίκου.

- Το θετό παιδί, μετά την ενηλικίωσή του, έχει το δικαίωμα να πληροφορείται πλήρως από τους θετούς γονείς και από κάθε αρμόδια αρχή για τα στοιχεία των φυσικών γονέων του.

Ο θεσμός της υιοθεσίας και το παιδί είναι δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες. Για να μπορέσουμε να μελετήσουμε καλύτερα το σημαντικό ζήτημα της υιοθεσίας, είναι ωφέλιμο να γνωρίσουμε το παιδί, μέσα από τα δικαιώματά του και τις ανάγκες του.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (<https://www.unicef.gr/>) είναι ο πρώτος παγκόσμιος νομικά δεσμευτικός κώδικας για τα δικαιώματα που όλα τα παιδιά πρέπει να απολαμβάνουν. Θέτει στοιχειώδεις αρχές για την ευημερία των παιδιών στα διάφορα στάδια της εξέλιξής τους και αποτελείται από 54 άρθρα. Η Σύμβαση ξεκίνησε με πρωτοβουλία της Πολωνικής κυβέρνησης και της UNICEF, υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 20 Νοεμβρίου του 1989 και τέθηκε σε ισχύ το 1990. Μέχρι σήμερα έχει επικυρωθεί σχεδόν από όλες τις χώρες του κόσμου, ενώ στην Ελλάδα επικυρώθηκε το 1992 (ΦΕΚ 192/2.12.92). Κάθε παιδί πρέπει να γνωρίζει τα δικαιώματά του, προκειμένου να μπορεί να τα διεκδικεί (<http://www.childcom.org.cy>).

Τα άρθρα που περιέχει η Σύμβαση μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις ευρύτερες (<https://www.unicef.gr/>) κατηγορίες:

- Δικαιώματα Επιβίωσης

Καλύπτουν το δικαίωμα του παιδιού για ζωή και τις ανάγκες που είναι πιο βασικές για την ύπαρξή του. Αυτά συμπεριλαμβάνουν ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης, στέγη, διατροφή και πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες.

- Δικαιώματα Προστασίας

Απαιτούν τα παιδιά να προφυλάσσονται από κάθε είδους κακοποίηση, αμέλεια και εκμετάλλευση. Καλύπτουν θέματα όπως ειδική φροντίδα για προσφυγόπουλα, βασανιστήρια, κακοποίηση στο σωφρονιστικό σύστημα, ανάμειξη σε εμπόλεμες διαμάχες, εργασία ανηλίκων, χρήση ναρκωτικών και σεξουαλική εκμετάλλευση.

- Δικαιώματα Ανάπτυξης - Εξέλιξης

Συμπεριλαμβάνουν όλα όσα τα παιδιά χρειάζονται για να μπορέσουν να εκμεταλλευθούν στο έπακρο τις δυνατότητές τους. Για παράδειγμα, το δικαίωμα της εκπαίδευσης, το παιχνίδι και η αναψυχή, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, η πρόσβαση σε πληροφορίες και η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας.

- Δικαιώματα Συμμετοχής

Επιτρέπουν στα παιδιά να παίζουν ενεργό ρόλο στις κοινωνίες και τα έθνη τους. Αυτά περιλαμβάνουν την ελευθερία να εκφράζουν γνώμη, να έχουν λόγο σε ζητήματα που αφορούν στη ζωή τους, να συμμετέχουν σε οργανώσεις και να συναθροίζονται ειρηνικά.

Μέσα από τα δικαιώματα, συμπεραίνεται, πως το παιδί έχει το απάτητο δικαίωμα να βρίσκεται σε μια οικογένεια που το νοιάζεται, του ικανοποιεί τις βασικές του ανάγκες και το φροντίζει. Η υιοθεσία είναι ένας θεσμός ο οποίος συνδράμει στη διασφάλιση όλων αυτών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.2 Ο Freud, ο Erikson και οι ψυχοκοινωνικές ανάγκες του παιδιού

Προκειμένου να κατανοήσουμε ακόμα καλύτερα το παιδί και κατ' επέκταση το θεσμό της υιοθεσίας, χρειάζεται να αναφερθούν ορισμένα ακόμα στοιχεία που αφορούν τη διά βίου ανάπτυξη του παιδιού. Ο Sigmund Freud και ο Erik Erikson έχουν ορισμένες ερμηνείες που θα βοηθήσουν στην κατανόηση της ανάπτυξης ενός παιδιού και επομένως, στην κατανόηση των ψυχοκοινωνικών αναγκών του.

Δομικό Μοντέλο και Στάδια Ανάπτυξης του Freud

Σύμφωνα με τον γιατρό Sigmund Freud (1856-1939), ο κάθε άνθρωπος αποτελείται από ένα δομικό μοντέλο το οποίο αποτελείται από τρία ψυχικά τμήματα: το Εκείνο, το Εγώ και το Υπερεγώ. Τα τρία αυτά τμήματα συμβάλλουν στο να κατανοηθεί καλύτερα ο ψυχικός κόσμος του παιδιού.

Αναλυτικότερα, το Εκείνο, συμβολίζει τις βιολογικές και ενστικτώδεις ανάγκες του ατόμου και υπάρχει από τη στιγμή της γέννησής του. Το Εκείνο, αντιπροσωπεύει πρωτόγονα ένστικτα που σχετίζονται με στοιχεία της διατροφής, με την αναπαραγωγή, την επιθετικότητα, τις παράλογες παρορμήσεις. Επιπλέον, λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή της ηδονής, της οποίας στόχος, είναι η μεγιστοποίηση της ικανοποίησης και η αποφυγή του πόνου. Το Εγώ, αποτελεί το ορθολογικό στοιχείο της προσωπικότητας και φέρνει μια ισορροπία στον πραγματικό και πρωτόγονο κόσμο. Λειτουργεί με βάση την αρχή της πραγματικότητας, της οποίας στόχος, είναι η ομαλή ένταξη του ατόμου στην κοινωνία, καθώς και η φροντίδα της ασφάλειάς του. Όσον αφορά το Υπερεγώ, είναι η συνείδηση του ατόμου και βοηθάει στη διάκριση του σωστού και του λάθους. Ξεκινάει από την ηλικία των 5 και 6 ετών και ενισχύεται διαρκώς από το περιβάλλον του παιδιού και από τα άτομα που το περικλείουν. Η αρμονική συνεργασία του Εκείνο, Εγώ και Υπερεγώ χαρακτηρίζει τη λειτουργία του καλά προσαρμοσμένου ατόμου. Αντίθετα, το άτομο που χαρακτηρίζεται από νευρωτική, ψυχωτική ή διαταραγμένη συμπεριφορά, μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της διαταραχής της ισορροπίας των τμημάτων αυτών της προσωπικότητας.

Επιπλέον, ο Freud υποστήριξε την άποψη της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης, κατά την οποία τα παιδιά περνούν από μια σειρά σταδίων, στα οποία η ευχαρίστηση ή η ικανοποίηση αναγκών, εστιάζεται σε συγκεκριμένη βιολογική λειτουργία και περιοχή του σώματος. Συγκεκριμένα, ξεκινάει από το στοματικό στάδιο, το οποίο διαρκεί μέχρι τους 12 με 18 μήνες της ηλικίας του παιδιού και περιλαμβάνει ικανοποίηση από το πιπίλισμα, την κατανάλωση τροφής, το δάγκωμα. Συνεχίζεται με το πρωκτικό στάδιο έως την ηλικία των 3 χρόνων, κατά το οποίο η ικανοποίηση προέρχεται από την αποβολή και την κατακράτηση των κοπράνων και την συμμόρφωση με τους κοινωνικούς κανόνες ως προς την εκπαίδευση της χρήσης της τουαλέτας.

Κατόπιν, έως την ηλικία των 5 με 6 χρόνων υπάρχει το φαλλικό στάδιο, κατά το οποίο υπάρχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα γεννητικά όργανα και το παιδί συμβιβάζεται με την οιδιπόδεια σύγκρουση, η οποία οδηγεί στην ταύτιση με τον γονέα του ίδιου φύλου. Επιπλέον, μέχρι την εφηβεία υπάρχει η λανθάνουσα περίοδος, κατά την οποία υπάρχουν σεξουαλικές ανησυχίες, οι οποίες κατά κύριο λόγο δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Αν τα παιδιά δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου σταδίου, ή αντίθετα, αν έχουν υπερβολική ικανοποίηση των επιθυμιών τους, τότε μπορεί να συμβεί καθήλωση. *Καθήλωση είναι η συμπεριφορά που αντικατοπτρίζει ένα προηγούμενο αναπτυξιακό στάδιο και εμφανίζεται εξαιτίας μιας άλυτης σύγκρουσης* (Feldman, 2011, σ.57).

Erik Erikson

Σύμφωνα με τον ψυχαναλυτή Erik Erikson (1902-1994), οι πρώιμες εμπειρίες του βρέφους είναι υπεύθυνες για τη διαμόρφωση ενός από τα βασικά στοιχεία της προσωπικότητάς του: Για το αν θα μπορεί να εμπιστεύεται τους άλλους ή αν θα δυσπιστεί. Αυτό το στάδιο, κρίνεται στους πρώτους 18 μήνες της ζωής του βρέφους και θα το καθορίσει το περιβάλλον του. Στο τέλος της βρεφικής ηλικίας και έως τα 3 έτη, το παιδί περνά το στάδιο αυτονομίας ή αμφιβολίας. Το περιβάλλον συμμετέχει πάλι στο στάδιο αυτό, αφού θα εξαρτηθεί από το αν οι γονείς αφήνουν το παιδί ελεύθερο να εξερευνάει, μέσα σε ασφαλή πάντα πλαίσια.

Οι ψυχοσωματικές ανάγκες του ανθρώπου

Για να αναλύσουμε την ανθρώπινη συμπεριφορά σύμφωνα με τις νεότερες αντιλήψεις για την ανθρώπινη φύση, είναι σκόπιμο να εξετάσουμε ποιες ανάγκες είναι απαραίτητο να ικανοποιούνται. Αν και οι επιστήμονες και οι φιλόσοφοι (Χαραλαμποπούλου, 1986) δεν συμφωνούν πλήρως μεταξύ τους στο θέμα αυτό, παρακάτω, θα παρουσιάσουμε τις βασικές ανάγκες του ατόμου, οι οποίες κατά κύριο λόγο είναι αποδεκτές.

Παρουσιάζονται σε τέσσερις βαθμίδες, κλιμακούμενες με βάση τη σπουδαιότητα που έχουν για το άτομο:

1^η Βαθμίδα: Οι βασικότερες φυσιολογικές ανάγκες είναι η τροφή, το νερό, η αναπνοή, ο ύπνος, η ανάπαυση, η αποβολή των περιττών φυσιολογικών ουσιών, η σταθερή διατήρηση της θερμοκρασίας του σώματος και η σεξουαλική ικανοποίηση.

2^η Βαθμίδα: Οι φυσιολογικές ανάγκες για φυσική ασφάλεια, όπως η αποφυγή του πόνου, των κινδύνων από κάθε παράγοντα που μπορεί να βλάψει το άτομο.

3^η Βαθμίδα: Οι ψυχολογικές ανάγκες της αγάπης, της στοργής της φροντίδας, της προσοχής και της συναισθηματικής ασφάλειας εκ μέρους ενός ή περισσότερων ατόμων.

4^η Βαθμίδα: Οι βασικές κοινωνικές ανάγκες του ατόμου είναι η επικοινωνία και οι καλές σχέσεις του με τους άλλους, η καλή συνεννόηση μαζί τους, ο σεβασμός της προσωπικότητάς του, η αναγνώριση της αξίας του, η επιδοκιμασία του από τους άλλους, η αποφυγή αποδοκιμασίας και απόρριψης από τους άλλους, η ανάγκη

για επιτυχία στη ζωή, η επαγγελματική του αποκατάσταση, η εξασφάλιση υψηλής κοινωνικής θέσης και η ανάγκη της υπεροχής του απέναντι στους άλλους.

5^η Βαθμίδα: Η ανάγκη του ατόμου να καταστεί παραγωγικό και δημιουργικό ον, η ανάγκη να εκτελεί πράξεις και έργα χρήσιμα και πολύτιμα στους άλλους ανθρώπους, καθώς και η ανάγκη για αυτογνωσία, δηλαδή να γνωρίζει τις πραγματικές ικανότητές του και τις δυνάμεις του και εν συνέχεια να τις πραγματοποιήσει (Χαραλαμποπούλου, 1986, σ.92).

Όλες οι ανάγκες εξαρτώνται η μία από την άλλη. Για παράδειγμα, είναι δύσκολο ένα άτομο να ενταχθεί στην οικογένεια και αργότερα στην κοινωνία, αν βλέπει ότι οι άλλοι δεν το εκτιμούν, δεν το αγαπούν ή αν δεν νοιώθει ασφαλής. Αξιοσημείωτο αναφοράς είναι, πως όλες οι παραπάνω ανάγκες βοηθούν στη σωματική και ψυχολογική διατήρηση του ατόμου. Η διατήρηση του Εγώ μπορεί να απειληθεί βιοσωματικά, εάν υπάρχει έλλειψη τροφής. Η διατήρηση του Εγώ απειλείται ψυχολογικά, εάν ένας άνθρωπος βιώνει την επίκριση και αισθάνεται ότι χάνει την εκτίμηση και το σεβασμό των υπολοίπων. Παρ' όλο που στα παραπάνω παραδείγματα οι απειλές κάθε φορά είναι διαφορετικές, το κοινό τους στοιχείο είναι ότι απειλείται η καρδιά του Εγώ. Για αυτό το λόγο, και στις δύο περιπτώσεις το άτομο χρησιμοποιεί ανάλογα μέσα για να υπερασπίσει τον εαυτό του (Χαραλαμποπούλου, 1986).

Ατομικές Διαφορές

Το κάθε παιδί έχει δική του προσωπικότητα για αυτό και κάθε παιδί χρειάζεται ξεχωριστή αντιμετώπιση. Το κοινωνικό υπόβαθρο, το οικογενειακό περιβάλλον, ο τρόπος της ανατροφής, τα βιώματα και οι εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα, η κοινωνικότητα, ο αυτοέλεγχος, ο χαρακτήρας, η στάση του απέναντι σε ανθρώπους και σε καταστάσεις, φανερώνουν τα στοιχεία της προσωπικότητας του ατόμου. Οι διαφορές που είναι δύσκολο να γίνουν αντιληπτές είναι αυτές της ψυχικής ωρίμανσης και της ψυχικής ισορροπίας, οι οποίες χρειάζονται βαθύτερη εξέταση για να αποκαλυφθούν (Jzendoorn & Juffer, 2006).

Επιπροσθέτως, ένας παράγοντας που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη ψυχοσωματική ανάπτυξη του παιδιού είναι η θέση που κατέχει μέσα στην οικογένεια. Συγκεκριμένα, η εσωτερική δομή της οικογένειας και τα άτομα που την απαρτίζουν, οι σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ των γονέων και των άλλων μελών της οικογένειας, καθώς και η σειρά στη γέννηση του παιδιού επηρεάζουν πολύ τη διαμόρφωση της ψυχολογίας, της συμπεριφοράς και του χαρακτήρα του παιδιού. Επίσης, επειδή η οικογένεια εξασφαλίζει από την αρχή της ζωής του παιδιού τις ανάγκες του, επιδρά πολύ στη σωματική, την πνευματική, την συναισθηματική και στην κοινωνική ανάπτυξή του, καθώς και στην ψυχική υγεία και την ηθική αγωγή του (Χαραλαμποπούλου, 1986).?

Μία ακόμη σημαντική θέση για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου και κυρίως την κοινωνική προσαρμογή του, την κατέχει το περιβάλλον. Από νωρίς το παιδί παίρνει ερεθίσματα από τους ανθρώπους γύρω του και αρχίζει να παραδειγματίζεται και να μιμείται. Ό,τι κυριαρχεί μέσα στην οικογένεια, μεταφέρεται από το παιδί στις σχέσεις του προς τα έξω από τα οικογενειακά πρόσωπα. Μέσα στο περιβάλλον λοιπόν, δημιουργούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για να εξασφαλιστούν η ψυχική ανάγκη για αγάπη και

η συναισθηματική ασφάλεια στο παιδί. Για να εδραιωθεί η εμπιστοσύνη στο παιδί, όπως και στο βρέφος, χρειάζεται να ζει σε ένα περιβάλλον που του εμπνέει ειλικρίνεια, καθώς και να έχει πάντα τη δυνατότητα για εξάσκηση και ανάπτυξη κάθε καινούριας ικανότητάς του (Johnson, 2002).

Άρα λοιπόν, η κίνηση, η έκφραση, η στοργή, η αγάπη, η ασφάλεια, η επιτυχία, η αποδοχή, η αναγνώριση και η ελευθερία, είναι ανάγκες απαραίτητες στο παιδί. Αν όλες οι ανάγκες του ατόμου ικανοποιηθούν, τότε αυτό θα είναι ένα πρόσωπο με καλή ψυχική υγεία, ορθή φιλοσοφία ζωής, καθώς και με ικανότητα προσαρμογής αλλά και αναπροσαρμογής του στην αντιμετώπιση των μεταβαλλόμενων καταστάσεων της ζωής του. Θα μπορεί να χρησιμοποιεί τα βιώματά του όπου χρειάζεται, και η κοινωνική, πνευματική και συναισθηματική του ανάπτυξη θα συμβαδίζει με την ωρίμανσή του (IJzendoorn & Juffer, 2006).

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.3 Η Θεωρία του δεσμού

Η Ainsworth (1978) και ο Bowlby (1995) είναι εκείνοι που διατύπωσαν τη θεωρία του δεσμού. Ο ψυχίατρος John Bowlby (1958), καθιέρωσε τον όρο ‘Δεσμό’ στην Αναπτυξιακή, για να περιγράψει τον δυνατό συναισθηματικό δεσμό που αναπτύσσεται μεταξύ του βρέφους και της μητέρας του ή/ και άλλων ατόμων του στενού περιβάλλοντος κατά το πρώτο έτος της ζωής του.

Σε σχέση με τα υπόλοιπα είδη του ζωικού βασιλείου, τα βρέφη στο ανθρώπινο είδος έχουν την ανάγκη της φροντίδας των ενηλίκων για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Το είδος της φροντίδας και των συναισθηματικών ανταλλαγών που αναπτύσσονται στα πλαίσια αυτής της αλληλεπίδρασης, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό, την ποιότητα και τη λειτουργικότητα του δεσμού (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).

Για την δημιουργία του συναισθηματικού δεσμού υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες:

- Η θεωρία του Freud, συμφωνεί ότι τα βρέφη συνδέονται συναισθηματικά με το πρόσωπο που ικανοποιεί τη βασικότερη ανάγκη τους, την τροφή, δηλαδή με τη μητέρα τους.
- Κατά την θεωρία του Erikson, τα βρέφη δημιουργούν δεσμό με τα πρόσωπα στα οποία μπορούν να βασίζονται ότι θα τα βοηθήσουν ό,τι και αν τους συμβεί.
- Ο Bowlby μετά από παρατηρήσεις σε Νοσοκομεία και Ιδρύματα διαπίστωσε ότι τα βρέφη δημιουργούν συναισθηματικό δεσμό με τα πρόσωπα που τους παρέχουν μια σταθερή βάση για να εξερευνήσουν τον κόσμο.
- Ο Harlow και οι συνεργάτες του, χρησιμοποιώντας μοντέλα ζώων κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η σωματική επαφή και η τρυφερότητα στην επαφή αυτή, είναι πιο σημαντικά για τη δημιουργία του συναισθηματικού δεσμού μεταξύ βρέφους και μητέρας (Cole M., Cole S., Τόμος Α΄, 2002).

Ο δεσμός αρχίζει να διαμορφώνεται κατά την βρεφική ηλικία και διαρκεί καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής του. Το βρέφος από τη στιγμή της γέννησής του χρειάζεται κάποιον να το φροντίσει και αυτό το άτομο

μπορεί να είναι είτε ένας γονιός, είτε είναι ένας/μία αδελφός/ή, είτε ένας/μία νοσοκόμος/α. Οποιοδήποτε και να είναι αυτό το άτομο, το βρέφος δημιουργεί ένας είδος δεσμού μαζί του. Ο Bowlby και η Ainsworth πίστευαν ότι το πρώτο πρόσωπο φροντίδας είναι αυτό που θα επηρεάσει και θα διαμορφώσει το χαρακτήρα και την προσωπικότητα του παιδιού. Το βασικό πρόσωπο φροντίδας είναι η μητέρα και μεταξύ της μητέρας και του βρέφους δημιουργούνται ισχυροί δεσμοί από τα πρώτα κιόλας λεπτά της γέννησης (Klaus M.H., Kennell J.H. and Klaus P.H., 1995).

Ο δεσμός μεταξύ μητέρας και παιδιού, θεωρείται πολύ σημαντικός, αφού από τον πρώτο χρόνο της ηλικίας του παιδιού, εκείνη είναι το περιβάλλον του, εκείνη είναι που το τρέφει, το περιποιείται, το προφυλάσσει και το φροντίζει (Rattner, 1967). Αν και η μητέρα έχει ήδη αποκτήσει ένα είδος δεσμού με το παιδί της, καθώς το κουβαλά μέσα της επί 9 μήνες, η πρώτη επαφή είναι σημαντική για τη δημιουργία ενός ισχυρού δεσμού μεταξύ τους. Το παιδί επηρεάζεται από τη συμπεριφορά της μητέρας του και για αυτό το λόγο εκείνη χρειάζεται να έχει μία ήρεμη και καταπραϋντική συμπεριφορά, καθώς και συχνή οπτικοσωματική επαφή μαζί του (Trowell J. 1982). Επιπλέον, αποκτά ιδιαίτερη σχέση με το παιδί και από νωρίς μπορεί να ξεχωρίσει τα μηνύματα –όπως το κλάμα του παιδιού που επιδιώκει την τροφή, το κλάμα που επιδιώκει την αγκαλιά- που στέλνει το παιδί σε εκείνη. Η σχέση αυτή, αφήνει βαθιές μνήμες στην διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού, καθώς εκείνο αναπτύσσεται (Rattner, 1967).

Εξίσου σημαντικό ρόλο στην ανατροφή του παιδιού καθώς και στη δημιουργία δεσμού μαζί του, παίζει και ο πατέρας. Όλο και περισσότερες έρευνες, δείχνουν, ότι η έκφραση ζεστασιάς, στοργής, υποστήριξης και ενδιαφέροντος από τον πατέρα, είναι πολύ σημαντικές για την κοινωνική ευεξία του παιδιού. Μάλιστα, έχει βρεθεί ότι ορισμένα είδη ψυχολογικών διαταραχών, συνδέονται περισσότερο με τη συμπεριφορά του πατέρα, παρά με της μητέρας (Tamis-LeMonda & Carbera, 1999· 2002· Venezino, 2003· Parke, 2004· Roelofs et al., 2006).

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την εμφάνιση των ανασφαλών μορφών δεσμού, όσο και των διαταραχών του δεσμού στην υιοθεσία, θα μελετήσουμε τη διαδικασία ανάπτυξης του δεσμού (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006). Σε ηλικία δύο εβδομάδων, τα παιδιά δείχνουν να προτιμούν τον ήχο της ανθρώπινης φωνής και συγκεκριμένα, προτιμούν τη φωνή της μητέρας. Σε ηλικία δύο μηνών, σταθεροποιείται η βλεμματική τους επαφή και σε ηλικία τριών και τεσσάρων μηνών, αναγνωρίζουν ανθρώπινα πρόσωπα και δείχνουν την προτίμησή τους στην ανθρώπινη επαφή. Στον έκτο και ένατο μήνα, το παιδί δείχνει να προσκολλάται στη μητέρα του και σε άλλα πρόσωπα που το φροντίζουν, ενώ παράλληλα, αναπτύσσεται το άγχος του αποχωρισμού, όταν η μητέρα φεύγει και ξένα πρόσωπα το πλησιάζουν. Οι ανασφαλείς μορφές δεσμού, εμφανίζονται όταν τα αρνητικά συναισθήματα κυριαρχούν των θετικών (Wenar & Kerig, 2000).

Συγκεκριμένα, τα βρέφη που μεγαλώνουν σε περιβάλλον, όπου τα σημαντικά πρόσωπα δείχνουν συναισθηματική ψυχρότητα, έλλειψη σταθερότητας και έχουν απρόβλεπτες ή αντιφατικές αντιδράσεις, ενδέχεται να αναπτύξουν ανασφαλή δεσμό. Τα είδη ανασφαλούς δεσμού είναι τα εξής:

- Ο ανασφαλής δεσμός τύπου αποφυγής, χαρακτηρίζει τα βρέφη που αισθάνονται αγωνία και θυμό όταν ο φροντιστής φεύγει, και δεν θέλουν να παρηγορηθούν όταν ο εκείνος επιστρέφει και κάνει προσπάθειες. Δεν είναι πρόθυμα να μελετήσουν το περιβάλλον τους, απογοητεύονται εύκολα και ενεργούν ψυχρά απέναντι στο πρόσωπο που τα φροντίζει.
- Ο ανασφαλής δεσμός τύπου αντίστασης, είναι όταν τα βρέφη αρχικά προσκολλώνται στο φροντιστή, αλλά μετά αντιστέκονται απέναντί του. Αναζητούν τους γονείς, αλλά στη συνέχεια αγωνίζονται να ξεφύγουν.
- Ο ανασφαλής δεσμός που είναι αποδιοργανωμένος/ αποπροσανατολισμένος, είναι ο συνδυασμός των δύο παραπάνω ειδών. Μερικές φορές, το παιδί εκδηλώνει το ενδιαφέρον του ως προς το φροντιστή του και άλλες φορές, την έντονη αποφυγή του από εκείνον. Αυτά τα βρέφη είναι συχνά αναστατωμένα και δείχνουν φόβο ή σύγχυση προς το φροντιστή τους (Wenar & Kerig, 2000).

Συμπερασματικά, (Carlson & Sroufe, 1995) το είδος του δεσμού που θα αναπτύξει ένα βρέφος, έχει άμεσες επιδράσεις στη γενικότερη κοινωνική και συναισθηματική του ανάπτυξη. Ο ασφαλής δεσμός «είναι ένα είδος προσκόλλησης, στο οποίο το παιδί χρησιμοποιεί τη μητέρα ως ασφαλή βάση και είναι ήρεμο όταν εκείνη είναι παρούσα. Όταν η μητέρα φεύγει το παιδί αναστατώνεται και μόλις εκείνη επιστρέφει το παιδί πηγαίνει αμέσως κοντά της» (Feldman, 2011, σ.258). Επιπλέον, ο ασφαλής δεσμός παρέχει περισσότερες πιθανότητες για ομαλή κοινωνικοποίηση, καθώς και ανάπτυξη θετικών και σταθερών διαπροσωπικών σχέσεων στη μετέπειτα ζωή του. Αυτό συμβαίνει, διότι το παιδί νοιώθει και το ίδιο σίγουρο και ασφαλή για τον εαυτό του. Αντίθετα, όταν τα πρόσωπα που το φροντίζουν δεν είναι σταθερά, αλλά υπάρχουν συχνές αλλαγές και δεν υπάρχει καμία μορφή δεσμού, τότε ο ανασφαλής δεσμός, αποτελεί παράγοντα κινδύνου για την αντιμετώπιση δυσκολιών στη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και στις διαπροσωπικές του σχέσεις, (Radke- Yarow et al., 1995· Warren et al., 1997·) καθώς και εμφάνιση διαφόρων μορφών ψυχοπαθολογίας, σε κάποιο μεταγενέστερο αναπτυξιακό στάδιο.

Οι δεσμοί αυτοί, δημιουργούνται σε μία περίοδο, η οποία χαρακτηρίζεται ευαίσθητη. Κατά τη διάρκεια αυτής, στην πρώιμη ανάπτυξη δηλαδή, «ο οργανισμός είναι ιδιαίτερα ευπαθής σε περιβαλλοντικές επιδράσεις, σχετικές με μια συγκεκριμένη πλευρά της ανάπτυξής του» (Feldman, 2011, σ.173). Για αυτό και το βρέφος, αν δεν εκτεθεί σε επαρκή περιβαλλοντικά ερεθίσματα κατά τη διάρκεια μιας ευαίσθητης περιόδου, είναι πολύ πιθανό να υποστεί ανεπανόρθωτες βλάβες ή να μην αναπτύξει ποτέ κάποιες συγκεκριμένες ικανότητες (Feldman, 2011). Επιπλέον, «η πλαστικότητα του εγκεφάλου, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο ένα αναπτυσσόμενο σύστημα ή μορφή συμπεριφοράς μπορεί να τροποποιηθεί από την εμπειρία, είναι σχετικά μεγάλη για τον εγκέφαλο» (Feldman, 2011, σ.173). Για αυτό, το παιδί χρειάζεται την αγκαλιά, το τραγούδι, το παιχνίδι, το διάβασμα, το να του μιλάς, μερικά από τα πράγματα που τα έχει ανάγκη στο περιβάλλον του, όχι μόνο στην αρχή της ζωής του, αλλά καθ' όλη τη διάρκεια αυτής (Feldman, 2011).

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.4 Οι επιδράσεις του Ιδρυματισμού στα παιδιά

Μετά την αναφορά στη Θεωρία του Δεσμού, θα μπορέσουμε να αντιληφθούμε τις επιδράσεις του ιδρυματισμού στα παιδιά. Το παιδί που έχει ζήσει την παιδική του ηλικία στο ίδρυμα, έχει ανατραφεί από νοσοκόμες, οι οποίες λόγω της φύσης του επαγγέλματός τους, δεν μπορούν να δώσουν την προσοχή και την αγάπη που δίνει συνήθως μια μητέρα. Συγκεκριμένα, το παιδί αυτό το φροντίζουν για ορισμένο χρονικό διάστημα όχι ένα, αλλά πολλά πρόσωπα-νοσοκόμες, οπότε αργότερα, είναι δύσκολο να αποκατασταθούν σε αυτό, οι στενές με τους «γονείς» του σχέσεις (Χαραλαμποπούλου, 1986). Επιπλέον, στα ιδρύματα, οι ευκαιρίες που προσφέρονται στα παιδιά για να αποκτήσουν εμπειρίες ή να πειραματιστούν σε νέες δεξιότητες είναι ελάχιστες. Συνήθως, τα παιδιά είναι περιορισμένα στην κούνια τους χωρίς να μπορούν να παίξουν με παιχνίδια, να έρθουν σε επικοινωνία με ενήλικες ή να εξασκήσουν διάφορες κινητικές τους δεξιότητες. Επιπλέον, σε ορισμένα ιδρύματα τα παιδιά υποσιτίζονται ή η διατροφή που τους παρέχουν δεν τους προσφέρει τα αναγκαία στοιχεία για την καλή ψυχοσωματική τους ανάπτυξη (Βορριά & Ντούμα, 2013).

Τα παιδιά τα οποία έχουν καλή διατροφή και υγιεινή ζωή στο ίδρυμα, δεν μπορούν να υποφέρουν το «αποστειρωμένο» από συναισθήματα περιβάλλον και την έλλειψη μητρικής και οικογενειακής αγάπης, με αποτέλεσμα να καταλήγουν σε μαρασμό και πολλές φορές σε θάνατο (Rattner, 1967). Αυτό το φαινόμενο ονομάζεται ιδρυματισμός και είναι «το σύνολο των σωματικών και ψυχικών διαταραχών που εμφανίζονται μετά τη μακροχρόνια παραμονή σε ίδρυμα περιθάλψης» (Μπαμπινιώτης, 2004, σ.439). Οι μελέτες που έχουν διεξαχθεί, μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως η σοβαρή ιδρυματική αποστέρηση, οδηγεί σε σοβαρές επιπτώσεις. Αυτές, έχουν ως αποτέλεσμα είτε να οδηγήσουν το παιδί σε θάνατο, είτε να του επιφέρουν μακροχρόνια βλάβη, παρά τα σημαντικά οφέλη της υιοθεσίας. Επίσης, όταν υπάρχει υποσιτισμός ή κακή διατροφή κατά την παιδική ηλικία, τότε το παιδί αντιμετωπίζει προβλήματα με τη γνωστική του ανάπτυξη, καθώς η ανάπτυξη του εγκεφάλου καθυστερεί. Ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι οι έφηβοι που πέρασαν την παιδική τους ηλικία σε ίδρυμα, το οποίο φρόντιζε για την ποιοτική διατροφή τους και τους εξασφάλιζε ερεθίσματα κατάλληλα για την ανάπτυξή τους, κατάφεραν με την υιοθεσία τους, να ανακάμψουν και να παρουσιάσουν φυσιολογική γνωστική ανάπτυξη (Βορριά & Ντούμα, 2013). Έτσι, τα προβλήματα συμπεριφοράς και το γνωστικό επίπεδο των υιοθετημένων παιδιών, δεν παρουσίαζαν σημαντικές αποκλίσεις από τους συνομήλικούς τους, οι οποίοι μεγάλωναν από την αρχή της ζωής τους στη βιολογική τους οικογένεια (Van IJzendoorn & Juffer, 2006). Αντίθετα, οι έφηβοι οι οποίοι στερήθηκαν σημαντικά στοιχεία στο ίδρυμα, η ανάκαμψή τους δεν ήταν πλήρης, ακόμα και αν παρουσίασαν εντυπωσιακή βελτίωση στις γνωστικές τους επιδόσεις (Zeanah, Gunnar, McCall, Kreppner, & Fox, 2011).

Αναλυτικότερα, όταν το παιδί υιοθετείται στην αρχή της ζωής του, η υιοθεσία αποτελεί προστατευτικό παράγοντα για την ανάκαμψή του στο γνωστικό τομέα. Ωστόσο, τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργηθούν στο παιδί συνεχίζουν να υπάρχουν. Συγκεκριμένα, τα παιδιά πριν υιοθετηθούν, έχουν ζήσει σε μια βιολογική οικογένεια, η οποία πιθανόν να τα έχει παραμελήσει ή/και κακοποιήσει. Επιπλέον, κατά την ιδρυματοποίηση επηρεάζεται η γνωστική τους ανάπτυξη και αυτό το έχουν δείξει ποικίλες έρευνες. Σύμφωνα με αυτές, τα παιδιά που μεγάλωναν σε ιδρύματα είχαν σημαντική υστέρηση στο δείκτη νοημοσύνης τους, σε σύγκριση με το δείκτη νοημοσύνης παιδιών που ήταν σε ανάδοχες ή βιολογικές οικογένειες. Τα παιδιά που

έχουν ζήσει τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής τους σε ιδρύματα με συνθήκες σοβαρής αποστέρησης, στα τέσσερά τους χρόνια παρουσιάζουν καθυστέρηση στη γνωστική τους ανάπτυξη, ενώ στην ηλικία των οχτώ ετών παρουσιάζουν μια μικρή αύξηση του δείκτη νοημοσύνης τους. Επίσης, η εισαγωγή ενός παιδιού στο ίδρυμα πριν από την ηλικία των 12 μηνών, καθώς και η μακροχρόνια παραμονή του σε αυτό, συνδέεται άμεσα με μεγαλύτερη υστέρηση στη γνωστική του ανάπτυξη. Ενδεχομένως να υπάρχει μια περίοδος, κατά τη διάρκεια της οποίας, η τοποθέτηση του παιδιού σε οικογενειακό περιβάλλον μπορεί να έχει πιο θετικά αποτελέσματα για την ανάπτυξή του και να παρέχει περισσότερες δυνατότητες ανάκαμψης, ενώ παράλληλα να περιορίζει στο μεγαλύτερο βαθμό τις αρνητικές επιπτώσεις της ιδρυματικής εμπειρίας. Ωστόσο, παρατηρείται θετική γνωστική ανάπτυξη όταν η αναλογία προσωπικού με παιδιών είναι καλή (Βορριά & Ντούμα, 2013).

Όπως είδαμε παραπάνω, σύμφωνα με τη Θεωρία του Δεσμού, το παιδί διαμορφώνει με το φροντιστή του έναν συγκεκριμένο τύπο δεσμού. Σύμφωνα με τον Bowlby (1973), τα άτομα αναπτύσσουν «εσωτερικευμένα λειτουργικά μοντέλα», δηλαδή εσωτερικευμένες αναπαραστάσεις των άλλων, καθώς και του εαυτού τους. Αυτά τα μοντέλα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη θεωρία του «Δεσμού Προσκόλλησης» και χρησιμοποιούνται από το άτομο για να αξιολογεί και να κατευθύνει τη συμπεριφορά του σε καινούριες σχέσεις και καταστάσεις. Η φύση και η ποιότητα αυτών των μοντέλων αναπαράστασης καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ασφαλή βάση της συναισθηματικής διαθεσιμότητας και δεκτικότητας του φροντιστή στις ανάγκες του παιδιού κατά τη βρεφική ηλικία (Shiakou, 2011). Η γονεϊκή ανταπόκριση στο βρέφος ενεργοποιεί πρότυπα δεσμού τα οποία σταδιακά μετατρέπονται σε εσωτερικευμένα μοντέλα εργασίας και τα οποία καθοδηγούν τα αισθήματα, τις σκέψεις και τις προσδοκίες στις ύστερες διαπροσωπικές σχέσεις του ατόμου (Bretherton, 1992). Όταν αναπτύσσεται ασφαλής δεσμός κατά την βρεφική ηλικία και ο φροντιστής είναι σταθερά παρών, αξιόπιστος, συνεπής, αναγνωρίσιμος και προσιτός και, ως εκ τούτου, πηγή ασφάλειας και σιγουριάς για το βρέφος, τότε το βρέφος προσδοκά μακροπρόθεσμα ότι οι σχέσεις του θα είναι ασφαλείς και ότι θα αξίζει να δεχτεί στοργή μέσα από εκείνες. Με τον ανασφαλή δεσμό, όμως, το βρέφος προσδοκά ότι θα τα καταφέρει μόνο του χωρίς υποστήριξη και επίσης ότι θα έχει αίσθηση ανασφάλειας και συνεχούς ανησυχίας πως δεν θα εκπληρωθούν με στοργή οι σχέσεις δεσμού που θα αναπτύξει με τους άλλους. Όταν, λοιπόν, τα εσωτερικευμένα μοντέλα εργασίας ενσωματώνουν σιωπηλά χαρακτηριστικά μη προστασίας, η ικανότητα του παιδιού για την ανάπτυξη αξιόπιστων μηχανισμών αυτοπροστασίας και αυτορρύθμισης τίθενται σε κίνδυνο (Bowlby, 1988).

Τα εσωτερικευμένα μοντέλα εργασίας συνδέονται με τους προστατευτικούς μηχανισμούς που αναπτύσσουν τα παιδιά κατά την υιοθεσία. Προστατευτικός μηχανισμός είναι η ικανότητα που αναπτύσσει το παιδί, προκειμένου να χρησιμοποιήσει το περιβάλλον προς όφελός του. Για παράδειγμα, το παιδί που βρίσκεται στο ίδρυμα δημιουργεί ένα είδος δεσμού με τη βρεφοκόμο του, πράγμα που αποτελεί προστατευτικό μηχανισμό (Βορριά, Σαραφίδου, Παπαληγούρα, Λαμπίδη, & Κοντοπούλου, 2006).

ΕΝΟΤΗΤΑ 1.5 Οι επιδράσεις της υιοθεσίας στο παιδί και οι παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξή του

Η υιοθεσία του παιδιού είναι καλύτερα να γίνεται στα πρώτα χρόνια της ζωής του. Εάν αυτό δεν μπορέσει να γίνει, τότε η διαπαιδαγώγησή του, η ένταξή του στην οικογένεια και αργότερα στην κοινωνία, τα καθιστά πιο δύσκολα. Όμως και η υιοθεσία παιδιών σε μεγάλη ηλικία από ίδρυμα, τους προσδίδει μεγάλη χαρά, αφού ξέρουν ότι δεν θα περάσουν το υπόλοιπό τους στο ίδρυμα, αλλά σε ένα σπίτι που έχει να τους προσφέρει την αγάπη και τη ζεστασιά του οικογενειακού περιβάλλοντος. Βέβαια, υπάρχουν περιπτώσεις που το παιδί έχει αποχωριστεί τους βιολογικούς του γονείς, σε τέτοια ηλικία, που αργότερα τους θυμάται. Αυτό επηρεάζει στην ομαλή του ανάπτυξη, όπως και την επηρεάζει, η παραμονή του στην απρόσωπη ατμόσφαιρα του ιδρύματος, κατά την παιδική του ηλικία (Χαραλαμποπούλου, 1986).

Πολλές φορές, κατά την υιοθεσία τα παιδιά αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα καθώς περνάνε από δύσκολες εμπειρίες, αλλά και από τυχόν προβλήματα κατά τη διάρκεια της κύησης –για παράδειγμα, καταχρήσεις ουσιών από τη μητέρα, βιαιοπραγία ως προς αυτήν κατά την εγκυμοσύνη-. Από την άλλη όμως, η υιοθεσία έχει προστατευτικό χαρακτήρα για τα παιδιά, διότι τα απομακρύνει από τα ανθυγιεινά περιβάλλοντα που επηρεάζουν την υγιή ανάπτυξή τους (Van IJzendoorn & Juffer, 2006).

Σύμφωνα με σχετικές έρευνες, δείχνουν πως ενώ τα υιοθετημένα παιδιά επωφελήθηκαν από την αλλαγή του περιβάλλοντος και κατάφεραν να παρουσιάσουν σημαντική βελτίωση στον δείκτη νοημοσύνης τους, οι σχολικές τους επιδόσεις ήταν χαμηλές και πολλές φορές αντιμετώπιζαν σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες. Σύμφωνα με τους ερευνητές, αυτό ερμηνεύεται από την ενασχόληση των υιοθετημένων παιδιών με θέματα που αφορούν την υιοθεσία τους, εμποδίζοντας τις ικανότητες συγκέντρωσης και την απόδοσή τους στο σχολείο. Επίσης, πολλά παιδιά δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στο σχολείο και μελέτες δείχνουν ότι οι υιοθετημένοι έφηβοι εμφανίζουν υψηλά ποσοστά υπερκινητικότητας, διάσπασης προσοχής στο σχολείο, τα οποία επηρεάζουν αρνητικά την επίδοσή τους στα σχολικά μαθήματα (Βορριά & Ντούμα, 2013).

Πιο αναλυτικά, οι παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη του υιοθετημένου παιδιού, είναι οι εξής:

➤ Η βιολογική οικογένεια

Αρχικά, το γεγονός ότι το παιδί αποχωρίζεται από την βιολογική του οικογένεια, αποτελεί μεγάλο αντίκτυπο για εκείνο, διότι η οικογένειά του υπό φυσιολογικές συνθήκες θα μπορούσε να του προσφέρει πολλά θετικά στοιχεία. Ένα θετικό που η θετή μητέρα σίγουρα δεν μπορεί να δώσει στο θετό παιδί της είναι ο μητρικός θηλασμός (Feldman & Eidelman, 2003· American Academy of Pediatrics, 2005· Der, Batty, & Deary, 2006), ο οποίος είναι πολύ ωφέλιμος για την ανάπτυξη του παιδιού. Προσφέρει όλες τις θρεπτικές ουσίες, οι οποίες είναι απαραίτητες για τον οργανισμό του παιδιού, ανοσία σε παιδικές ασθένειες και ενίσχυση της γνωστικής του ανάπτυξης. Επίσης (Gerrish & Mennella, 2000· Zenardo et al., 2001), οι περισσότερες μητέρες αναφέρουν, πως με το θηλασμό νοιώθουν πιο κοντά στο βρέφος και τα βρέφη που θηλάζουν, ανταποκρίνονται καλύτερα στο άγγιγμα και το βλέμμα της μητέρας τους. Έτσι, αυτή η αμοιβαία

συναισθηματική επικοινωνία που δημιουργείται, οδηγεί σε υγιή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, πράγμα που στην υιοθεσία, με τη θετή μητέρα, καθυστερεί πολύ να γίνει.

Όμως, η βιολογική οικογένεια, όταν οι συνθήκες δεν είναι φυσιολογικές, μπορεί να είναι επιβλαβής για το παιδί. Οι βιολογικές μητέρες των παιδιών που δίνονται για υιοθεσία, συνήθως έχουν επιβαρυσμένο κοινωνικό και γενετικό ιστορικό. Συγκεκριμένα, ο αλκοολισμός, η χρήση τοξικών ουσιών κατά τη διάρκεια της προγεννητικής περιόδου, η χαμηλή νοημοσύνη ή κάποια σοβαρή ψυχική διαταραχή από τη μητέρα, έχουν αποδειχθεί βλαβερά για το παιδί (Rutter, 2005). Μία μελέτη έχει δείξει ότι, τα παιδιά αυτά στην ηλικία των τεσσάρων χρόνων, η γνωστική τους ανάπτυξη καθώς και οι αντιληπτικές και οπτικο-κινητικές τους ικανότητες είχαν καθυστερήσει αρκετά να αναπτυχθούν, συγκριτικά με τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά (Moe, 2002).

➤ Το ίδρυμα

Όπως έχουμε ήδη δει παραπάνω, το παιδί στο ίδρυμα ζει διάφορες καταστάσεις που επηρεάζουν την μετέπειτα ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη.

➤ Η ηλικία που θα υιοθετηθεί

Όπως αναφέραμε ήδη, η ηλικία που θα υιοθετηθεί το παιδί παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην μετέπειτα ανάπτυξή του.

➤ Το έργο των θετών γονιών

Το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των θετών οικογενειών είναι συνήθως υψηλότερο από εκείνο των βιολογικών γονέων. Τα παιδιά που υιοθετούνται, επωφελούνται από τη νέα τους οικογένεια, εκτίθενται σε ερεθίσματα και τους παρέχονται ευκαιρίες για ανάκαμψη και για ομαλή ανάπτυξη (Johnson, 2002). Οι θετοί γονείς χρειάζεται να γνωρίζουν πως το παιδί δεν θα αναπτυχθεί ποτέ ομαλά, αν δεν του προσφέρουν την αγάπη και την κατάλληλη φροντίδα για να αναπτύξει έναν ομαλό και συναισθηματικό κόσμο (Χαραλαμποπούλου, 1986).

Οι δυσκολίες που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι θετοί γονείς είναι ποικίλοι. Αρχικά, τα παιδιά δεν έχουν γνωρίσει την αγάπη και τη δημιουργία δεσμού με τους «γονείς» πριν την υιοθεσία. Το έργο των θετών γονιών μπορεί να γίνει ακόμα δυσκολότερο, εάν το παιδί έχει αποχωριστεί τους γονείς του σε σχετικά μεγάλη ηλικία. Σε αυτή την περίπτωση, το παιδί έχει αναμνήσεις που επιδρούν στη συναισθηματική του ανάπτυξη. Οι θετοί γονείς δύσκολα μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να ξεχάσουν τις δυσάρεστες αυτές αναμνήσεις και καλούνται να αποκαταστήσουν την πίστη του παιδιού προς την πατρότητα και τη μητρότητα (Χαραλαμποπούλου, 1986).

Επιπλέον, το έργο της θετής μητέρας είναι αρκετά δύσκολο. Συγκεκριμένα, παρόλο τον δυνατό δεσμό που αναπτύσσεται μεταξύ θετής μητέρας και παιδιού, η θετή μητέρα αργεί να καταλάβει και να προσαρμοστεί με τις ανάγκες του παιδιού και το χαρακτήρα που έχει ήδη διαμορφώσει. Αποτέλεσμα αυτού, είναι να υπάρχουν συνέπειες και η ψυχική κατάσταση του παιδιού να έρχεται σε σύγκρουση με αυτά που έχει ήδη

ζήσει. Η αγάπη της μητέρας και η μετάδοση των συναισθημάτων της, διαμορφώνουν την ανάπτυξη της παιδικής ψυχής. Έτσι, όλα πρέπει να ξεκινήσουν από την αρχή και η θετή μητέρα χρειάζεται να διατηρεί την υπομονή και την ψυχραιμία της, προκειμένου να μην μεταφέρει στο παιδί αυτά τα αισθήματα και το διαταράσσει ακόμα περισσότερο (Rattner, 1967).

➤ Σχέσεις γονέων – παιδιού

Προκειμένου οι θετοί γονείς να διασφαλίσουν την ψυχική υγεία των παιδιών τους, χρειάζονται τη βοήθεια υπηρεσιών. Ο Bowlby στη δεκαετία του 1970, είχε παραδεχθεί ότι η εξειδικευμένη βοήθεια που δίνεται στους γονείς κατά τους κρίσιμους μήνες, δηλαδή πριν και μετά από τη γέννηση του παιδιού, αλλά και στα πρώτα χρόνια της ζωής του, μπορεί να συμβάλει ώστε η μητέρα να κατανοήσει τις ανάγκες του παιδιού της (Shiakou, 2011). Οι βοηθητικές υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα οι κοινωνικοί λειτουργοί, βοηθάνε τους γονείς στα νέα τους βήματα (Μπίμπου, Ν. Ι., 2005), με τους εξής τρόπους:

1. Προσεγγίζουν τους πιθανούς φόβους και τις επιφυλάξεις των γονέων, διευκολύνουν τις σχέσεις συνεργασίας και εμπιστοσύνης, δίνοντας έμφαση στις δυνατότητες της οικογένειας.
2. Η εμπειρία του επαγγελματία διασφαλίζει τη σαφήνεια των ρόλων μέσα στην οικογένεια, τα καθήκοντα και την υπευθυνότητα του καθενός.
3. Αναγνωρίζουν τη διαφορετικότητα των αναγκών των παιδιών και των γονέων.

Επιπλέον, με τη θέληση των γονέων και με τη βοήθεια των ειδικών υπηρεσιών (Μπίμπου, Ν. Ι., 2005), οι γονείς μπορούν να αποκτήσουν μια επαρκής σχέση με το παιδί τους, η οποία είναι πολύ σημαντική για την ομαλή πορεία της οικογένειας:

1. Οι γονείς ξέρουν τις ανάγκες του παιδιού και προσέχουν να του τις πραγματοποιούν. Πέρα από τη γνώση αυτών, οι γονείς χρειάζεται να έχουν τη δυνατότητα να κατανοούν και να διαβάζουν τα μηνύματα που τους στέλνει το παιδί τους. Οι γονείς προσπαθούν να προβλέπουν πιθανά προβλήματα, για αυτό και προετοιμάζουν με τέτοιο τρόπο το παιδί τους, ώστε να είναι έτοιμο έγκαιρα για επικείμενες αλλαγές (όπως για παράδειγμα, η αποκάλυψη πιθανής υιοθεσίας, η μετακόμιση, η εισαγωγή στο νοσοκομείο).
2. Ο γονέας να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στα συναισθηματικά καλέσματα του παιδιού και να του προσφέρει ζεστασιά.
3. Η αναγνώριση από τους γονείς, ότι το παιδί είναι ένα ξεχωριστό άτομο με διαφορετικές ανάγκες από εκείνους, δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να αποκτήσει συναισθηματική επάρκεια και να κατακτήσει σταδιακά την ανεξαρτησία του.
4. Οι γονείς χρειάζεται να θέτουν όρια και να χρησιμοποιούν στρατηγικές που διευκολύνουν τη συνεργασία τους με το παιδί. Έτσι, θα υπάρχει επιτυχής διαπραγμάτευση αιτημάτων από τη μία ή από την άλλη πλευρά.
5. Οι γονείς να αλληλοεπιδρούν με τα παιδιά τους και να μοιράζονται μαζί τους δραστηριότητες, συμβάντα και συζητήσεις.

➤ Αποκάλυψη της υιοθεσίας στο παιδί.

Η αποκάλυψη της υιοθεσίας, είναι ένα γεγονός πολύ ευαίσθητο, το οποίο δεν μπορεί να γίνει δεκτό, χωρίς σ' ένα βαθμό να προκαλέσει οδύνη. Χρειάζεται να αποκαλυφθεί σταδιακά από τους θετούς γονείς και να ληφθεί από το παιδί ως κάτι θετικό. Άτομα που εξέλαβαν την αποκάλυψη της υιοθεσίας με ωραίο τρόπο, βίωσαν ανάλογα συναισθήματα ή ένοιωσαν ότι είναι κάτι το ξεχωριστό. Οι γονείς δεν παραλείπουν να αναφέρουν ελάχιστα τους φυσικούς γονείς, προσδίδοντας σε αυτούς μια καλή εικόνα. Το πλέον σημαντικό είναι οι γονείς να επιλέξουν την χρονική εκείνη στιγμή, κατά την οποία το παιδί διαθέτει περισσότερα μέσα για να επεξεργαστεί την εν λόγω πληροφόρηση, αλλά και τη στιγμή την οποία οι ίδιοι είναι έτοιμοι να συζητήσουν. Το παιδί υποφέρει συχνά από συναίσθημα ανασφάλειας και φοβάται, ότι θα εγκαταλειφθεί ξανά ή πως μπορεί να μην ανταποκριθεί στις προσδοκίες των θετών γονιών του και να επιστρέψει πάλι στο ίδρυμα. Για αυτό, η θετή οικογένεια χρειάζεται να καταλάβει την ανάγκη που έχει το παιδί από συνεχή διαβεβαίωση, ότι δεν υπάρχει φόβος να χάσει την οικογένειά του, η οποία του ανήκει ήδη ολοκληρωτικά (Χαραλαμποπούλου, 1986).

➤ Το περιβάλλον

Για την ομαλή γνωστική ανάπτυξη είναι αναγκαίο το περιβάλλον του παιδιού να είναι πλούσιο σε ερεθίσματα και για τη φυσιολογική συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη είναι αναγκαίο το οικογενειακό περιβάλλον να παρέχει στο παιδί συναισθηματική ασφάλεια και σταθερότητα. Το περιβάλλον επιδρά σε κάθε τομέα διαφορετικά. Συγκεκριμένα, οι επιπτώσεις της ιδρυματικής εμπειρίας η συναισθηματική και η κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται από τον ιδρυματισμό, και οι επιπτώσεις είναι μακροχρόνιες και διαρκούν για μεγάλο χρονικό διάστημα, ενώ οι επιπτώσεις στη γνωστική ανάπτυξη είναι λιγότερο σοβαρές και έχουν μικρότερη διάρκεια. Ωστόσο, η γνωστική ανάπτυξη και οι σχολικές επιδόσεις στο παιδί επηρεάζονται όταν το παιδί δεν αισθάνεται συναισθηματική ασφάλεια και δεν έχει χτίσει την εμπιστοσύνη ότι οι γονείς του θα είναι μαζί τους πάντα. Το ενδιαφέρον του για εποικοδομητική περιέργεια θα είναι περιορισμένο, δε θα μετέχει τόσο στις δραστηριότητες της τάξης και μπορεί να εμφανίσει υπερκινητικότητα ή/και διάσπαση προσοχής (Βορριά & Ντούμα, 2013).

Έρευνες έχουν δείξει ότι το περιβάλλον και τα ερεθίσματα που αυτό προσφέρει, όσον αφορά την ανάκαμψη στο γνωστικό τομέα, είναι πολύ σημαντικά. Οι περισσότεροι θετοί γονείς έχουν τη διάθεση, το ενδιαφέρον και τη δυνατότητα να προσφέρουν στα παιδιά τους ένα περιβάλλον εμπλουτισμένο με τα κατάλληλα περιβαλλοντικά ερεθίσματα, ευκαιρίες για νέες εμπειρίες, συναισθηματική ασφάλεια, που όλα αυτά λειτουργούν ευεργετικά στην ανάπτυξη των παιδιών και συμβάλλουν στην καλύτερη προσαρμογή τους (Βορριά & Ντούμα, 2013).

Επιπλέον, σημαντικό για την ψυχική υγεία του παιδιού είναι το περιβάλλον έξω από την οικογένεια. Το σχολείο αποτελεί ένα παράδειγμα, καθώς είναι η πρώτη μικρή κοινωνία που μπαίνει ένα παιδί. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να είναι ενημερωμένοι για το θέμα της υιοθεσίας και να έχουν μιλήσει στα παιδιά γενικότερα για το θεσμό αυτό. Για παράδειγμα, μπορούν να γιορτάζουν την Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού, όπου όλα τα παιδιά (<http://www.actionaid.gr>) έχουν δικαίωμα στην ευτυχία, κάτι που μπορούν να καταφέρουν

με την βοήθεια και την αγάπη της οικογένειάς τους, είτε της βιολογικής είτε της θετής. Επίσης, αποτελεσματικές δράσεις των εκπαιδευτικών είναι να εστιάσουν στη βιωματική προσέγγιση και να κάνουν την τάξη τους ανάδοχη οικογένεια για ένα παιδί, να οργανώνουν εκδρομές είτε σε κέντρα που έχουν αναλάβει το πρόγραμμα της υιοθεσίας, είτε σε χώρες είτε σε ιδρύματα.

Αν όλα αυτά λοιπόν προηγηθούν, τότε το παιδί διαμορφώνει μια όσο το δυνατόν περισσότερο ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Το παιδί το οποίο έχει περάσει τα παιδικά του χρόνια ευχάριστα και ευτυχημένα, αντικρίζει τη ζωή με άλλη οπτική γωνία, απ' ότι ένα παιδί που τα έχει περάσει δυστυχισμένα, μέσα στην ψυχική ένταση, την αγωνία και τη μιζέρια (Bowlby, 1995).

Ο θεσμός της υιοθεσίας έχει πάρει μεγάλη θέση και χρειάζονται πάρα πολλές έρευνες για να αναλυθούν όλες οι πτυχές του. Αυτό όμως που πρέπει να σεβόμαστε και να κατανοούμε είναι, πως η υιοθεσία μπορεί να λειτουργήσει ως ένα πολύ όμορφο δώρο, τόσο για τα παιδιά, τα οποία έχουν ανάγκη για μια υγιή ανάπτυξη, όσο και για τους γονείς, οι οποίοι θα νοιώσουν ένα κύμα ευχαρίστησης (Van IJzendoorn & Juffer, 2006). Ο θεσμός της υιοθεσίας συντελεί στην υγιή γνωστική, φυσική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών και λειτουργεί προστατευτικά, προκειμένου το παιδί να μπορέσει να ξεπεράσει τα βιώματα που του έχουν προκαλέσει θλίψη και οδύνη στην παιδική του ηλικία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 2.1 Αντιλήψεις και Μαθησιακές Δυσκολίες: Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί

Οι αντιλήψεις αποτελούν τις διαδικασίες της κατάκτησης, της ερμηνείας, της επιλογής και της οργάνωσης των πληροφοριών που λαμβάνονται μέσω των αισθήσεών μας. Ο όρος στην αγγλική γλώσσα (αντιλήψεις = perceptions) προέρχεται από το λατινικό ρήμα «perceptio» που σημαίνει «κατακτώ με το νου ή με τις αισθήσεις μου». Επομένως, οι αντιλήψεις είναι τα αποτελέσματα των γνωστικών διεργασιών και των συγκεκριμένων ιδεών που διαμορφώνονται για συγκεκριμένα θέματα ή φαινόμενα (Μυλωνά, 2007).

Με τον όρο μάθηση αναφερόμαστε στην «*διαδικασία κατά την οποία το παιδί και ο έφηβος αποκτούν – με δική τους δραστηριότητα – γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, γενικά εμπειρίες, για να βελτιώσουν τη συμπεριφορά τους, να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και να αντιμετωπίσουν με αυτοτέλεια τις απαιτήσεις του περιβάλλοντός τους*» (Πυργιωτάκης, 1999, σ.32). Ο πιο διαδεδομένος ορισμός για τις μαθησιακές δυσκολίες, ορίζει ότι: «*Οι μαθησιακές δυσκολίες είναι ένας γενικός όρος που αναφέρεται σε μια ανομοιογενή ομάδα διαταραχών οι οποίες εκδηλώνονται με σημαντικές δυσκολίες στην πρόσκτηση και χρήση ικανοτήτων ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής, συλλογισμού ή μαθηματικών ικανοτήτων. Οι διαταραχές αυτές είναι εγγενείς στο άτομο και αποδίδονται σε δυσλειτουργία του κεντρικού συστήματος. Μάλιστα είναι δυνατόν να υπάρχουν σε όλη τη διάρκεια της ζωής. Με τις μαθησιακές δυσκολίες μπορεί να συνυπάρχουν προβλήματα σε συμπεριφορές αυτοελέγχου, κοινωνικής αντίληψης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Αυτά τα προβλήματα*

ωστόσο δεν συνιστούν από μόνα τους μαθησιακές δυσκολίες. Αν και οι μαθησιακές δυσκολίες μπορεί να εμφανίζονται μαζί με άλλες καταστάσεις μειονεξίας (π.χ. Αισθητηριακή βλάβη, νοητική καθυστέρηση, σοβαρή συναισθηματική διαταραχή) ή να δέχονται την επίδραση εξωτερικών παραγόντων, όπως είναι οι πολιτισμικές διαφορές και η ανεπαρκής ή ακατάλληλη διδασκαλία, αυτές δεν είναι το άμεσο αποτέλεσμα των παραπάνω καταστάσεων ή εξωτερικών επιδράσεων» (Παντελιάδου, 2000, σ.33).

Οι Μαθησιακές Δυσκολίες των παιδιών αποτελούν για πολλούς αιώνες μια πραγματικότητα. Τα τελευταία χρόνια, όμως, έγινε αποδεκτή η ύπαρξη τους και έχει ξεκινήσει μια προσπάθεια από μια ομάδα ειδικών (ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς, κοινωνικούς λειτουργούς) για να μπορέσουν να ελαχιστοποιήσουν τις δυσάρεστες συνέπειες που μπορούν να προκαλέσουν σε παιδιά κάθε ηλικίας στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης τους. Τα παιδιά που πάσχουν από μία ή περισσότερες Μαθησιακές Δυσκολίες αποτελούν υποκείμενα ειδικής μεταχείρισης από τους δασκάλους χωρίς όμως αυτό να οδηγεί και στο στιγματισμό τους μέσα στην τάξη (Ουζούνη & Νακάκης, 2013). Οι περισσότεροι ψυχολόγοι και πολλοί εκπαιδευτικοί αποφεύγουν να βάζουν ετικέτες στα παιδιά και προτιμούν αντί γι' αυτό να θεωρούν ότι κάθε παιδί έχει τις δικές του δυνάμεις και ανάγκες. Τα παιδιά είναι άτομα και το καθένα εργάζεται με το δικό του ρυθμό (Βλαχοπαναγιώτη, Κεφαλίδου & Μαρκάκη, 2005).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2.2 Τι είναι η Παιδική Ψυχοπαθολογία

Η ψυχική υγεία είναι μία κατάσταση, κατά την οποία το άτομο μπορεί να ζει και να εργάζεται με άνεση μέσα στην κοινότητα, να ικανοποιείται από τις χαρές της ζωής, αλλά και να έχει τη δύναμη και τη λογική να ξεπερνά τις δυσκολίες που στην πορεία θα αντιμετωπίσει. Όταν, λοιπόν, η ψυχική υγεία ενός ατόμου δεν είναι υγιής, τότε ένα πλήθος διαταραχών έρχονται στην επιφάνεια. Κάποιες από τις διαταραχές οι οποίες συνήθως εμφανίζονται για πρώτη φορά στη βρεφονηπιακή, παιδική ή εφηβική ηλικία, είναι οι εξής: η διανοητική καθυστέρηση, οι διαταραχές μάθησης, οι διαταραχές της επικοινωνίας, οι βαριές εκτεταμένες διαταραχές της ανάπτυξης, οι διαταραχές ελαττωματικής προσοχής και διασπαστικής συμπεριφοράς, οι διαταραχές στη σίτιση και στην πρόσληψη τροφής της βρεφονηπιακής ή πρώτης παιδικής ηλικίας, οι διαταραχές απέκκρισης, η διαταραχή κινητικών δεξιοτήτων (Κοσμά, 2014).

Η ψυχοπαθολογία συνδυάζει τη μελέτη της φυσιολογικής ανάπτυξης με τη μελέτη της παθολογικής συμπεριφοράς και διερευνά τον τρόπο με τον οποίο οι ψυχικές διαταραχές επηρεάζουν την ανάπτυξη, αλλά και αντίστροφα. Αποτελεί τη συνολική κλινική έκφραση των ψυχικών διαταραχών και έχει αιτιώδη σχέση με την οικογενειακή λειτουργία. Η έκφραση της ψυχοπαθολογίας στα παιδιά διαμορφώνεται συχνά, καθώς η ανάπτυξη προχωράει και ο χαρακτήρας του παιδιού αλλάζει. Η αξιολόγηση της ψυχοπαθολογίας τους απαιτεί πολλαπλές πηγές πληροφοριών, όπως για παράδειγμα οι γονείς, οι δάσκαλοι, τα ίδια τα παιδιά, τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται -κλίμακες, μέτρα- (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).

Κατά την παιδική ηλικία, η παρουσία και η επίδραση της μητέρας θεωρούνται βασικοί μοχλοί για την ολοκλήρωση της βιοψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού. Όταν ο ρόλος της μητέρας δεν υπάρχει, τότε στο παιδί προκαλούνται από ψυχοσωματικά μέχρι ψυχωτικά προβλήματα, καθώς και αναστολή της ανάπτυξής

του. Κατά τη μητρική αποστέρηση, δηλαδή τον αποχωρισμό του μικρού παιδιού από τη μητέρα του, εμφανίζεται η περίπτωση «μερικής συναισθηματικής αποστέρησης, κατά την οποία ο αποχωρισμός επιβάλλεται απότομα σε παιδιά, τα οποία δεν είχαν προηγουμένως στερηθεί της μητρικής φροντίδας». (Παπαδημητρίου, 1999, σ.224). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, στη μνήμη των παιδιών να μένει το άγχος, ο φόβος, οι διαταραχές της συμπεριφοράς και γενικότερα οι νευρωσικές ή ψυχωσικές αντιδράσεις, σύμφωνα με τις οποίες εμφανίζεται κατάθλιψη και ψυχοπαθητική προσωπικότητα -δηλαδή αντικοινωνική δραστηριότητα, αντιοικογενειακή συμπεριφορά, ενέργειες εναντίον του εαυτού-. Η βαρύτητα του αποχωρισμού επηρεάζεται από τα παρακάτω:

α. Την ηλικία: Στο πρώτο και στο τρίτο έτος της ηλικίας του παιδιού, οι συνέπειες είναι πιο ισχυρές.

β. Την ποιότητα των σχέσεων ανάμεσα στο παιδί και στη μητέρα πριν τον αποχωρισμό: Αν οι σχέσεις του στην αρχή ήταν καλές, τότε είναι δυσκολότερο για το παιδί να ξαναδημιουργήσει δεσμούς. Στην πορεία όμως, στα έξι του χρόνια, μπορεί να το κάνει ευκολότερα, καθώς έχει ήδη αποκτήσει ένα ισορροπημένο «Εγώ».

γ. Τη διάρκεια του αποχωρισμού: ανάλογα το χαρακτήρα του κάθε παιδιού, καθώς και το πόσο θα διαρκέσει ο αποχωρισμός.

δ. Τις πολλαπλές διαδοχικές τοποθετήσεις: η συνεχής αλλαγή του περιβάλλοντος, αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιβάρυνσης

ε. Την ποιότητα του περιβάλλοντος που υποκαθιστά το οικογενειακό - μητρικό: η κατάρτιση του προσωπικού, η συμπεριφορά, η δυνατότητα στοργής, οι κανονισμοί του ιδρύματος, τα διαθέσιμα μέσα. (Παπαδημητρίου, 1999).

Τέλος παρατηρείται ότι τα τελευταία χρόνια, όσον αφορά την προσπάθεια για την κατανόηση των διαταραχών συμπεριφοράς των παιδιών, καταγράφεται μεγάλη πρόοδος. Πλέον, υπάρχουν αυξημένες δυνατότητες στο να κατανοήσουμε τα προβλήματα τα οποία δημιουργούν δυσκολίες στην ανάπτυξη των παιδιών, καθώς μπορούμε να διακρίνουμε σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό τις διαταραχές οι οποίες εμφανίζονται πρώτα κατά τη βρεφική, την παιδική και την εφηβική ηλικία (Κοσμά, 2014).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2.3 Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για κάποια παιδιά με μαθησιακά προβλήματα

Σύμφωνα με διάφορες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, οι εκφραζόμενες αντιλήψεις των εκπαιδευτικών διαφέρουν ως προς τις γνωστικές, κοινωνικές και φυσικές ανάγκες των παιδιών. Τα προφίλ ήταν πιο όμοια, αναφορικά με τα παιδιά που αντιμετώπιζαν σωματικές αναπηρίες και με τα παιδιά που αντιμετώπιζαν μαθησιακές δυσκολίες. Λιγότερο όμοιες ήταν αυτές, για τα παιδιά με διαταραχή ελλειμματικής προσοχής με υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ), σε σχέση με τις κοινωνικές τους δυσκολίες (Sciutto, Terjesen, & Bender, 2000). Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και η επαφή με τα άτομα αυτά είναι ο παράγοντας για την διαμόρφωση θετικών ή αρνητικών αντιλήψεων προς αυτά. (Μιχαηλίδης, 2002β).

Όταν τελικά βγει το συμπέρασμα ότι ένα παιδί έχει μαθησιακό πρόβλημα, η πρώτη κίνηση του σχολείου είναι να ελέγξει την εγκυρότητα της διαπίστωσης αυτής, υποβάλλοντας το σε τεστ επίδοσης για να

βρει το λόγο για τον οποίο έχει προβλήματα το παιδί. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι μεθοδικοί στην τήρηση των αρχείων τους και στην αξιολόγηση της προόδου των παιδιών και της δικής τους μεθοδολογίας. Χρειάζεται οργάνωση προκειμένου να δημιουργηθεί ένα γόνιμο και αποτελεσματικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ο δάσκαλος έχει γνώση και κατανόηση των μαθησιακών δυσκολιών των παιδιών. Με αυτόν τον τρόπο θα διατηρηθεί ο έλεγχος μέσα στην τάξη και θα υπάρχει διάθεση για συνεργασία μεταξύ των παιδιών (Wenar & Kerig, 2000).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2.3.1 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο ζήτημα της υιοθεσίας

Ένα από τα πιο απαιτητικά επαγγέλματα είναι εκείνο του εκπαιδευτικού, λόγω του ότι βρίσκεται σε μια πολύ στενή και βαθιά σχέση ψυχικής αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης με τα παιδιά με τα οποία έρχεται σε επαφή. Αφήνοντας την οικογένεια, το παιδί εντάσσεται στο σχολικό πλαίσιο, φτιάχνοντας νέους δεσμούς με τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές. Οι μαθητές μεταφέρουν στους εκπαιδευτικούς τις εικόνες των γονιών τους και τα συναισθήματα που συνδέονται με αυτές. Αυτή η συμπεριφορά, όπως είναι φυσιολογικό, προκαλεί τόσο στον εκπαιδευτικό όσο και στους συμμαθητές, τις ανάλογες αντιδράσεις. Το σχολικό περιβάλλον αναπαράγει το οικογενειακό περιβάλλον και έτσι το μεταφέρει σε ένα διευρυμένο κοινωνικό πλαίσιο το σχολικό πλαίσιο. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί γίνονται αποδέκτες ισχυρών θετικών και αρνητικών συναισθημάτων (Μπίμπου – Νάκου, 2006).

Επειδή το σχολείο αποτελεί ιδιαίτερο χώρο κοινωνικής και διαπροσωπικής ανάπτυξης του παιδιού, ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να ασκεί συνεργασία με τους κοινωνικούς λειτουργούς και τις υπηρεσίες υποστήριξης, όταν κάποιο παιδί το χρειάζεται. Για αυτό το λόγο, όταν το παιδί αποκτά κάποια προβληματική συμπεριφορά ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να επεμβαίνει (Ουζούνη & Νακάκης, 2013).

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι ενημερωμένος για το αν έχει υιοθετηθεί το παιδί, προκειμένου να μπορεί να συνεργάζεται με το σύμβουλο ή τον κοινωνικό λειτουργό που ασχολείται με την οικογένεια. Με αυτόν τον τρόπο, ο εκπαιδευτικός θα είναι σε θέση να αναγνωρίζει και να αντιδράει καταλλήλως στα συμπτώματα κάποιας προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού ή των συμμαθητών του ως προς εκείνο και στη συνέχεια να προχωράει σε παρεμβάσεις μέσα στο σχολείο. Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να είναι εκεί για να υποστηρίζει και να ενισχύει θετικά το παιδί, προκειμένου να νιώσει καλύτερα, να το βοηθάει να κερδίσει την αυτοπεποίθησή του και την εμπιστοσύνη ως προς τον εαυτό του (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006).

Αδιαμφισβήτητο, ο εκπαιδευτικός είναι απαραίτητο να είναι κατάλληλα επιμορφωμένος σε ό,τι αφορά το θεσμό της υιοθεσίας, προκειμένου να προλάβει τυχόν μετατραυματική εμπειρία. Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να προσπαθήσει να θεραπεύσει το παιδί και μέσα σε αυτή τη διαδικασία να συμπεριλάβει και τους γονείς, αφού τα αποτελέσματα ερευνών έχουν δείξει ότι με αυτόν τον τρόπο, η θεραπεία επιτυγχάνεται πιο γρήγορα και έχει περισσότερη διάρκεια. Επιπρόσθετα, ο εκπαιδευτικός επιβάλλεται να φροντίζει για ένα ζεστό ψυχοκοινωνικό κλίμα της τάξης, ώστε όλοι οι μαθητές να αισθάνονται προστασία και σταθερότητα (Wenar & Kerig, 2000). Επίσης, ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να αποδεικνύει ότι λαμβάνει υπόψιν του, τις επιθυμίες των μαθητών του και να συμβάλει στο να αναπτυχθούν καλές διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ τους. Ακόμη, ουσιαστικό ρόλο διαδραματίζει η στενή επαφή με το μαθητή που έχει υιοθετηθεί, ώστε να εντοπίσει τι τον

δυσκολεύει στη μαθησιακή διαδικασία. Επίσης, χρειάζεται να υπάρχει έλεγχος από τον εκπαιδευτικό για τυχόν εκφοβισμό που μπορεί να υφίσταται, αλλά και συχνή επικοινωνία με το σύλλογο των διδασκόντων (Μπίμπου – Νάκου, 2006).

Ο ρόλος του κοινωνικού περιβάλλοντος με τη μορφή της οικογένειας ή του σχολείου ή του κοινωνικού περιγύρου είναι ιδιαίτερα σημαντικός για να μπορέσει ένα παιδί να αντιμετωπίσει και να ξεπεράσει το πρόβλημα που το διακρίνει. Από την πλευρά του, ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι σε θέση να κατανοήσει πλήρως το πρόβλημα του παιδιού και να επαινεί τις προσπάθειες των παιδιών ειδικά αν είναι επιτυχημένες και πάνω απ' όλα ο εκπαιδευτικός να χαρακτηρίζεται από πολλή υπομονή, την οποία να τη μεταδίδει και στο μαθητή. Επίσης, δεν θα πρέπει να ξεχνάει πως δεν είναι μόνο ο φορέας της γνώσης, αλλά παίρνει και το ρόλο του διευκολυντή της μάθησης. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμόζει το προς μάθηση αντικείμενο στο γνωστικό επίπεδο και στις ικανότητες των παιδιών, δίνοντας απαραίτητες οδηγίες και παραδείγματα για την κατανόηση του μαθησιακού αντικειμένου και οφείλει να ενθαρρύνει κάθε προσπάθεια των παιδιών αυτών, ενώ παράλληλα θέτοντας τις κατάλληλες ερωτήσεις και υποδεικνύοντας τρόπους, βάσει των οποίων, να είναι σε θέση τα παιδιά να ξεπεράσουν το πρόβλημα τους (Βλαχοπαναγιώτη, Κεφαλίδου & Μαρκάκη, 2005).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2.4 Αντιλήψεις κοινωνικών λειτουργών για κάποια παιδιά με μαθησιακά προβλήματα

Η μελέτη των ψυχοκοινωνικών παραγόντων στη φάση της εκτίμησης των μαθησιακών δυσκολιών και η επεξεργασία τους στη φάση της αντιμετώπισης τους, κρίνεται απαραίτητη και εμπεριέχεται στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006). Ο κοινωνικός λειτουργός που προσπαθεί να προσεγγίσει τις μαθησιακές δυσκολίες παιδιών, συνήθως εργάζεται σε Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία ή σε Μονάδα Ψυχικής Υγείας παιδιών και εφήβων. Για να προσεγγίσει τα μαθησιακά προβλήματα χρειάζεται να :

1. συλλέγει κάποιες πληροφορίες από το οικογενειακό περιβάλλον, οι οποίες σχετίζονται με την περιγραφή του προβλήματος, το ατομικό ιστορικό της ανάπτυξης του παιδιού καθώς και το ιστορικό όλης της οικογένειας.
2. Στη συνέχεια με βάση το Κοινωνικό Ιστορικό και τη συνολική αξιολόγηση της διαγνωστικής ομάδας, ο κοινωνικός λειτουργός προτείνει το σχήμα συνεργασίας του με την οικογένεια και το σχολείο.
3. Ενημερώνει τους γονείς για τις δυνατότητες και τις δυσκολίες του παιδιού και τον κατάλληλο τρόπο βοήθειας σε ειδική τάξη, ειδικό σχολείο ή με ειδικό πρόγραμμα στη κανονική τάξη.
4. Προσφέρει συμβουλευτική και υποστηρικτική κοινωνική εργασία στην οικογένεια με στόχο την αποδοχή του προβλήματος, τη μείωση του άγχους και την εξέλιξή της σε ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει την προσπάθεια του παιδιού.

5. Παράλληλα, ο κοινωνικός λειτουργός φροντίζει για τη διασφάλιση της συνεργασίας της οικογένειας με το δάσκαλο, με στόχο την αντιμετώπιση του προβλήματος σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

6. Επιπλέον επιδιώκεται η μείωση και η άμβλυνση των αμυντικών και των ανταγωνιστικών στάσεων, το οποίο μπορεί να εμφανίσουν οι γονείς προς το δάσκαλο ή και το αντίθετο.

7. Χρειάζεται να επισημανθεί ότι, η εργασία του κοινωνικού λειτουργού δεν περιορίζεται στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο, αλλά μπορεί να επισκέπτεται το σπίτι και το σχολείο με στόχο την παρακολούθηση της πορείας του παιδιού και τον έγκαιρο περιορισμό τυχόν εκδηλώσεων του περιβάλλοντος -κοροϊδία, απομόνωση, απόρριψη- προς το παιδί που θα προκαλούσε κοινωνική περιθωριοποίηση του (Καλλινικάκη, 1990).

Ο ρόλος του στην προσέγγιση των προαναφερθέντων δυσκολιών επικεντρώνεται στην αποδοχή του παιδιού από την οικογένεια και το σχολείο. Σε αυτό δηλαδή που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών και για ικανοποίηση των ψυχολογικών αναγκών του παιδιού. Η μέθοδος της Κοινωνικής Εργασίας και το περιεχόμενό της ποικίλλει σε κάθε περίπτωση ανάλογα με το κοινωνικό, μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας, τη στάση της στο πρόβλημα, τη διάγνωση του παιδιού και την πορεία του στο σχολείο (Βλαχοπαναγιώτη, Κεφαλίδου & Μαρκάκη, 2005).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2.4.1 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο ζήτημα της υιοθεσίας

Ο κοινωνικός λειτουργός είναι ο κρίκος ο οποίος συνδέει του θετούς γονείς με το θετό παιδί τους. Συγκεκριμένα, ο Κοινωνικός Λειτουργός έχει πολύ σημαντικό ρόλο στο θεσμό της υιοθεσίας. Τα παιδιά, τα οποία απομακρύνονται από τη βιολογική τους οικογένεια, αναλόγως την ηλικία τους, επηρεάζονται και εκφράζονται διαφορετικά. Συνήθως, τα ηλικιακά μεγαλύτερα αισθάνονται άγχος, αβεβαιότητα και σύγχυση για τις καταστάσεις που βιώνουν, ενώ τα ηλικιακά μικρότερα αισθάνονται το ίδιο και τα εκδηλώνουν με πράξεις (Κουσκουρέλου, 1999).

Ο κοινωνικός λειτουργός, ο οποίος αναλαμβάνει την τοποθέτηση των παιδιών στις θετές τους οικογένειες, θα πρέπει πρώτα να δουλέψει προσωπικά μαζί τους. Συγκεκριμένα, χρειάζεται να εξηγήσει στα παιδιά, τους λόγους για τους οποίους απομακρύνονται από τους γονείς τους και να ασχοληθεί με τα συναισθήματά τους, όπως το άγχος, τη λύπη, την ενοχή, το φόβο και τη σύγχυση, προκειμένου το παιδί να τοποθετηθεί ομαλά στην οικογένεια. Ο Κοινωνικός Λειτουργός με τις συναντήσεις που πραγματοποιεί με τα παιδιά, αποκτάει εξοικείωση μαζί τους και μαθαίνει τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις τους, το οποίο βοηθάει στη σωστή επιλογή της θετής οικογένειας. Εκείνα, προκειμένου να εκφράσουν τα συναισθήματά τους θα πρέπει να βιώσουν τον Κοινωνικό Λειτουργό και να εκτιμήσουν τις προσπάθειές του απέναντί τους. Όταν τα παιδιά τον γνωρίσουν, τότε αρχίζει μία ουσιαστική συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ τους (Κοζορόνη & Χαρίτου, 2003). Επιπλέον, ο κοινωνικός λειτουργός που προσπαθεί να επικοινωνήσει με το παιδί θα πρέπει να έχει υπόψη του τα εξής:

1. να μην είναι προκατειλημμένος όταν έρχεται σε επαφή με τα παιδιά και να έχει δεδομένο ότι το παιδί με το οποίο υπάρχει συνεργασία έχει κάποιο πρόβλημα που το απασχολεί.
3. τα παιδιά των οποίων η προστασία, έχει ανατεθεί σε οργανώσεις, είναι πληγωμένα.
4. ο βασικός του στόχος είναι να καταφέρει να κάνει τα παιδιά να ανοιχτούν και να εκφράσουν τον εαυτό τους και την κατάσταση που βιώνουν.
5. ο Κοινωνικός Λειτουργός χρειάζεται να αναπτύξει συγκεκριμένα εργαλεία και τεχνικές που θα τον βοηθήσουν στην επικοινωνία με τα παιδιά.
6. ο Κοινωνικός Λειτουργός χρειάζεται να αποτελέσει ένα σταθερό άτομο στη ζωή του παιδιού και ένα άτομο πάνω στο οποίο θα μπορεί να στηριχθεί.
7. Οι εμπειρίες κάθε παιδιού είναι μοναδικές και είναι πολύ σημαντικό για το καθένα να αποδεχθεί τη ζωή του.
8. Ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι υποχρεωμένος να μεταφέρει πάντα σε όποιον αναλάβει την φροντίδα του παιδιού την πραγματική αίσθηση για το ιστορικό του παιδιού.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός, μετά την τοποθέτηση του παιδιού στη θετή οικογένεια, θα πρέπει να συνεχίζει την επικοινωνία του με το παιδί, ειδικά το πρώτο διάστημα και θα πρέπει να έχει συνεχώς υπόψιν του, πως μια πολύ στενή σχέση μεταξύ τους μπορεί να εμποδίσει την ανάπτυξη της σχέσης του παιδιού με τους θετούς του γονείς. Εκείνος είναι που θα πρέπει να επιλέγει εκείνες τις οικογένειες που θα μπορούν να προσφέρουν φροντίδα, προστασία και αγωγή στα παιδιά (Ανδριανάκη, Δημητρίου & Προϊστάκη, 2011). Προκειμένου να μπορέσει να επιλέξει ικανούς θετούς γονείς, θα πρέπει να έχει υπόψιν του:

1. το ισχυρό κίνητρο του ζευγαριού αλλά και των υπόλοιπων μελών της οικογένειας
2. την ικανότητα για δημιουργία ζεστών και σταθερών σχέσεων
3. τη στάση που έχουν στο θέμα που αφορά το παιδί για την ενημέρωση του σχετικά με την καταγωγή του και κάτω από ποιες συνθήκες υιοθετήθηκε.
4. τη προσαρμοστικότητα της οικογένειάς του να μπορεί να αλλάζει ταυτόχρονα με τις αλλαγές που γίνονται, δηλαδή να δημιουργεί νέους ρόλους, να μπορεί να επαναφέρει την οικογένεια σε ισορροπία, να δημιουργεί θεμέλια για εποικοδομητική επικοινωνία.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός όταν αρχίζει τη διαδικασία της υιοθεσίας αρχικά επιδιώκει συναντήσεις με τη θετή οικογένεια και τότε πραγματοποιεί σύντομης ή μεγάλης διάρκειας συνεντεύξεις. Όμως η προετοιμασία του θετού γονέα δεν σταματά μόλις ολοκληρωθεί η διαδικασία της υιοθεσίας. Συγκεκριμένα, πολλές φορές μπορεί να χρειαστεί να συνεχιστεί και να πάρει την μορφή της στηρικτικής και της συμβουλευτικής βοήθειας. Έτσι ανάμεσα στον Κοινωνικό Λειτουργό και τους θετούς γονείς μπορεί να δημιουργηθεί μία συνεργασία η οποία θα συνεχιστεί και μετά την υιοθεσία, χρησιμοποιώντας υπηρεσίες που θα αφορούν τους θετούς γονείς (Λαχανά & Κωστακοπούλου, 2009).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2.6 Σχετικές έρευνες γύρω από τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών πάνω στο ζήτημα της υιοθεσίας

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα , στο πλαίσιο της γενικότερης έρευνας για τον εκπαιδευτικό, τον κοινωνικό λειτουργό και το έργο τους , ορισμένοι ερευνητές θέλουν να εμβαθύνουν στο θεσμό της υιοθεσίας. Ύστερα από διεξοδική βιβλιογραφική ανασκόπηση παρουσιάζονται στη συνέχεια τα ερευνητικά ερωτήματα και τα αποτελέσματά τους που απασχόλησαν κάποιους άλλους ερευνητές.

Η Ανδριανάκη Γ., η Δημητρίου Μ. και η Προϊστάκη Α. (2011), θέλησαν να διερευνήσουν τις απόψεις και την εμπειρία των Κοινωνικών Λειτουργών, που εργάζονται σε Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Κρήτης, για την ιδιωτική υιοθεσία. Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν να αποτυπωθούν τα υπέρ και τα κατά του θεσμού και να καταγραφούν οι προτάσεις τους για τη βελτίωση των αδύναμων σημείων, που παρουσιάζει ο νόμος ως προς την εφαρμογή του. Οι σπουδάστριες πήραν συνέντευξη από 13 Κοινωνικούς Λειτουργούς και τα αποτελέσματα που δόθηκαν, έδειξαν ότι η ισχύουσα νομοθεσία περί ιδιωτικής υιοθεσίας είναι ανεπαρκής ως προς την προστασία του παιδιού που υιοθετείται, την εξειδίκευση των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών που ασχολούνται με αυτήν και την στήριξη όλων των εμπλεκόμενων προσώπων. Επίσης μέσα από την έρευνα, συμπεραίνεται πως οι θετοί γονείς προσφεύγουν στην ιδιωτική υιοθεσία ως την τελευταία τους λύση να αποκτήσουν παιδί, πως η ισχύουσα νομοθεσία περί ιδιωτικής υιοθεσίας είναι ελλιπής σε σχέση με την προστασία του παιδιού και πως πριν κατοχυρωθεί νομικά αυτή, η αρμοδιότητα του Κοινωνικού Λειτουργού στα πλαίσια της ιδιωτικής υιοθεσίας, είναι περιορισμένη. Τέλος, παρατηρήθηκε πως υπάρχει ανεπαρκώς ευαισθητοποίηση και στήριξη των θετών γονέων, με συνέπεια να υπάρχει ανεπαρκώς κάλυψη των αναγκών τους.

Στην πορεία, μία άλλη έρευνα (2016) της Καρτέρης Δ. και της Τσεπέλικας Ε., είχε σκοπό να μελετήσει τη διαδικασία της υιοθεσίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 4 επαγγελματίες υγείας, ανάμεσα τους και κοινωνικοί λειτουργοί και για τη διεξαγωγή της μελέτης χρησιμοποιήθηκαν συνεντεύξεις. Τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας ήταν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν υποστηρίζουν την ιδιωτική υιοθεσία, καθώς δεν έχει αξιολογείται ο θετός γονέας και δεν είναι γνωστοί οι τρόποι που ένα παιδί απομακρύνεται από την οικογένειά του. Επιπλέον, κατέληξαν πως για να ολοκληρωθεί το ζήτημα της υιοθεσίας και να αντιμετωπιστεί με τη σωστή μεταχείριση, απαιτείται να είναι γνωστές οι πληροφορίες όλων των προσώπων που εμπλέκονται με το ζήτημα της υιοθεσίας.

Σκοπός αυτής της έρευνας (Αλαγκιόζογλου, Δεμερτζή & Παντελή, 2016) είναι να εξεταστούν οι απόψεις και οι γνώσεις διαφόρων ενήλικων ατόμων για το θεσμό της υιοθεσίας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων από 100 ενήλικα άτομα, οι οποίοι ήταν κάτοικοι των Πόλεων Αμαλιάδας και Πάτρας. Η έρευνα έδειξε ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες ήταν ενημερωμένοι για την νομοθεσία της υιοθεσίας, καθώς και τη χρησιμότητα των κοινωνικών λειτουργών στη διευκόλυνση της διαδικασίας.

Μια άλλη έρευνα (Κατριβέση & Dema 2016) είχε σκοπό τη μελέτη των απόψεων των κοινωνικών λειτουργών για τη διαδικασία της υιοθεσίας και για το πώς χειρίζονται την κατάσταση. Στην συγκεκριμένη

μελέτη συμμετείχαν 160 Κοινωνικοί Λειτουργοί απαντώντας σε ερωτηματολόγια που έφτιαξαν οι ερευνητές. Οι μετέχοντες δήλωσαν πως είναι σημαντική η εξειδίκευση των κοινωνικών λειτουργών - επαγγελματιών, ώστε να μπορέσουν να ασχοληθούν εξ ολοκλήρου με τη διαδικασία της υιοθεσίας. Επίσης, οι κοινωνικοί λειτουργοί ανέφεραν πως οι γονείς χρειάζονται υποστήριξη σε μία τέτοια απόφαση και πως θα πρέπει να γνωρίζουν όλες τις πληροφορίες που σχετίζονται με το ιστορικό του παιδιού. Η συμβουλευτική εργασία θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει τους θετούς γονείς, τους βιολογικούς γονείς και τα υιοθετημένα παιδιά για να μπορέσει να γίνει πετυχημένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.1 Μετέχοντες

Για την πραγματοποίηση της έρευνας συμμετείχαν 49 εκπαιδευτικοί και 51 κοινωνικοί λειτουργοί, οι οποίοι προέρχονταν από διάφορες ηλικιακές ομάδες και από ποικίλες περιοχές της Ελλάδας. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν ήταν από διάφορες βαθμίδες και ειδικότητες και κατά το πλείστον συμμετείχαν εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ήταν γυναίκες με ποσοστό 91% και το αντρικό φύλο να αποτελεί το 9%. Οι ηλικίες κυμαίνονταν από 22 έως 57 ετών και το ποσοστό του 59% εργαζόταν στο δημόσιο τομέα και το υπόλοιπο 41% εργαζόταν στο ιδιωτικό τομέα. Οι ερωτηθέντες αποτελούνταν από κοινωνικούς λειτουργούς (51%), νηπιαγωγούς (34%) και δασκάλους (15%). Το 60% των μετεχόντων ήταν άγαμο, το 37% έγγαμο και το 3% διαζευγμένο.

Οι ερωτηθέντες είχαν από 1 χρόνο έως 32 χρόνια υπηρεσίας και οι περισσότεροι έχουν τελειώσει τις σπουδές τους σε ΑΕΙ (Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα). Επίσης, το 61% δεν έκαναν μεταπτυχιακές σπουδές, ενώ το υπόλοιπο 39% έχει κάνει. Όσοι έκαναν μεταπτυχιακές σπουδές, το 62% τις έκανε στην Ελλάδα και το υπόλοιπο 38% τις έκανε στο εξωτερικό, με την πλειοψηφία (43%) να σπούδασε στην Κύπρο. Πολλοί από τους ερωτηθέντες έκαναν Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (Master's) και η πλειοψηφία (30%) έκανε στην ειδική αγωγή. Στον τομέα των εκπαιδευτικών, το ποσοστό του 46,7% έχει εμπειρία στην Ειδική Αγωγή, ενώ το υπόλοιπο 53,3% δεν έχει. Η πλειοψηφία (58,6%) που έχει εμπειρία εκεί, έχει κάνει σεμινάρια, ενώ υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό του 2% που έχει κάνει προπτυχιακά μαθήματα ή έχει ήδη αντιμετωπίσει περιστατικά στην δική του τάξη και σεμινάρια.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.2 Εργαλεία Συλλογής Υλικού

Το εργαλείο συλλογής του υλικού ήταν το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο είναι ένα έντυπο που περιέχει μια σειρά δομημένων ερωτήσεων οι οποίες παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη σειρά και στις οποίες ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει γραπτά (Ζαφειρίου, 2003). Αρχικά επιλέχθηκε αυτή η μέθοδος, λόγω του ότι είμαι ακόμα φοιτήτρια και είμαι άπειρη στη χρήση άλλου εργαλείου. Άλλοι σημαντικοί λόγοι που επιλέχθηκε αυτή η μέθοδος, είναι ότι κατέχει αρκετά πλεονεκτήματα, όπως για

παράδειγμα το ότι είναι εύκολη στην κατασκευή και στη χρήση του, το ότι μπορεί να σταλεί σε ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων και το ότι οι μετέχοντες μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, καθώς υπάρχει η έλλειψη άμεσης επικοινωνίας. Επιπλέον, το ερωτηματολόγιο είναι μία μέθοδος κατά την οποία ο ερευνητής δεν μπορεί να επηρεάσει τις απαντήσεις και είναι λιγότερο χρονοβόρα. Με βάση λοιπόν τα παραπάνω και λόγω του περιορισμένου χρόνου που απαιτεί η έρευνα, αφού αφορά πτυχιακή εργασία, κρίθηκε ότι το ερωτηματολόγιο είναι το ιδανικότερο μέσο για τη διεκπεραίωση αυτής έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο με τίτλο «Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών και Κοινωνικών Λειτουργών για την Υιοθεσία» ήταν ομαδοποιημένο σε 6 κατηγορίες όπου η κάθε κατηγορία προσδιόριζε κάποιο θέμα και οι ερωτήσεις που εμπεριέχονταν μπορούσαν να απαντηθούν κατά πλείστων με την κλίμακα από το 1 έως το 5 (όπου το 1 σημαίνει απόρριψη της πρότασης και το 5 αποδοχή της πρότασης και οι αριθμοί 2,3,4 δείχνουν αυξανόμενο βαθμό αποδοχής). Έπειτα υπήρχαν ελάχιστες ερωτήσεις όπου ο μετέχων μπορούσε να εκφράσει τη γνώμη και την παρατήρησή του και άλλες, όπου μπορούσε να απαντήσει σε μόνο μία από τις υπάρχουσες κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία ξεκινά με το παράδειγμα ενός υιοθετημένου παιδιού, όπου μέσα από το οικογενειακό περιβάλλον και τα χαρακτηριστικά του παιδιού, ο μετέχων καλείται να κρίνει την κατάσταση. Η δεύτερη κατηγορία περιλάμβανε τα αίτια της συμπεριφοράς του παιδιού, στα οποία έχουν τοποθετηθεί τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού και οι παράγοντες που σχετίζονται με το σχολικό πλαίσιο. Η τρίτη κατηγορία περιείχε τις αντιδράσεις στο πρόβλημα, όσον αφορά το μετέχων και η τέταρτη κατηγορία περιέχει τη φύση του προβλήματος. Στη συνέχεια η πέμπτη κατηγορία περιείχε τις υπηρεσίες υποστήριξης και τέλος, η έκτη κατηγορία περιελάμβανε την αντιμετώπιση του παιδιού από τους ειδικούς, καθώς και με ποιους ειδικούς θα ζητούσε συνεργασία ο μετέχων. Το τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου αποτελείτο από τα ατομικά στοιχεία των μετεχόντων, όπως το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το είδος και η θέση της σχολικής μονάδας και η επαγγελματική τους κατάρτιση. Το ερωτηματολόγιο αυτό απευθυνόταν μόνο σε εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς λειτουργούς και ο χρόνος που χρειάστηκε για να συμπληρωθεί ήταν περίπου 25 λεπτά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.3 Διαδικασία Συλλογής Υλικού

Όσον αφορά τη διαδικασία συλλογής του υλικού ήταν σχετικά δύσκολη καθώς χρειάστηκε να στείλω σε έναν πολύ μεγάλο αριθμό ανθρώπων το ερωτηματολόγιο για να μου απαντήσει εν τέλει ο αριθμός που επιδίωκα. Όταν τελείωσα τη συλλογή των ερωτηματολογίων, το επόμενο βήμα ήταν να καταγράψω τις απαντήσεις στο SPSS (Superior Performance Software System). Το SPSS είναι ένα “στατιστικό πακέτο ανάλυσης δεδομένων, το οποίο προσφέρει στο χρήστη δυνατότητες για δημιουργία αναφορών, ανάλυση και μοντελοποίηση δεδομένων καθώς και για γραφική αναπαράσταση τους” (Τι είναι το Spss - Τι εξετάζει η Στατιστική, 2010).

ΕΝΟΤΗΤΑ 3.4 Προσωπική εμπειρία

Στα πρώτα βήματα της ερευνητικής διαδικασίας, καλούσα στα διάφορα σχολεία και κέντρα και ρωτούσα τους εκπαιδευτικούς, τους κοινωνικούς λειτουργούς, τους διευθυντές, αν θέλουν να συμμετέχουν στην έρευνά μου, οι περισσότεροι ήταν σύμφωνοι και έβρισκαν αρκετά ενδιαφέρον το θέμα της πτυχιακής μου. Στη συνέχεια, όταν το ερωτηματολόγιο ετοιμάστηκε και χρειάστηκε να τους το στείλω, μου απάντησε ένας πολύ μικρός αριθμός ανθρώπων, για αυτό και χρειάστηκε τελικά να το στείλω σε περισσότερες ηλεκτρονικές διευθύνσεις. Αφού δεν υπήρχε ανταπόκριση ούτε από εκεί, τελικά διέδωσα το ερωτηματολόγιο μέσω του Facebook (χώρος κοινωνικής δικτύωσης), όπου αποδείχθηκε και ο πιο αποτελεσματικός τρόπος, καθώς οι μετέχοντες κινητοποιήθηκαν αμέσως και θέλησαν να με βοηθήσουν. Δέχτηκα από αρκετούς εκπαιδευτικούς προσωπικά ηλεκτρονικά μηνύματα και κατάλαβα ότι οι περισσότεροι έμειναν ευχαριστημένοι, καθώς το θέμα ήταν ενδιαφέρον και οι ερωτήσεις ήταν απλές και κατανοητές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ακολούθως, θα αναλύσουμε και θα παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, τα οποία προέκυψαν ύστερα από συλλογή, μελέτη, επεξεργασία, ανάλυση και αξιολόγηση 100 ερωτηματολογίων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4.1 Α.Εισαγωγή

Στην περιγραφή της συμπεριφοράς ενός υιοθετημένου παιδιού και στην ερώτηση για το ποιο είναι το πρόβλημα του παιδιού, οι μετέχοντες απάντησαν τα παρακάτω:

- Υπάρχει δυσκολία προσαρμογής στο νέο του περιβάλλον.
- Η προσκόλληση που έχει με τη μητέρα του, δείχνει την ανάγκη που έχει για επιβεβαίωση και ασφάλεια και παράλληλα, δείχνει το φόβο εγκατάλειψης που έχει.
- Ο Γιάννης δεν μπορεί να διαχειριστεί τα συναισθήματά του και για αυτό χρειάζεται να εστιαστεί η συναισθηματική αγωγή του παιδιού. Επιπλέον, τα παιχνίδια δράσης είναι ένας τρόπος να ξεσπάσει και να βγάλει από μέσα του τα συναισθήματα που νιώθει, αφού το παιχνίδι αντικατοπτρίζει το συναίσθημα.
- Η πολύχρονη παραμονή του Γιάννη στο ίδρυμα είχε ως αποτέλεσμα την μη σωστή ανάπτυξή του. Χρειάζεται συστηματική βοήθεια για να ενταχθεί ομαλά στο σύνολο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4.2 Β. Αίτια

Οικογενειακό περιβάλλον

Το 89% των μετεχόντων απάντησε ότι η μακρά παραμονή στο ίδρυμα είναι ένας βασικός παράγοντας για το πρόβλημα του παιδιού, ενώ μόνο το 11% δεν συμφωνεί.

Ένα μεγάλο ποσοστό των μετεχόντων (91%) πιστεύει ότι η στέρηση της μητρικής φροντίδας παίζει τον πιο σημαντικό ρόλο, ενώ μόνο το 9% διαφωνεί.

Έπειτα, βλέπουμε πως το 35% θεωρεί το χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο των θετών γονέων σημαντικό παράγοντα για την βελτισποίηση της προβληματικής συμπεριφοράς του Γιάννη, σε αντίθεση με το 65%, όπου είναι και η πλειοψηφία των μετεχόντων και δεν το θεωρεί.

Ένα 83% θεωρεί πως η υιοθεσία σε μεγάλη ηλικία αποτελεί έναν αξιοσημείωτο συντελεστή και το 35% δεν το υποστηρίζει.

Επίσης, διακρίνουμε ότι το 42% θεωρεί το γεγονός πως οι θετοί γονείς είναι υπερβολικά αυστηροί στη συγκεκριμένη περίπτωση του παιδιού, ενώ το 58% διαφωνεί.

Το ότι οι θετοί γονείς κακομαθαίνουν το παιδί, το πιστεύει το 62% των κοινωνικών λειτουργών και των εκπαιδευτικών, ενώ παράλληλα το 38% αναφέρει πως αυτός ο λόγος δεν παραπέμπει στο πρόβλημα αυτού του παιδιού.

Στη συνέχεια, εντοπίζουμε το ποσοστό του 66% των μετεχόντων, το οποίο θεωρεί πως η αδιαφορία των θετών γονιών ως προς το παιδί αποτελεί εμφανή λόγο για το πρόβλημα του παιδιού, ενώ το 34% δεν το υποστηρίζει.

Παρατηρούμε πως η υπόθεση του ότι οι φυσικοί γονείς έχουν παρόμοια προβλήματα με το παιδί, υποστηρίζεται από το 55%, ενώ το υπόλοιπο 45% διαφωνεί.

Το γεγονός ότι το παιδί μπορεί να βλέπει πολλές ώρες τηλεόραση στηρίζεται από το 59% των μετεχόντων, σε αντίθεση με το 41% που το αμφισβητεί.

Ακόμη, το 60% πιστεύει πως το παιδί δεν περνάει αρκετό χρόνο με τους θετούς γονείς του, ενώ το 40%, θεωρεί πως αυτός δεν είναι σημαντικός λόγος για το πρόβλημα που αντιμετωπίζει το παιδί.

Χαρακτηριστικά του παιδιού

Στη συνέχεια, όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του παιδιού, το 42% των μετεχόντων κρίνει πως έτσι είναι ο χαρακτήρας του παιδιού, σε αντίθεση με το 58% που το αμφισβητεί.

Το 66% ισχυρίζεται πως το παιδί έχει μαθησιακές δυσκολίες και το 34%, το απορρίπτει.

Επίσης το 74% πιστεύει πως το παιδί προσπαθεί να προσελκύσει την προσοχή των άλλων, για αυτό και δημιουργούνται αυτά τα προβλήματα, ενώ ένα σχετικά μικρό ποσοστό του 26% το αμφισβητεί.

Έπειτα, μόνο το 13% πιστεύει πως το παιδί έχει χαμηλό δείκτη νοημοσύνης, ενώ το 87% που είναι και η πλειοψηφία δεν συμφωνεί.

Το γεγονός ότι το παιδί έχει προβλήματα υγείας (για παράδειγμα προβλήματα ακοής, ήπια εγκεφαλική βλάβη), το πιστεύει μόνο το 17% των μετεχόντων, με φανερή αντίθεση του 83% που δεν το υποστηρίζει.

Την πιθανότητα το παιδί να έχει διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητα, το πιστεύει το 39% και το υπόλοιπο 61% δεν θεωρεί πως αυτό είναι παράγοντας του προβλήματός του.

Το 49% των ερωτηθέντων πιστεύει πως πιθανότατα στο παιδί δεν αρέσει το σχολείο, ενώ το 51% το αμφισβητεί.

Επίσης, το 29% θεωρεί πως η πιθανότητα το παιδί να έχει διαταραχή αυτιστικού φάσματος είναι μέγιστη, ενώ το υπόλοιπο 71% το θεωρεί απίθανο.

Χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού

Όσον αφορά τα αίτια του προβλήματος σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού, το μεγάλο ποσοστό του 83%, θεωρεί πως ο τρόπος διδασκαλίας παίζει εμφανέστατο ρόλο στο πρόβλημα του παιδιού, ενώ μόνο το 17% δεν το θεωρεί σημαντικό.

Ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων (89%) πιστεύει ότι η προσωπικότητα του εκπαιδευτικού, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη λειτουργία του προβλήματος που αντιμετωπίζει το παιδί, ενώ μόνο το 11% πιστεύει το αντίθετο.

Η ακατάλληλη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού απέναντι στο παιδί θεωρείται από το 84% των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών, σημαντικός λόγος για την ύπαρξη της προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού. Από την άλλη πλευρά, το 16% δεν συμφωνεί.

Παράγοντες που σχετίζονται με το σχολικό πλαίσιο

Όσον αφορά τα αίτια του προβλήματος σε σχέση με τους παράγοντες που σχετίζονται με το σχολικό πλαίσιο, το 97% θεωρεί πως υπάρχει έλλειψη υπηρεσιών για παιδιά με παρόμοια προβλήματα στα σχολεία, ενώ το μηδαμινό ποσοστό του 3%, διαφωνεί.

Το 89% των μετεχόντων θεωρεί πως τα αναλυτικά προγράμματα είναι ασχέτους θέματος με τα ενδιαφέροντα του παιδιού, σε αντίθεση με το 11% που πιστεύει το αντίθετο.

Επίσης, η κακή οργάνωση και η διαχείριση της σχολικής μονάδας θεωρείται από το 84% ότι παίζει σπουδαίο ρόλο στο πρόβλημα του παιδιού και το 16%, το αμφισβητεί.

Στη συνέχεια το γεγονός ότι ο μεγάλος αριθμός παιδιών σε κάθε τάξη επιτείνει το πρόβλημα του παιδιού αυτού, πιστεύεται από το 80%, ενώ το 20% δεν το πιστεύει.

Το 63% των μετεχόντων υποστηρίζει πως το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της περιοχής, επηρεάζει το πρόβλημα του υιοθετημένου παιδιού. Αντίθετα, το 37% δεν συμφωνεί σε αυτό.

Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των μετεχόντων (94%) θεωρεί ως πολύ σημαντικό λόγο για το πρόβλημα του παιδιού, το γεγονός ότι δεν υπάρχει ενημέρωση σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας. Το ποσοστό του 6%, δεν συμφωνεί ότι αυτό είναι πρόβλημα.

Παρατηρήσεις

Οι πλειοψηφία των μετεχόντων εξέφρασαν τις εξής παρατηρήσεις όσον αφορά το παραπάνω ζήτημα:

- Θεωρούν ότι το σχολικό, οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον είναι αλληλένδετα. Όταν ένα χαμηλό νοητικού επιπέδου οικογενειακό περιβάλλοντος και οικονομικά περιορισμένο, συνδυαστεί με ένα ελλιπές εκπαιδευτικό σύστημα με εκπαιδευτικούς δίχως την απαραίτητη κατάρτιση και τη συνεχόμενη επιμόρφωση, καθώς και όταν υπάρχει ένα κοινωνικό περιβάλλον με δυσλειτουργίες και ελλείψεις σε κοινωνικές δομές και σωστή ενημέρωση, τότε απόρροια όλων αυτών είναι τα προβλήματα στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του. Ωστόσο, εάν υπάρχει έστω ένας τομέας που "λειτουργεί", τότε υπάρχει ελπίδα να βρεθεί ένας άνθρωπος που να βοηθήσει το συγκεκριμένο παιδί και να το επηρεάσει θετικά.
- Έχει σημασία η ενημερότητα του παιδιού σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας.
- Αποτελεί καθοριστικό ρόλο το κατά πόσο ο εκπαιδευτικός γνωρίζει ή έχει ενημερωθεί από το γονέα για την συγκεκριμένη περίπτωση του παιδιού.
- Η στάση, οι μέθοδοι και ο χαρακτήρας των ειδικών, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιθυμία και στα κίνητρα του εκάστοτε παιδιού.

Στη συνέχεια, το 67% των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι τα παιδιά έχουν αναπτύξει ανασφαλή δεσμό, ενώ μόνο το 12% θεωρεί ότι τα παιδιά έχουν αναπτύξει ασφαλή δεσμό.

Σχόλια

Οι περισσότεροι από τους κοινωνικούς λειτουργούς και τους εκπαιδευτικούς σχολιάζουν το εξής:

- Το παιδί είναι ανασφαλές διότι συναισθηματικά δεν νιώθει την ασφάλεια, τη σιγουριά και την εμπιστοσύνη στον εαυτό του και έπειτα στον γονιό.
- Το παιδί χρειάζεται χρόνο στην προσαρμογή του στις νέες συνθήκες της ζωής του.
- Το πιθανότερο είναι ότι το παιδί προσκολλάται στη θετή του μητέρα, διότι σε εκείνη αισθάνεται ασφάλεια, αλλά και φόβο μήπως τυχόν το εγκαταλείψει και εκείνη και γυρίσει πάλι πίσω στο ίδρυμα.
- Σε κάθε περίπτωση ο/η κοινωνικός/ή λειτουργός ή ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται να ένα καλά ενημερωμένος/η όσον αφορά το ιστορικό του παιδιού, της οικογένειας και του σχολικού περιβάλλοντος, προκειμένου να έχει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα

Πίνακας 1^{ος}

ΑΙΤΙΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ %	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ %
-------	--------------------	----------------------------

Μακρά παραμονή στο ίδρυμα	87,8	98
Στέρηση της μητρικής φροντίδας	92,6	100
Χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο θετών γονέων	39	33,3
Υιοθεσία σε μεγάλη ηλικία	92,6	80,3
Οι θετοί γονείς είναι υπερβολικά αυστηροί	51,2	41,4
Οι θετοί γονείς κακομαθαίνουν το παιδί	65,8	62,7
Οι θετοί γονείς αδιαφορούν για το παιδί	36,5	94,1
Οι φυσικοί γονείς έχουν παρόμοια προβλήματα	48,8	68,6
Το παιδί βλέπει πολλές ώρες τηλεόραση	60,9	62,7
Το παιδί δεν περνάει αρκετό χρόνο με τους θετούς γονείς του	73,1	56,8
Έτσι είναι ο χαρακτήρας του	56	33,3
Έχει μαθησιακές δυσκολίες	53,6	78,4
Προσπαθεί να προσελκύσει την προσοχή των άλλων	80,4	74,5
Έχει χαμηλό δείκτη νοημοσύνης	7,3	15,6
Έχει προβλήματα υγείας (π.χ. προβλήματα ακοής, ήπια εγκεφαλική βλάβη)	19,5	13,2
Έχει διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητα	41,4	39,2
Δεν του αρέσει το σχολείο	51,2	47
Έχει διαταραχή αυτιστικού φάσματος	29,2	27,4
Τρόπος διδασκαλίας (π.χ. αυταρχικός, δημοκρατικός, αδιάφορος)	87,8	86,2
Προσωπικότητα εκπαιδευτικού	95,1	90,1
Ακατάλληλη συμπεριφορά εκπαιδευτικού απέναντι στο παιδί	85,3	94,1
Έλλειψη υπηρεσιών για παιδιά με παρόμοια προβλήματα στα σχολεία	97,5	100
Αναλυτικά προγράμματα άσχετα με τα ενδιαφέροντα του παιδιού	87,8	96
Κακή οργάνωση και διαχείριση της σχολικής μονάδας	80,4	94,1
Μεγάλος αριθμός παιδιών σε κάθε τάξη	75,6	90,1
Κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της περιοχής που βρίσκεται το σχολείο	75,6	90
Δεν υπάρχει ενημέρωση σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας	97,5	100
Τι είδους δεσμό θεωρείτε πως έχει αναπτύξει το συγκεκριμένο παιδί με τη μητέρα του;	53,6 (Ανασφαλής Δεσμός τύπου αποδιογανωμένος)	54,9

Παρατηρούμε ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί συμφωνούν, κατά το πλείστον, με τους εκπαιδευτικούς όσον αφορά τα αίτια της προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού. Οι μόνες μεγάλες διαφορές στις απόψεις τους είναι, ότι η πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών θεωρεί ότι οι θετοί γονείς αδιαφορούν για το παιδί, ενώ από τους εκπαιδευτικούς, η μειοψηφία είναι εκείνη που συμφωνεί. Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει και στη γνώμη ότι οι φυσικοί γονείς έχουν παρόμοια προβλήματα. Επίσης, όσον αφορά τις απόψεις ότι έτσι είναι ο χαρακτήρας του παιδιού, ότι δεν του αρέσει το σχολείο και ότι οι θετοί γονείς είναι υπερβολικά αυστηροί, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών τις υποστηρίζει, ενώ από τους κοινωνικούς λειτουργούς, η μειοψηφία είναι εκείνη που τις στηρίζει. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί η άποψη για το χαμηλό δείκτη νοημοσύνης του παιδιού. Αν και μόνο η μειονότητα του συνόλου των δύο ομάδων, εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών,

θεωρεί ότι αυτή η γνώμη σχετίζεται με την προβληματική συμπεριφορά του παιδιού, οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι διπλάσιοι σε ποσότητα που την υποστηρίζουν, σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4.3 Γ. Αντιδράσεις στο πρόβλημα

Στις αντιδράσεις των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών απέναντι σε ένα παιδί με τη συγκεκριμένη προβληματική συμπεριφορά, παρατηρούμε πως το μέγιστο ποσοστό του 100% υποστήριξε ότι αν εντοπίσει σε εκείνο κάποιες παράξενες συμπεριφορές, δεν θα ένιωθε θυμό ή αποστροφή ως προς εκείνο.

Επίσης παρατηρούμε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του 99% να μην ένιωθε εκνευρισμένο με το παιδί, ενώ υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό του 1% που απάντησε πως θα ένιωθε.

Το ίδιο συμβαίνει και για το γεγονός για το εάν ο ερωτηθέν θα ένιωθε αδιαφορία, αν παρατηρούσε τέτοιου είδους προβληματική συμπεριφορά από το παιδί. Το 99% είπε πως δεν θα ένιωθε, ενώ το ποσοστό του 1% θα αδιαφορούσε ως προς το παιδί.

Όσον αφορά για το αν οι μετέχοντες θα ένιωθαν αγχωμένοι ή πιεσμένοι, το μεγάλο ποσοστό του 96% απάντησε πως ναι, ενώ το 4% διαφώνησε.

Ακόμα, το 59% των μετεχόντων δηλώνει πως θα άρχιζε να νιώθει συμπάθεια ως προς το παιδί, ενώ το ποσοστό του 41% δηλώνει πως δεν θα ένιωθε κάποια συμπάθεια ως προς το παιδί.

Διακρίνουμε πως το 41% των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών θα ένιωθε αβοήθητο ως προς μία τέτοια συμπεριφορά, σε αντίθεση με το υπόλοιπο ποσοστό του 59% που υποστηρίζει το αντίθετο.

Ένα πολύ μικρό ποσοστό του 10% πιστεύει ότι θα ένιωθε πληγωμένο ή προσβεβλημένο, εάν αντιμετώπιζε μια τέτοια προβληματική συμπεριφορά, ενώ το 90% δηλώνει πως δεν θα ένιωθε αυτά τα αισθήματα.

Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες (98%) δήλωσαν ότι θα ένιωθαν υπεύθυνοι να βοηθήσουν το παιδί. Παρ' όλα αυτά υπάρχει ένα 2% που δηλώνει το αντίθετο.

Παρατηρούμε πως το 86% των μετεχόντων, θεωρεί θα ένιωθε το κατεξοχήν υπεύθυνο άτομο να βοηθήσει το παιδί. Ωστόσο, το 14% δεν θεωρεί το ίδιο.

Επιπλέον, το 97% των ερωτηθέντων, δηλαδή και η πλειοψηφία, θα αφοσιωνόταν στο να βοηθήσει το παιδί. Υπάρχει βέβαια και το 3%, το οποίο δεν θα το έκανε.

Όσον αφορά για το αν θα ήθελαν να βοηθήσουν το παιδί με όλα τα μέσα που διαθέτουν, όπως για παράδειγμα μεμονωμένα ή συνεργαζόμενοι με τους θετούς γονείς ή με τη βοήθεια ειδικών, το 99% είπε πως θα το έκανε. Παρ' όλα αυτά το 1% έφερε αντίρρηση.

Το 70% των μετεχόντων, θα ένιωθε ότι οι θετοί γονείς απαιτούν από εκείνο να βοηθήσει το παιδί τους, ενώ το 30% δεν θα ένιωθε αυτό.

Επίσης, το 57% θα ένιωθε ότι οι προϊστάμενοί του απαιτούν από εκείνον να βοηθήσει το παιδί, σε αντίθεση με το υπόλοιπο 43% που δεν θα είχε αυτό το αίσθημα.

Σχεδόν οι μισοί μετέχοντες (58%) θα ένιωθαν ότι η πολιτεία απαιτεί από εκείνους να βοηθήσουν το παιδί. Αντίθετα, οι υπόλοιποι (42%) δεν θα ένιωθαν αυτό από την πολιτεία.

Το 42% των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών, δηλώνει πως ξέρει πως να αντιμετωπίζει το πρόβλημα, διότι έχουν ήδη προσωπική πείρα πάνω σε αυτό το ζήτημα. Οι υπόλοιποι (58%), δεν έχουν εμπειρία όσον αφορά αυτό το θέμα.

Το μεγάλο ποσοστό των μετεχόντων, το οποίο αγγίζει το 78%, ξέρει πώς να αντιμετωπίζει ένα τέτοιου είδους πρόβλημα, διότι έχει ήδη δεχθεί την κατάλληλη εκπαίδευση. Ωστόσο, υπάρχει το ποσοστό του 22% το οποίο δεν το έχει διδαχθεί.

Το ποσοστό του 65% θεωρεί πως θα είχε τη δυνατότητα να καταφέρει να ασχοληθεί με την περίπτωση από μόνο του. Το υπόλοιπο 35% δεν θεωρεί πως θα τα κατάφερνε.

Επιπλέον, το 91% θεωρεί πως θα μπορούσε να ασχοληθεί με την περίπτωση του παιδιού, αν μπορούσε να εμπλέξει τους θετούς γονείς στη διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος. Το υπόλοιπο 9% δεν κρίνει πως οι θετοί γονείς χρειάζονται για την αντιμετώπιση και την επίλυση της προβληματικής συμπεριφοράς αυτού του παιδιού.

Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των μετεχόντων (98%), πιστεύει ότι θα μπορούσε να ασχοληθεί με την περίπτωση του παιδιού, εάν μπορούσε να εμπλέξει κάποιους ειδικούς στη διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος. Οι ειδικοί που μπορεί να ζητήσει τη βοήθειά τους, θα μπορούσαν να είναι ειδικοί παιδαγωγοί, ψυχολόγοι. Αντιθέτως, το υπόλοιπο 2% δεν θεωρεί τους ειδικούς αναγκαίους για αυτό το ζήτημα.

Διακρίνουμε ότι το εντυπωσιακό ποσοστό του 83% θεωρεί πως δεν έχει την κατάλληλη εκπαίδευση για να αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση. Αντίθετα το σχετικά μικρό ποσοστό των μετεχόντων (17%) θεωρεί πως είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο.

Όσον αφορά για το αν οι μετέχοντες θα ενημέρωναν τους θετούς γονείς, με σκοπό να αντιμετωπίσουν οι γονείς και όχι οι μετέχοντες το πρόβλημα, ένα σχετικά μικρό ποσοστό (22%) απάντησε πως ναι. Αντίθετα το 78% δεν θα το έκανε.

Το 87% των μετεχόντων δηλώνει πως θα ενημέρωνε τους θετούς γονείς με σκοπό να αντιμετωπίσουν εκείνοι το πρόβλημα, ενώ παράλληλα θα βοηθούσαν οι μετέχοντες όσο μπορούσαν το παιδί. Οι υπόλοιποι (13%) δηλώνουν θα ενημέρωναν τους γονείς, αλλά δεν θα βοηθούσαν παράλληλα το παιδί.

Επίσης, το 43% δήλωσε πως θα ενημέρωνε τους γονείς για το πώς να χειριστούν την κατάσταση μόνοι τους, ενώ το 57% δεν θα τους παρείχε αυτού του είδους την ενημέρωση.

Παρατηρήσεις

Όλοι οι ερωτηθέντες αυτής της έρευνας έκαναν την εξής παρατήρηση σχετικά με το παραπάνω ζήτημα:

- Η συνεργασία όλων των φορέων φέρει ένα ολοκληρωμένο αποτέλεσμα, καθώς είναι σημαντικό η οποιαδήποτε παρέμβαση να γίνεται σε συστημικό πλαίσιο και όχι μόνο με την ενημέρωση των θετών γονέων, αλλά και με την παράλληλη υποστήριξη του παιδιού από το σχολείο και το εκτενέστερο περιβάλλον.

Πίνακας 2^{ος}

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ %	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ %
Θα ένιωθα θυμό/αποστροφή για το παιδί	0	0
Θα ένιωθα εκνευρισμένος/η με το παιδί	2,5	0
Θα ένιωθα αδιαφορία για το παιδί	2,5	0
Θα ένιωθα συμπάθεια για το παιδί	95,1	100
Θα ένιωθα αγχωμένος/η, πιεσμένος/η	90,2	58,8
Θα ένιωθα αβοήθητος/η	48,7	37,2
Θα ένιωθα πληγωμένος/η, προσβεβλημένος/η	12,1	9,8
Θα ένιωθα υπεύθυνος/η να βοηθήσω το παιδί	100	100
Θα ένιωθα το κατεξοχήν υπεύθυνο άτομο να βοηθήσει	97,5	84,3
Θα αφοσιωνόμουν στο να βοηθήσω το παιδί	97,5	84,6
Θα ήθελα να βοηθήσω το παιδί με όλα τα μέσα που διαθέτω (π.χ. μεμονωμένα, συνεργαζόμενος με τους θετούς γονείς, με την βοήθεια ειδικών κτλ.)	100	98
Θα ένιωθα ότι οι θετοί γονείς απαιτούν από εμένα να βοηθήσω το παιδί τους	80,4	66,6
Θα ένιωθα ότι οι προϊστάμενοί μου απαιτούν από εμένα να βοηθήσω το παιδί	56	62,7
Θα ένιωθα ότι η πολιτεία απαιτεί από μένα να βοηθήσω το παιδί	63,4	58,8
Ξέρω πώς να αντιμετωπίζω το πρόβλημα από προσωπική πείρα	31,7	52,9
Ξέρω πώς να αντιμετωπίζω το πρόβλημα από την εκπαίδευση μου	70,7	92
Θα μπορούσα να ασχοληθώ με την περίπτωση από μόνος/η μου	63,4	72,5
Θα μπορούσα να ασχοληθώ με την περίπτωση αν μπορούσα να εμπλέξω τους θετούς γονείς στη διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος	87,8	100
Θα μπορούσα να ασχοληθώ με την περίπτωση αν μπορούσα να εμπλέξω ειδικούς (ειδικούς παιδαγωγούς, ψυχολόγους) στη διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος	100	96
Θα μπορούσα να αντιμετωπίσω την κατάσταση αν είχα περισσότερη εκπαίδευση	87,8	86,2
Θα ενημέρωνα τους θετούς γονείς, με σκοπό να αντιμετωπίσουν εκείνοι και όχι εγώ, το πρόβλημα	14,6	31,3
Θα ενημέρωνα τους θετούς γονείς με σκοπό να αντιμετωπίσουν εκείνοι το πρόβλημα, ενώ παράλληλα θα βοηθούσα όσο μπορούσα το παιδί	82,9	94,1

Θα ενημέρωνα τους γονείς για το πώς να χειριστούν την κατάσταση μόνοι τους	34,1	47
--	------	----

Σχετικά με τις αντιδράσεις στο πρόβλημα του παιδιού, διαπιστώνουμε πως και εδώ οι κοινωνικοί λειτουργοί συμφωνούν αρκετά με τους εκπαιδευτικούς. Οι αισθητές διαφορές που παρατηρούμε στις απόψεις τους είναι, ότι ενώ κανένας από τους κοινωνικούς λειτουργούς δεν θα ένοιωθε αδιαφορία και εκνευρισμό για το παιδί, υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό των εκπαιδευτικών, το οποίο θα ένοιωθε έτσι. Επίσης, μόνο ένα μικρό ποσοστό των εκπαιδευτικών δήλωσε πως γνωρίζει πως να αντιμετωπίζει το πρόβλημα από προσωπική πείρα, ενώ η πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών δηλώνει πως έχει αντιμετωπίσει παρόμοια κατάσταση, οπότε γνωρίζει πώς να συμπεριφερθεί. Τέλος, αν και η μειονότητα του συνόλου των δύο ομάδων, εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών, θα ενημέρωνε τους θετούς γονείς με σκοπό να αντιμετωπίσουν εκείνοι και όχι οι ίδιοι το πρόβλημα, οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι οι διπλάσιοι σε ποσότητα που θα το έπρατταν, συγκριτικά με τους εκπαιδευτικούς.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4.4 Δ. Η Φύση του Προβλήματος

Όσον αφορά τη φύση του προβλήματος, το 94% των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών, υποστηρίζουν την άποψη ότι το πρόβλημα του Γιάννη είναι αρκετά σοβαρό, ενώ το υπόλοιπο 6% δεν το θεωρεί ιδιαίτερα σοβαρό.

Το 89% των μετεχόντων θεωρεί πως η συμπεριφορά του Γιάννη είναι πολύ συχνή για την ηλικία του, ενώ το υπόλοιπο 11% δεν συμφωνεί.

Επιπλέον, ένα μεγάλο ποσοστό του 89% θεωρεί πως η συμπεριφορά του Γιάννη εμφανίζεται πολύ συχνά στα αγόρια, ενώ υπάρχει και ένα άλλο ποσοστό του 11%, το οποίο διαφωνεί.

Το 99% των ερωτηθέντων υποστηρίζει πως το πρόβλημα της συμπεριφοράς του παιδιού μπορεί να αντιμετωπιστεί σημαντικά έως και πλήρως, ενώ μόλις το 1% το αμφισβητεί.

Ακόμη, παρατηρούμε πως το 98% των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών πιστεύει πως η προβληματική συμπεριφορά του παιδιού θα ξεπεραστεί μόνο με βοήθεια, ενώ το υπόλοιπο 2% θεωρεί πως το πρόβλημα θα ξεπεραστεί μόνο του.

Το ποσοστό του 84% υποστηρίζει πως το πρόβλημα του παιδιού θα έχει σοβαρές επιπτώσεις και σε άλλους τομείς της ζωής του, ενώ το 16% δεν θεωρεί πως θα τον επηρεάζει αργότερα.

Πίνακας 3^{ος}

Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ %	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ %
Πόσο σοβαρό πιστεύετε ότι είναι το πρόβλημα του Γιάννη;	97,5 (Πολύ σοβαρό)	98

Πόσο συχνή είναι η συμπεριφορά του Γιάννη για την ηλικία του;	87,8 (Πολύ συχνή)	98
Πόσο συχνά εμφανίζεται η συμπεριφορά του Γιάννη στα αγόρια;	87,8 (Πολύ συχνά)	100
Πώς πιστεύετε ότι θα εξελιχθεί το πρόβλημα του Γιάννη;	97,5 (Μπορεί να αντιμετωπιστεί από σε σημαντικό βαθμό ή και πλήρως)	100
Πώς πιστεύετε ότι θα ξεπεραστεί το πρόβλημα του Γιάννη;	97,5 (μόνο με βοήθεια)	100
Το πρόβλημα θα έχει σοβαρές επιπτώσεις και σε άλλους τομείς της ζωής του Γιάννη;	87,8 (Ναι θα έχει)	86,2

Η φύση του προβλήματος του παιδιού, βρίσκει σύμφωνους τους κοινωνικούς λειτουργούς με τους εκπαιδευτικούς. Ειδικότερα, οι κοινωνικοί λειτουργοί αυτής της έρευνας, φαίνεται να είναι λίγο περισσότερο βέβαιοι για τη σοβαρότητα του προβλήματος του Γιάννη και την άμεση ανάγκη για βοήθειά του, σε σχέση με τους νηπιαγωγούς και τους δασκάλους που συμμετείχαν σε αυτήν την έρευνα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4.5 Ε. Υπηρεσίες Υποστήριξης

Όσον αφορά τη γνώμη των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών για τις υπηρεσίες υποστήριξης, το ποσοστό του 61% θεωρεί πως υπάρχει συχνά διαθέσιμη βοήθεια στο πρόβλημα του Γιάννη. Για παράδειγμα, υπάρχει συνεργασία με εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, με ψυχολόγους ή με κοινωνικούς λειτουργούς. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει το μικρό ποσοστό του 6%, το οποίο θεωρεί πως η διαθέσιμη βοήθεια είναι πάντα διαθέσιμη.

Ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών (51%), πιστεύει πως η ποιότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών για τη προβληματική συμπεριφορά του παιδιού, κυμαίνεται στο μέσο όρο, ενώ μόλις το 7% των μετεχόντων κρίνει πως η ποιότητα είναι πολύ καλή.

Πίνακας 4^{ος}

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ
Ποια είναι η γνώμη σας για τη διαθέσιμη βοήθεια στο πρόβλημα του Γιάννη; (π.χ. συνεργασία με εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς)	58,5 (Είναι συχνά διαθέσιμη)	68,6
Ποια είναι η γνώμη σας για την ποιότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών υποστήριξης;	51,2 (Είναι περίπου στο μέσο όρο)	50,9

Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα, οι εκπαιδευτικοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί δείχνουν να έχουν τις ίδιες απόψεις για την ποιότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών και για το πόσο αυτή είναι συχνά διαθέσιμη στο πρόβλημα του Γιάννη.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4.6 ΣΤ. Αντιμετώπιση του παιδιού από τους ειδικούς

Ειδικοί

Όσον αφορά την αντιμετώπιση του παιδιού από τους ίδιους, ένα μεγάλο ποσοστό των μετεχόντων (89%) θεωρεί ότι θα χρησιμοποιούσε αμοιβές και θετικά κίνητρα για να προσεγγίσει το παιδί, ενώ το υπόλοιπο 11% θεωρεί πως δεν θα το έκανε.

Επιπλέον, παρατηρούμε ότι ένα πολύ μικρό ποσοστό, μόνο το 1% των μετεχόντων, θα χρησιμοποιούσε τιμωρίες, ενώ το υπόλοιπο 99% το απορρίπτει.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι όλοι οι μετέχοντες (100%) δεν συμφωνούν στο να χρησιμοποιήσουν απειλές στο να βελτιώσουν τη συμπεριφορά του παιδιού.

Πολλοί από τους ερωτηθέντες (96%) δηλώνουν πως μία καλή λύση για να βελτιώσουν τη συγκεκριμένη προβληματική συμπεριφορά του παιδιού, θα ήταν πρώτα να το παρατηρήσουν. Αντίθετα, οι υπόλοιποι ερωτηθέντες (4%) απορρίπτουν αυτήν την ιδέα.

Επίσης το ποσοστό το 92% δηλώνει πως θα συμβούλευε το παιδί, ενώ το 8% δεν θα το έκανε.

Διακρίνουμε πως η λύση του να εξηγηθούν στο παιδί οι κανόνες συμπεριφοράς, θα την προτιμούσε το 94% των μετεχόντων, ενώ οι υπόλοιποι 6% όχι.

Σε αυτήν την απάντηση, παρατηρούμε ότι όλοι οι ερωτηθέντες (100%) θα εκδήλωναν την αποδοχή τους στο παιδί.

Το ίδιο συμβαίνει και σε αυτή την απάντηση. Συγκεκριμένα, το 100% των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών θα φρόντιζαν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του παιδιού.

Παράλληλα, παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των μετεχόντων (98%) θα προσαρμοζαν ένα καθημερινό πρόγραμμα σύμφωνα με τις ανάγκες του παιδιού, ενώ το υπόλοιπο 2% δεν θα το έκανε.

Βλέπουμε πως το ποσοστό του 70% συμφωνεί στην ελευθερία βούλησης να ακολουθηθεί αυτό το πρόγραμμα από το παιδί, ενώ αντίθετα ένα 30% δεν συμφωνεί σε αυτού του είδους την ελευθερία βούλησης.

Στη συνέχεια, παρατηρούμε πως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των μετεχόντων (95%), δηλαδή η πλειοψηφία, θα κρατούσε αρχείο με τη συμπεριφορά του παιδιού, προκειμένου να μπορέσει να συμβάλει στην καλύτερευση της συμπεριφοράς του. Αντίθετα, το υπόλοιπο 5% δεν συμφωνεί σε αυτή την ιδέα.

Επιπλέον, το 91% των ερωτηθέντων θα ζητούσε από το παιδί να κάνει εργασίες που κάνουν και άλλα παιδιά της ηλικίας του, προκειμένου να προσαρμοστεί γρηγορότερα στο περιβάλλον και με αποτέλεσμα να βελτιωθεί με αυτό τον τρόπο το πρόβλημά του. Το υπόλοιπο 9% δεν θεωρεί αυτή τη λύση κατάλληλη.

Ο παράγοντας του να διδαχθεί ο μετέχων περισσότερα για να αντιμετωπίζει ένα υιοθετημένο παιδί, αρέσει στο 96%, ενώ το 4% δεν θεωρεί πως είναι απαραίτητο.

Παρατηρούμε, επιπλέον, πως ένα μεγάλο ποσοστό των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών (43%), θα πρότεινε τη φοίτηση του παιδιού σε τμήμα ένταξης, ενώ το υπόλοιπο 57% δεν το κρίνει απαραίτητο.

Στη συνέχεια, βλέπουμε ότι υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό του 7% των μετεχόντων, το οποίο θα πρότεινε τη φοίτηση του παιδιού σε ειδικό σχολείο. Αντίθετα, το 93% δεν το προτείνει σαν λύση για την βελτιστοποίηση της προβληματικής συμπεριφοράς του παιδιού.

Οι άνθρωποι με τους οποίους θα ζητούσε συνεργασία ο μετέχων

Σχετικά με τους ανθρώπους τους οποίους θα ζητούσε συνεργασία ο ερωτηθέν, όπως παρατηρούμε και στο σχεδιάγραμμα, όλοι τους (100%) θα επιχειρούσαν να συνεργαστούν με τους θετούς γονείς του παιδιού.

Έπειτα, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών (89%), θα ήθελαν να συνεργαστούν με τους συμμαθητές του παιδιού, ενώ το υπόλοιπο 11% δεν θα το προτιμούσαν.

Επίσης, το 80% θα ήθελε συνεργασία με τον/ην παιδίατρο, ενώ το 20% δεν το θεωρεί απαραίτητο.

Το πολύ μεγάλο ποσοστό του 97% θα επιθυμούσε να συνεργαστεί με τον/τη διευθυντή/ντρια του σχολείου για να βελτιωθεί το πρόβλημα του παιδιού. Ωστόσο, υπάρχει και ένα ποσοστό του 3%, το οποίο δεν συμφωνεί.

Παράλληλα το 99% των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών θεωρεί πως η συνεργασία με τους συναδέλφους, θα συμβάλει στην καλύτερη αντιμετώπιση του προβλήματος του παιδιού. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει και ένα ποσοστό του 1%, το οποίο το αμφισβητεί.

Τη συνεργασία με τον/τη σχολικό/η σύμβουλο θα την προτιμούσε το 96% των μετεχόντων, ενώ το υπόλοιπο 4% θα την απέρριπτε.

Στη συνέχεια, παρατηρούμε ότι τη συνεργασία με τους ειδικούς, που σχετίζονται με το σχολείο, όπως για παράδειγμα το ΚΕ.Δ.Δ.Υ. (Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης), θα την επιχειρούσε το 93% των ερωτηθέντων, ενώ το υπόλοιπο 7% δεν θα ήθελε να το επιχειρήσει.

Επιπλέον, η πλειοψηφία των μετεχόντων (97%), θεωρεί πως θα ήταν καλή η συνεργασία με τους κοινωνικούς λειτουργούς. Το υπόλοιπο 3% δεν το θεωρεί την καταλληλότερη λύση.

Στη συνέχεια, παρατηρούμε πως ένα σχετικά μικρό ποσοστό του 24% των μετεχόντων έχει έρθει αντιμέτωπο με περίπτωση υιοθεσίας, ενώ το υπόλοιπο 76%, που είναι και η πλειοψηφία, δεν έχει προσωπική εμπειρία πάνω σε αυτό το ζήτημα.

Τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι μετέχοντες, οι οποίοι είχαν εμπειρία με υιοθετημένα παιδιά

Όσον αφορά αυτό το ερώτημα, η πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών και των εκπαιδευτικών, αντιμετώπισαν τα εξής προβλήματα:

- Υπερκινητικότητα και διάσπαση προσοχής από το παιδί,
- δυσκολία των θετών γονέων στο να εφαρμόσουν κανόνες και όρια στο παιδί,
- υπερπροστατευτικότητα από την πλευρά της μητέρας,
- εσωστρέφεια του παιδιού και μη ικανότητα έκφρασης των συναισθημάτων του,
- έντονη εναλλαγή συμπεριφοράς και εκδήλωση ξεσπάσματος θυμού,
- φόβος του αποχωρισμού από το παιδί,
- έντονη προσκόλληση του παιδιού προς τη μητρική φιγούρα,
- δυσκολία στην προσαρμογή του στο σχολείο και τέλος,
- δυσκολία με κάποιους συμμαθητές του, οι οποίοι στην αρχή το κορόιδευαν για την υιοθεσία του, με αποτέλεσμα να είναι και εκείνο επιθετικό ως προς εκείνους.

Γενικές παρατηρήσεις

Κάποιες γενικές παρατηρήσεις που εξέφρασε η πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών και των εκπαιδευτικών, είναι οι εξής:

- Στην προσχολική εκπαίδευση, η προσκόλληση στη μητέρα είναι συνηθισμένη.
- Κάποιοι γονείς είχαν ήδη προσεγγίσει το θέμα της υιοθεσίας στο θετό παιδί τους, με τη βοήθεια παραμυθιών και με τη βοήθεια ειδικών.
- Το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη παραμονή στα ιδρύματα, ενώ υπάρχουν πολλές οικογένειες που θα ήθελαν να υιοθετήσουν, αποτελεί σοβαρό ζήτημα για επίλυση από την πολιτεία.
- Το φαινόμενο του στιγματισμού, όπου στιγματισμός είναι η ενέργεια ή το αποτέλεσμα του στιγματίζω, είναι πολύ έντονο στους μαθητές, για αυτό και οι μετέχοντες εάν ζητούσαν συνεργασία με εκείνους για την επίλυση του προβλήματος του παιδιού, θα έπρεπε να γίνει πρώτα μία σωστή τοποθέτηση και μία εύστοχη προσέγγιση.

Πίνακας 5^{ος}

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ %	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ %
Θα χρησιμοποιούσα αμοιβές και θετικά κίνητρα	95,1	98
Θα χρησιμοποιούσα τιμωρίες	2,5	0
Θα χρησιμοποιούσα απειλές	0	0
Θα παρατηρούσα το παιδί	92,6	100
Θα συμβούλευα το παιδί	97,5	96

Θα εξηγούσα στο παιδί τους κανόνες συμπεριφοράς	97,5	98
Θα εκδήλωνα την αποδοχή μου στο παιδί	100	100
Θα φρόντιζα να κερδίσω την εμπιστοσύνη του παιδιού	100	100
Θα προσάρμοζα ένα καθημερινό πρόγραμμα σύμφωνα με τις ανάγκες του παιδιού	100	100
Θα άφηνα το ίδιο το παιδί να αποφασίσει πότε θα θελήσει να ακολουθήσει αυτό το πρόγραμμα	100	80,3
Θα κρατούσα αρχείο με τη συμπεριφορά του παιδιού	65,8	100
Θα ζητούσα από το παιδί να κάνει εργασίες που κάνουν και άλλα παιδιά της ηλικίας του	95,1	94,1
Θα προσπαθούσα να μάθω περισσότερα για να αντιμετωπίζω ένα υιοθετημένο παιδί.	95,1	100
Θα πρότεινα τη φοίτηση του παιδιού σε τμήμα ένταξης	31,7	58,8
Θα πρότεινα τη φοίτηση του παιδιού σε ειδικό σχολείο	2,5	11,7
Θα ζητούσατε συνεργασία με:		
Τους θετούς γονείς του παιδιού	100	100
Τους συμμαθητές του παιδιού	100	78,4
Τον/ην παιδίατρο	87,8	80,3
Τον/τη διευθυντή/ντρια του σχολείου	97,5	100
Τους συναδέλφους	97,5	100
Τον/τη σχολικό/ή σύμβουλο	95,1	100
Τους ειδικούς, που σχετίζονται με το σχολείο (π.χ. ΚΕ.Δ.Δ.Υ.)	92,6	98
Κοινωνικούς λειτουργούς	92,6	96
Έχετε αντιμετωπίσει περίπτωση υιοθεσίας;	19,6 (Ναι)	29,4

Στη συνέχεια, περιεργάζοντας τον πίνακα που αφορά την αντιμετώπιση του παιδιού από τους ειδικούς, καταλήγουμε πάλι σε ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Ειδικότερα, οι δάσκαλοι, οι νηπιαγωγοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί που συμμετείχαν σε αυτήν την έρευνα, φαίνεται να έχουν σχεδόν τις ίδιες απόψεις για το πώς θα αντιδρούσαν αν έρχονταν αντιμέτωποι με την κατάσταση του Γιάννη. Αξιοσημείωτο είναι πως μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των εκπαιδευτικών θα πρότεινε τη φοίτηση του Γιάννη σε τμήμα ένταξης, σε αντίθεση με την πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών οι οποίοι θα φρόντιζαν να πάει ο Γιάννης σε ένα τέτοιο τμήμα. Επίσης, αν και η μειονότητα του συνόλου των δύο ομάδων, εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών, θα πρότεινε τη φοίτηση του παιδιού σε ειδικό σχολείο, πολύ μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των κοινωνικών λειτουργών το οποίο θα το έκανε. Μια άλλη αισθητή διαφορά που παρατηρούμε στις απόψεις τους είναι, ότι ενώ κανένας από τους κοινωνικούς λειτουργούς δεν θα χρησιμοποιούσε τιμωρίες στο παιδί, ενώ υπάρχει ένα πολύ μικρό ποσοστό των εκπαιδευτικών, το οποίο θα έπραττε έτσι. Τέλος, αρκετοί εκπαιδευτικοί δηλώνουν πως θα κράταγαν αρχείο με τη συμπεριφορά του παιδιού, όμως όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα το έκαναν, καθώς το θεωρούν απαραίτητο για να μπορέσουν να βελτιώσουν την προβληματική συμπεριφορά του παιδιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΣΥΖΗΤΗΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.1 Περιγραφική Σύνοψη των αποτελεσμάτων τις παρούσας έρευνας

Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και από τα αποτελέσματα της έρευνας για την υιοθεσία και τις αντιλήψεις που έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί πάνω στο θέμα αυτό, οι περισσότεροι μετέχοντες ήταν σύμφωνοι ότι ένα υιοθετημένο παιδί θέλει ιδιαίτερη προσοχή, καθώς είναι πολύ εύκολο να υπάρξουν αργότερα στη ζωή του προβλήματα. Μέσα από το παράδειγμα του παιδιού που δώσαμε στην αρχή, για τους μετέχοντες, η υιοθεσία ήταν ο βασικός παράγοντας για την παράξενη συμπεριφορά του παιδιού. Θεώρησαν πως η ιδρυματική του ζωή και η στέρηση της μητρικής φροντίδας στα πρώτα χρόνια της ζωής του, είναι ο βασικός και ο καθοριστικός παράγοντας των συμπεριφορών που παρουσιάζει το παιδί, καθώς παρέμεινε στο ίδρυμα, σε μία κρίσιμη ηλικιακή φάση για την συναισθηματική και κοινωνική του ανάπτυξη. Φαίνεται να φοβάται και να δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στο νέο του περιβάλλον, λόγω του φόβου της εγκατάλειψης από τη μητέρα και της χαμηλής αυτοεκτίμησης που το διακατέχουν. Επίσης, οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι, οι απότομες αλλαγές της συμπεριφοράς του μπορεί να οφείλονται σε τυχόν μαθησιακές δυσκολίες και στο γεγονός ότι πιθανότατα να θέλει να προσελκύει την προσοχή. Επιπλέον, το γεγονός ότι θέλει να παίζει συνέχεια είναι συχνό φαινόμενο, καθώς τα παιχνίδια δράσης είναι ένας τρόπος να ξεσπάει και να βγάζει από μέσα του, τα συναισθήματα που νιώθει.

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς και τους κοινωνικούς λειτουργούς, όσον αφορά τα πιο σημαντικά αίτια που επηρεάζουν τη συμπεριφορά ενός υιοθετημένου του παιδιού, είναι τα χαρακτηριστικά και η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού. Σχετικά με το σχολικό πλαίσιο, για τους ερωτηθέντες, είναι πολύ πιθανό, πως υπάρχει έλλειψη υπηρεσιών για παιδιά με παρόμοια προβλήματα στα σχολεία, άγνοια των παιδιών και των εκπαιδευτικών σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας, καθώς και κακή οργάνωση και διαχείριση της σχολικής μονάδας. Επίσης, οι περισσότεροι ερωτηθέντες θεωρούν ότι το παιδί έχει αναπτύξει ανασφαλής δεσμό τύπου αποδιοργανωμένο/ αποπροσανατολισμένο με τη μητέρα του. Αυτό το πιστεύουν, καθώς το παιδί προσκολλάται στη θετή του μητέρα, αφού σε εκείνη αισθάνεται ασφάλεια και φόβο, μήπως τυχόν το εγκαταλείψει και εκείνη και έτσι, το παιδί επιστρέψει πίσω στο ίδρυμα.

Οι αντιδράσεις που θα είχαν οι ερωτηθέντες στο πρόβλημα του χαρακτήρα του παιδιού, είναι σχετικά ενθαρρυντικές. Συγκεκριμένα, οι ερωτηθέντες θεωρούν, πως η συνεργασία όλων των φορέων φέρει ένα ολοκληρωμένο αποτέλεσμα, καθώς είναι σημαντικό η οποιαδήποτε παρέμβαση να γίνεται σε συστημικό πλαίσιο και όχι μόνο με την ενημέρωση των θετών γονέων, αλλά και με την παράλληλη υποστήριξη του παιδιού από το σχολείο και το εκτενέστερο περιβάλλον. Οι περισσότεροι μετέχοντες δήλωσαν, πως δεν έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση για να αντιμετωπίσουν μία τέτοια κατάσταση, παρ' όλα αυτά θα αφοσιώνονταν στο να βοηθήσουν το παιδί με όλα τα μέσα που διαθέτουν.

Όσον αφορά τη φύση του προβλήματος, οι εκπαιδευτικοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί υποστηρίζουν την άποψη ότι, το πρόβλημα του παιδιού είναι αρκετά σοβαρό και πως χρήζει άμεσης βοήθειας, προκειμένου να αντιμετωπιστεί σημαντικά και να μην έχει το παιδί αργότερα σοβαρές επιπτώσεις σε άλλους τομείς της ζωής του.

Σχετικά με τις υπηρεσίες υποστήριξης, οι μετέχοντες αυτής της έρευνας θεωρούν, πως θα υπάρχει συχνά διαθέσιμη βοήθεια σε τέτοιου είδους ζητήματα, όπως συνεργασία με εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, με ψυχολόγους ή με κοινωνικούς λειτουργούς, αν και θεωρούν πως η ποιότητά τους κυμαίνεται στο μέσο όρο. Όσον αφορά την αντιμετώπιση από τους ίδιους, οι μετέχοντες δηλώνουν πως θα έκαναν ότι μπορούσαν για να βοηθήσουν το παιδί. Αρχικά, δηλώνουν ότι θα παρατηρούσαν το παιδί και έπειτα θα χρησιμοποιούσαν θετικά κίνητρα για να το προσεγγίσουν. Επιπλέον, θα φρόντιζαν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του, θα το συμβούλευαν και θα προσάρμοζαν ένα καθημερινό πρόγραμμα σύμφωνα με τις ανάγκες του, αλλά και σύμφωνα με τις ανάγκες των συμμαθητών του, προκειμένου να προσαρμοστεί γρηγορότερα στο περιβάλλον. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες δεν είχαν προσωπική εμπειρία πάνω σε αυτό το ζήτημα, αλλά όσοι είχαν, αντιμετώπισαν τα εξής προβλήματα: το παιδί είχε αυξημένη υπερκινητικότητα, εκδήλωνε εσωστρέφεια και έντονη εναλλαγή συμπεριφοράς και ξεσπάσματος θυμού, φόβο του αποχωρισμού, ενώ υπήρχε έντονη προσκόλληση του παιδιού προς τη μητρική φιγούρα και το αντίθετο. Επιπλέον, οι θετοί γονείς δυσκολεύονταν στο να εφαρμόσουν κανόνες και όρια στο παιδί και τέλος, το ίδιο το παιδί αντιμετώπιζε δυσκολίες στο να κάνει φίλους, καθώς τον κορόιδευαν για την υιοθεσία του, με αποτέλεσμα να είναι και εκείνο επιθετικό ως προς εκείνους.

Όσον αφορά τις αντιδράσεις των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών ξεχωριστά, διαπιστώνουμε πως συμφωνούν αρκετά. Βέβαια, υπάρχουν κάποιες διαφορές στις απόψεις τους, οι οποίες είναι χαρακτηριστικές και μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι περισσότερο ενημερωμένοι όσον αφορά το θεσμό της υιοθεσίας. Ειδικότερα, διαπιστώνουμε πως οι κοινωνικοί λειτουργοί γνωρίζουν περισσότερα χαρακτηριστικά της και το γεγονός ότι έχουν αντιμετωπίσει περισσότερες περιπτώσεις υιοθετημένων παιδιών, τους κάνει να ξέρουν καλύτερα πως πρέπει να συμπεριφερθούν. Ακόμη, σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς, οι κοινωνικοί λειτουργοί δείχνουν να είναι πιο θετικοί και πιο συνειδητοποιημένοι ως προς τη σοβαρότητα μιας προβληματικής συμπεριφοράς ενός υιοθετημένου παιδιού. Παρ' όλα αυτά, αν και οι κοινωνικοί λειτουργοί φαίνεται να είναι περισσότερο ενημερωμένοι, δηλώνουν πως η ποιότητα και η διαθεσιμότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών, χρειάζεται άμεσα βελτίωση.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.2 Σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας με άλλα προηγούμενων ερευνών

Συγκρίνοντας αυτήν την έρευνα με άλλες σχετικές έρευνες, παρατήρησα κάποιες ομοιότητες. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα σε μία έρευνα (Ανδριανάκη, Δημητρίου & Προϊστάκη, 2011), όπου ένας από τους σκοπούς της ήταν να δείξει πώς είναι η ισχύουσα νομοθεσία περί ιδιωτικής υιοθεσίας σε σχέση με την προστασία του παιδιού και πώς πριν κατοχυρωθεί νομικά αυτή, έδειξαν ότι, είναι ελλιπής και πως η αρμοδιότητα του Κοινωνικού Λειτουργού στα πλαίσια της ιδιωτικής υιοθεσίας είναι περιορισμένη. Επιπλέον, μέσα από αυτήν την έρευνα παρατηρήθηκε, πως υπάρχει ανεπαρκώς ευαισθητοποίηση και στήριξη των θετών γονέων, με συνέπεια, να υπάρχει ανεπαρκώς κάλυψη των αναγκών τους. Αυτό το έδειξε και η δική μας έρευνα, καθώς η πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών ανέφερε, πως δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένη για να

αντιμετωπίζει τέτοιες καταστάσεις και πως η ποιότητα της εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών είναι στο μέσο όρο.

Στην πορεία, μία άλλη έρευνα (2016) της Καρτέρης Δ. και της Τσεπέλικας Ε., είχε σκοπό να μελετήσει τη διαδικασία της υιοθεσίας. Τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας που ταίριαζαν με τη δική μου έρευνα, ήταν ότι και οι δύο κατέληξαν στο συμπέρασμα, πως για να ολοκληρωθεί το ζήτημα της υιοθεσίας και να αντιμετωπιστεί με τη σωστή μεταχείριση, απαιτείται να είναι γνωστές οι πληροφορίες όλων των προσώπων που εμπλέκονται με το ζήτημα της υιοθεσίας, πράγμα που δεν γίνεται πάντα.

Σκοπός μιας άλλης έρευνας (Αλαγκιόζογλου, Δεμερτζή & Παντελή, 2016) ήταν να εξεταστούν οι απόψεις και οι γνώσεις διαφόρων ενήλικων ατόμων για το θεσμό της υιοθεσίας. Το κοινό συμπέρασμα σε αυτήν την έρευνα με τη δική μου, ήταν ότι όλοι πίστευαν στη χρησιμότητα των κοινωνικών λειτουργών στη διευκόλυνση της διαδικασίας.

Μια άλλη έρευνα (Κατριβέση & Dema 2016) είχε σκοπό τη μελέτη των απόψεων των κοινωνικών λειτουργών για τη διαδικασία της υιοθεσίας και για το πώς χειρίζονται την κατάσταση. Τα κοινά πορίσματα που βγήκαν από αυτήν την έρευνα με τη δική μου, ήταν ότι οι μετέχοντες δήλωσαν, πώς είναι σημαντική η εξειδίκευση των κοινωνικών λειτουργών - επαγγελματιών, ώστε να μπορέσουν να ασχοληθούν ολοκληρωμένα με τη διαδικασία της υιοθεσίας και πως οι γονείς χρειάζονται υποστήριξη σε μία τέτοια απόφαση. Τέλος, οι μετέχοντες και από τις δύο έρευνες, ανέφεραν πως η συμβουλευτική εργασία θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει τους θετούς γονείς και τα υιοθετημένα παιδιά για να μπορέσει να γίνει πετυχημένα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.3 Ερμηνεία των αποτελεσμάτων με βάση υφιστάμενες θεωρίες

Όσον αφορά τα αποτελέσματα, παρατηρούμε, ότι όλα ερμηνεύονται με βάση τις θεωρίες και τις απόψεις που έχουμε ήδη αναλύσει στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας. Συγκεκριμένα, ένα υιοθετημένο παιδί θέλει ιδιαίτερη προσοχή καθώς είναι πολύ εύκολο να υπάρξουν αργότερα, στη ζωή του, προβλήματα. Η ιδρυματική του ζωή και η στέρηση της μητρικής φροντίδας στα πρώτα χρόνια της ζωής του, είναι ο καθοριστικός παράγοντας των συμπεριφορών που παρουσιάζει το παιδί, διότι παρέμεινε στο ίδρυμα, σε μία κρίσιμη ηλικιακή φάση για την συναισθηματική και κοινωνική του ανάπτυξη (Βορριά & Ντούμα, 2013). Επίσης, το παιδί φοβάται και δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στο νέο του περιβάλλον, λόγω του φόβου της εγκατάλειψης από τη μητέρα και της χαμηλής αυτοεκτίμησης που το διακατέχουν (Bowly, 1988). Στη συνέχεια, το γεγονός των απότομων αλλαγών της συμπεριφοράς του παιδιού, πιθανότατα να οφείλονται σε μαθησιακές δυσκολίες, οι οποίες έχουν δημιουργηθεί από τις εμπειρίες που έχει ήδη βιώσει (Zeanah, Gunnar, McCall, Krepner, & Fox, 2011). Για αυτό το λόγο, το ενδιαφέρον του παιδιού για εποικοδομητική περιέργεια είναι περιορισμένο και εμφανίζει υπερκινητικότητα (Βορριά & Ντούμα, 2013).

Όσον αφορά το δεσμό που έχει αναπτύξει το παιδί με τη μητέρα του, είναι πράγματι ανασφαλής δεσμός τύπου αποδιοργανωμένος/ αποπροσανατολισμένος. Ειδικότερα, το παιδί εκδηλώνει το ενδιαφέρον του ως προς τη μητέρα του και άλλες φορές, την έντονη αποφυγή του από εκείνη και αυτό συμβαίνει, διότι σε

εκείνη αισθάνεται ασφάλεια, αλλά και φόβο μήπως τυχόν το εγκαταλείψει και επιστρέψει στο ίδρυμα (Wenar & Kerig, 2000).

Η έλλειψη υπηρεσιών για παιδιά με παρόμοια προβλήματα στα σχολεία και η άγνοια των παιδιών και των εκπαιδευτικών σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας, καθώς και κακή οργάνωση και διαχείριση της σχολικής μονάδας είναι ένα ζήτημα το οποίο δεν το αναλύσαμε παραπάνω. Ωστόσο, τα αποτελέσματα αυτά είναι κάτι αναμενόμενο, δεδομένου ότι γνωρίζουμε ότι στη σύγχρονη κοινωνία, επικρατεί αυτή η κατάσταση. Απόρροια αυτών είναι, ότι όσοι από τους ερωτηθέντες είχαν εμπειρία με υιοθετημένα παιδιά, δήλωσαν πως οι θετοί γονείς δυσκολεύονταν στο να εφαρμόσουν κανόνες και όρια στο παιδί, καθώς δεν έχουν κάποιον σύμβουλο να τους βοηθήσει ή αν έχουν, ο σύμβουλος δεν είναι καλά μορφωμένος. Επίσης, πάλι λόγω της έλλειψης ενημερότητας, το παιδί αντιμετώπιζε δυσκολίες στο να κάνει φίλους, καθώς τον κορόιδευαν για την υιοθεσία του, με αποτέλεσμα να είναι και εκείνο επιθετικό ως προς εκείνους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι συμμαθητές δεν ξέρουν πώς να χειριστούν την κατάσταση και θεωρούν την υιοθεσία ως κάτι αφύσικο, διότι κανείς δεν τους έχει ενημερώσει όπως χρειάζεται.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση από τους ίδιους τους μετέχοντες, πράττουν σωστά. Η αρχική παρατήρηση του παιδιού και έπειτα η χρήση θετικών κινήτρων για να το προσεγγίσουν είναι από τις βασικές μεθόδους. Επιπλέον, η επιχείρησή τους να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του, να το συμβουλέψουν και να προσαρμόσουν ένα καθημερινό πρόγραμμα σύμφωνα με τις ανάγκες του, αλλά και σύμφωνα με τις ανάγκες των συμμαθητών του, προκειμένου να προσαρμοστεί γρηγορότερα στο περιβάλλον, είναι επίσης καλές μέθοδοι για την διαχείριση αυτού του παιδιού (Βορριά & Ντούμα, 2013). Οι μετέχοντες υποστηρίζουν την άποψη, ότι το πρόβλημα του παιδιού είναι αρκετά σοβαρό και ότι χρειάζεται άμεση βοήθεια, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι επιπτώσεις και σε άλλους τομείς της ζωής του. Αυτό ισχύει απόλυτα, καθώς απαιτείται η συνεργασία όλων των φορέων, προκειμένου να φέρει ένα ολοκληρωμένο αποτέλεσμα στο θεσμό της υιοθεσίας (Μπίμπου, Ν. Ι., 2005).

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.4 Χρησιμότητα των αποτελεσμάτων για την εκπαιδευτική πράξη.

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα σύνολο σαράντα εννέα εκπαιδευτικών και πενήντα ένα κοινωνικών λειτουργών, προκειμένου να διερευνηθεί, το πως οι εκπαιδευτικοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί στις μέρες μας εκλαμβάνουν το θεσμό της υιοθεσίας. Επιπλέον, με βάση τα ερωτήματα που θέσαμε μέσω του ερωτηματολογίου, θέλαμε να εξετάσουμε το πόσο ενημερωμένοι είναι οι ερωτηθέντες όσον αφορά το θεσμό της υιοθεσίας, αλλά και τι θα έκαναν οι ίδιοι σε μία ανάλογη περίπτωση.

Η ιδιαίτερη σημασία αυτής της έρευνας είναι συνυφασμένη με τους κύριους σκοπούς της, οι οποίοι συνίστανται στην αναζήτηση και στην αποκάλυψη της αλήθειας και της γνώσης, αλλά και την απάντηση σε σημαντικά ερωτήματα. Μπορούμε να βρούμε εξαιρετικά χρήσιμα τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, διότι μέσα από αυτά παρατηρούμε τα προβλήματα που υπάρχουν στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, καθώς και στους κοινωνικούς φορείς που ασχολούνται με το θεσμό της υιοθεσίας. Αρχικά, διαπιστώνουμε ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες δεν έχουν τη γνώση για το πως να αντιμετωπίσουν ένα υιοθετημένο παιδί. Για αυτό το λόγο, απαιτείται η βελτίωση της εκπαίδευσης αυτών των επαγγελματιών, καθώς και η ειδικευση

τους πάνω σε τέτοιου είδους ζητήματα, προκειμένου ο επαγγελματίας, όταν έρθει αντιμέτωπος με ένα υιοθετημένο παιδί, να ξέρει πώς να το διαχειριστεί.

Επιπλέον, μέσα από την έρευνα παρατηρούμε ότι οι δημόσιοι φορείς - εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί- που ασχολούνται με αυτό το θέμα δεν είναι τόσο ενεργά διαθέσιμοι όσο θα έπρεπε να είναι. Χρειάζεται λοιπόν η συχνότερη ενεργή συμμετοχή τους και η παρουσία τους στους εκπαιδευτικούς χώρους, προκειμένου να έρχονται σε επαφή και να βοηθάνε τα παιδιά, τους γονείς ή τους εκπαιδευτικούς που θέλουν να συζητήσουν, όταν τους διακατέχει κάποιο πρόβλημα ή ανησυχία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.5 Πιθανές ερμηνείες

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας παρατηρούμε, ότι αρχικά υπάρχει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών, το οποίο θα επιχειρούσε να ασχοληθεί προσωπικά αλλά και σε συνεργασία με ειδικούς, συναδέλφους και θετούς γονείς, αν αντιμετώπιζε ένα υιοθετημένο παιδί. Επιπλέον, όλοι είναι πρόθυμοι να εκπαιδευτούν καλύτερα, προκειμένου να γνωρίζουν πώς να αντιμετωπίζουν μία τέτοιου είδους κατάσταση. Λίγοι είναι εκείνοι οι οποίοι θα αδιαφορούσαν για το παιδί ή που δεν θα εμπλέκονταν στο πρόβλημα για να το βοηθήσουν.

Όλα τα παραπάνω συμβαίνουν, γιατί, αρχικά, δεν υπάρχει κατάλληλη ενημέρωση των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών πάνω στο θέμα της υιοθεσίας και της αντιμετώπισης των πιθανών προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν. Έτσι, οι μετέχοντες δεν μπορούν να επέμβουν μόνοι τους και χρειάζονται πάντα βοήθεια από ειδικούς. Επιπλέον, στη σημερινή κοινωνία υπάρχουν αρκετά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα και η κοινωνία δεν διαθέτει τα κατάλληλα μέσα και τις κατάλληλες υπηρεσίες στα σχολεία, προκειμένου να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει η δυνατότητα να τους παρέχει κάποιο βοηθητικό προσωπικό, δηλαδή κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, γενικότερα ειδικούς πάνω στο θέμα της υιοθεσίας, καθώς οι εκπαιδευτικοί δεν είναι εξειδικευμένοι. Υπάρχει βέβαια και η ερμηνεία, όπως είδαμε και από την έρευνα, ότι ένα μικρό ποσοστό των εκπαιδευτικών δεν θέλει να πάρει θέση στο πρόβλημα της συμπεριφοράς του παιδιού, καθώς ενοχλείται και νοιώθει πως πιέζεται, επειδή ένα τόσο σημαντικό ζήτημα είναι αφημένο πάνω τους, με αποτέλεσμα να προσπαθεί να κρατήσει κάποια απόσταση και να μην συμμετέχει σε όλο αυτό.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.6 Περιορισμοί της παρούσας έρευνας

Ένας από τους περιορισμούς αυτής της έρευνας ήταν το γεγονός ότι η παρούσα έρευνα περιορίστηκε σε ένα συγκεκριμένο πλήθος εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών. Συγκεκριμένα, συμμετείχαν μόνο 49 εκπαιδευτικοί και 51 κοινωνικοί λειτουργοί, οι οποίοι αν και προέρχονταν από διάφορες ηλικιακές ομάδες και από ποικίλες περιοχές της Ελλάδας, αποτελούν μια μικρή ομάδα και έτσι δεν σημαίνει πως τα αποτελέσματα ισχύουν για όλους. Επίσης, το δείγμα της έρευνάς μας ήταν μόνο οι εκπαιδευτικοί και οι κοινωνικοί λειτουργοί και έτσι εξετάσαμε το θέμα καθαρά από την δική τους πλευρά. Αντίθετα, αν είχαμε δείγμα από τους γονείς, από περισσότερους ειδικούς, καθώς και από τα ίδια τα παιδιά θα μπορούσαμε να

εξετάσουμε το θέμα εκτενέστερα. Ένας ακόμη περιορισμός, είναι ότι το δείγμα μας αν και συλλέχτηκε από ποικίλες περιοχές της Ελλάδας, υπήρχαν περιοχές οι οποίες ήταν σχετικά μέσης οικονομικής κατάστασης σε σχέση με άλλες, με αποτέλεσμα να επηρεάζει και αυτό σημαντικά τα αποτελέσματα της έρευνάς μας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.7 Συμπεράσματα

Ο θεσμός της υιοθεσίας πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψιν και να μπει περισσότερο στην καθημερινότητα των ανθρώπων, ώστε να μην υπάρχουν προκαταλήψεις. Όλοι οι αρμόδιοι φορείς και όσοι το επιθυμούν πρέπει να συνεργαστούν, προκειμένου τα παιδιά σε όλο τον κόσμο να απολαμβάνουν την αθωότητα, την αγνότητα και τα δικαιώματα της παιδικής τους ηλικίας.

Πιο συγκεκριμένα, θεωρώ πως όλα τα υιοθετημένα παιδιά πρέπει να θεωρηθούν ότι έχουν ειδικές ανάγκες κατά την διάρκεια της υιοθέτησης και πως πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες να τοποθετήσουν όσο το δυνατόν νωρίτερα σε θετές οικογένειες, για να περιορίσουν την έκθεσή τους στη διαβίωση ορφανοτροφείων. Επιπλέον, οι γονείς πρέπει να προετοιμαστούν λεπτομερώς για τις ειδικές ανάγκες των παιδιών αυτών πριν από την πραγματική υιοθέτηση και τα παιδιά να λάβουν μια λεπτομερή ιατρική αξιολόγηση κατά την διάρκεια της άφιξης τους στο νέο τους σπίτι. Επίσης, είναι πολύ χρήσιμο, τα παιδιά που προέρχονται από τα ορφανοτροφεία να λάβουν τις θεραπευτικές ειδικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες όσο το δυνατόν συντομότερα. Οι αντιπροσωπείες και οι βοηθοί υιοθέτησης χρειάζεται να απαιτηθούν για να παρέχουν τις μακροπρόθεσμες υπηρεσίες υποστήριξης στους θετούς γονείς και τα παιδιά. Τέλος, η έρευνα πρέπει να συνεχίσει να προσπαθεί να καθορίσει τους τρόπους λειτουργίας των ορφανοτροφείων, για να ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις στην φυσιολογική ανάπτυξη των παιδιών και οι αρμόδιοι φορείς που ασχολούνται με το παιδί, εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί σύμβουλοι και ψυχολόγοι, να αποκτήσουν περισσότερη εκπαίδευση.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5.8 Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Ο θεσμός της υιοθεσίας είναι ένα ζήτημα που χρήζει διερεύνησης, καθώς αναμφισβήτητα, απασχολεί αρκετό κόσμο και περιβάλλεται από πολλές αντικρουόμενες απόψεις. Η υιοθεσία είναι μια διαδικασία καθαρά ανθρωπιστική, καθώς μέσα σε αυτή εμπλέκεται η συναισθηματική ανάγκη του ανθρώπου να αναθρέψει ένα παιδί, καθώς και η ανάγκη του παιδιού να βιώσει οικογενειακή θαλπωρή και όποιο άλλο δικαίωμα του ανήκει σε αυτήν την ηλικία. Για αυτό το λόγο και λόγω της πολυπλοκότητάς της και της διαφοροποίησης της ανά εποχή, χρειάζεται να γίνουν περισσότερες έρευνες.

Με αφορμή την παρούσα έρευνα, θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω η γνώμη που έχουν οι εκπαιδευτικοί όσον αφορά τα υιοθετημένα παιδιά. Συγκεκριμένα, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούν οι εμπειρίες τους όσον αφορά τα παιδιά, καθώς και η αντιμετώπισή τους από τους θετούς γονείς τους και τους συμμαθητές τους. Επίσης, θα ήταν χρήσιμο να ειπωθεί από τους εκπαιδευτικούς, πόσο συχνά συναντάνε

περιπτώσεις υιοθετημένων παιδιών, αν τα περισσότερα είναι από το εξωτερικό ή από την Ελλάδα, καθώς και πώς τα διαχειρίζονται.

Ακόμη, θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να γίνει μια έρευνα με ερωτηθέντες τα ίδια τα υιοθετημένα παιδιά –εφόσον έχουν ενηλικιωθεί–, τα οποία θα μιλήσουν για τις εμπειρίες τους, τι παραπάνω θα θέλανε από την κοινωνία, τους δημόσιους φορείς, την θετή τους οικογένεια. Οι γνώμες των ίδιων των υιοθετημένων παιδιών είναι πολύ σημαντικές, καθώς η υιοθεσία αφορά κατά κύριο λόγο εκείνα και θα μπορούσε να δοθεί στο θεσμό της υιοθεσίας μια άλλη οπτική πλευρά.

Η υιοθεσία είναι μια αξιοσέβαστη πράξη που δείχνει το μεγαλείο της ψυχής των ανθρώπων και το μέγεθος της καρδιάς και του μυαλού τους. Τα παιδιά χρειάζονται ανιδιοτελώς στοργή, ενδιαφέρον, ασφάλεια και προοπτική για ένα καλύτερο μέλλον και για αυτό προϋποθέτει συνεχή συνεργασία όλων των φορέων για να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο αποτέλεσμα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνόγλωσσες

(<http://www.actionaid.gr>)

Αλαγκιόζογλου, Ι. Β., Δεμερτζή, Α. Π. & Παντελή, Γ. Κ. (2016). *Η υφιστάμενη κατάσταση του Θεσμού της υιοθεσίας στην Ελλάδα*. (Πτυχιακή εργασία). Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, (Πάτρα).

Ανδριανάκη, Γ., Δημητρίου, Μ. & Προϊστάκη, Α. (2011). *Ιδιωτική Υιοθεσία Μία έρευνα που αφορά τις απόψεις των Κοινωνικών Λειτουργών στην περιφέρεια Κρήτης* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Κρήτη (Ηράκλειο).

Βλαχοπαναγιώτη, Σ., Κεφαλίδου, Α. & Μαρκάκη, Μ. (2005). *Στάση εκπαιδευτικών Δημοτικών σχολείων απέναντι στις Μαθησιακές Δυσκολίες παιδιών*. (Πτυχιακή εργασία). Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης Σχολή Σ.Ε.Υ.Π. Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας (Ηράκλειο).

Βορριά, Π., Σαραφίδου, Ε., Παπαληγούρα, Ζ., Λαμπίδη, Α. & Κοντοπούλου, Α. (2006). Οι επιπτώσεις της παρεχόμενης φροντίδας στο δεσμό «μητέρας»-βρέφους σε βρέφη του Κέντρου Βρεφών «Μητέρα». *Ψυχολογία*, σελ. 13, 21-36.

Βορριά, Π. & Ντούμα, Μ. (2013). *Είναι η υιοθεσία επιτυχής παρέμβαση για τη βελτίωση της νοημοσύνης και της σχολικής επίδοσης; Σύντομη ανασκόπηση*. 1^η Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ψυχολογίας ΑΠΘ. (σσ.276-295). Θεσσαλονίκη: Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://ejournals.lib.auth.gr/psyannals/article/view/4274/4355>

Bowlby, J. (1995). *Δημιουργία και Διακοπή συναισθηματικών δεσμών*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

(<http://www.childcom.org.cy>)

Cole M., Cole S. (2002). *Η ανάπτυξη των παιδιών. Η αρχή της Ζωής: Εγκυμοσύνη, Τοκετός, Βρεφική Ηλικία. Τόμος Α΄*. Αθήνα: Εκδόσεις τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός

Dale, F., Sinason, V., Tustin, F., Bradley, J., Hunter, M., Boston, M., Moran, G., Fonagy, P., Hodges, J., Berger, M., Rustin, M., Alvarez, A. & Lyth, M., I. (1998). *Ψυχαναλυτική Ψυχοθεραπεία παιδιών με Σωματικές Μειονεξίες και Ψυχοδιανοητικές Διαταραχές Σύγχρονες Θεραπευτικές Προσεγγίσεις 2*. Στο Σουρ, Ρ. & Μίλερ, Σ. (σσ.1-368). *Ψυχαναλυτική Ψυχοθεραπεία παιδιών με Σωματικές Μειονεξίες και Ψυχοδιανοητικές Διαταραχές Σύγχρονες Θεραπευτικές Προσεγγίσεις 2*. Αθήνα: Εκδόσεις Καταστασιώτη

Feldman, R. S. (2011). *Εξελικτική Ψυχολογία Δια Βίου Ανάπτυξη*. Στο Μπεξεβέγκης, Γ. Η. (Επιμ.), *Εξελικτική Ψυχολογία Δια Βίου Ανάπτυξη* (σσ.1-895). Αθήνα: Εκδόσεις GUTENBERG

Κάκουρος, Ε. & Μανιαδάκη, Κ. (2006). *Ψυχοπαθολογία Παιδιών και Εφήβων Αναπτυξιακή Προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός

Καρτέρη, Δ. & Τσεπέλικα, Ε. (2016). *Υιοθεσία στην Ελλάδα: Ανάλυση και εξέλιξη στην Ελλάδα. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στη συμβουλευτική των Θετών γονέων*. (Πτυχιακή εργασία). Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, (Πάτρα).

Κατριβέση, Ε. & Dema, Ο. (2016). *Συμβουλευτική της οικογένειας με υιοθετημένα παιδιά και ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού*. (Πτυχιακή εργασία). Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, (Πάτρα).

Καλλιδικάκη Θεανώ, (1990). «Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην προσέγγιση των Μαθησιακών Δυσκολιών». Ελληνική Εταιρία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του παιδιού «Σεμινάριο Μαθησιακές Δυσκολίες- Σύγχρονες απόψεις και τάσεις». Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κοζορόνη, Ε. & Χαρίτου, Ε. (2003). *Η στάση των ενήλικων υιοθετημένων απέναντι στο θεσμό της υιοθεσίας*. (Πτυχιακή εργασία). Τ.Ε.Ι. Κρήτης Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, (Ηράκλειο).

Κοκκίνου, Μ. (2016). *Υιοθεσία*. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2013, από <http://kokkinou.edu.gr/?p=217>

Κοσμά, Σ. (2014). *Λειτουργία της Οικογένειας και Ατομική Ψυχοπαθολογία* (Διπλωματική Εργασία). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Τμήμα Ειδικής Αγωγής, (Βόλος).

Κουσκουρέλου, Γ. (1999). *Υιοθεσία και αναδοχή*. (Πτυχιακή εργασία). Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας Σχολή Διοίκησης Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας, (Καλαμάτα).

Λαχανά, Κ. & Κωστακοπούλου, Α. (2009). *Παράνομη και Νόμιμη Υιοθεσία στην Ελλάδα*. (Πτυχιακή εργασία). Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Λογιστικής, (Καβάλα).

Μάνου, Ν. (1997). *Βασικά Στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών

Μπαμπινιώτης, Γ. (2004). *Λεξικό για το Γραφείο και το Σχολείο*. Αθήνα: Εκδόσεις Κέντρο Λεξικολογίας ΕΤΕ

Μπίμπου, Ν. Ι. (2005). *«Και εγώ μπορώ να είμαι καλή μαμά!» Ψυχική Υγεία γονέων και Παιδιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Μπίμπου, Ι. (2006). *Το άγχος και η φοβία στα παιδιά*. Στο Α. Καλαντζή-Αζίζι, & Μ. Ζαφειροπούλου (Επιμ.), *Προσαρμογή στο σχολείο-Πρόληψη και αντιμετώπιση δυσκολιών*. (σελ.288-327). Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Μυλωνά, Α. (2007). *Αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την διάγνωση και αντιμετώπιση της δυσλεξίας με την χρήση της νέας τεχνολογίας και σύνταξη σχετικού εντύπου, σε μορφή φυλλαδίου, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης τους*. (Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία). Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Σύμπραξης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας, (Ιωάννινα).

Ουζούνη, Χ. & Νακάκης, Κ. (2013). Νοσηλευτική φροντίδα παιδιών μετά από τραυματικό γεγονός. *Το Βήμα του Ασκληπιού*. Τόμος 12, Τεύχος 2. (Απρίλιος - Ιούνιος 2013). (σσ.137-166).

(<http://www.opengov.gr>)

Παντελιάδου, Σ. (2000). *«Μαθησιακές δυσκολίες και εκπαιδευτική πράξη»*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Παπαδημητρίου, Α. (1999). Οι επιπτώσεις της μητρικής αποστέρησης στην ψυχοπαθολογία του παιδιού – Ο ιδρυματισμός. *Νοσηλευτική*. Vol 3 (No 38), 224-231.

Πυργιωτάκης Ι. (1999). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Rattner, J. (1967). *Ανατρέφω σωστά το παιδί μου; Τα σύγχρονα οικογενειακά προβλήματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ηλία Μανιατέα

(<http://www.roots-research-center.gr>)

(http://synedrio.edu.gr/ara_ver2.pdf)

Τί είναι το Spss - Τι εξετάζει η Στατιστική. (2010, 29 Νοεμβρίου). Ανακτήθηκε από: <http://spss1.blogspot.gr/2010/11/spss.html>

(<https://www.unicef.gr>)

Χαραλαμποπούλου, Ν. Γ. (1986). *Ψυχοπαιδαγωγικά άρθρα και Μελετήματα*. Αθήνα

Wenar, C. & Kerig, K. P. (2000). *Εξελικτική Ψυχοπαθολογία- Από τη Βρεφική Ηλικία στην Εφηβεία*. (Δ. Μαρκούλης & Γεωργάκα, Μτφρ.-επιμ.). Αθήνα: Gutenberg.

Ξενόγλωσσες

Ainsworth, M., Blehar, M., Waters, E. & Wall, S. (1978): *Patterns of Attachment*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://psychologyabout.com/od/loveandattraction/ss/attachmentstyle_2htm

Bowlby, J. (1973). *Separation: Anxiety and anger: Attachment and loss (Vol. 2)*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.

Bretherton, I. (1992). *The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth*. *Developmental Psychology* (pp. 28, 759-775).

Fox, N. A., Almas, A. N., Kathryn A. Degnan, K. A., Nelson, C.A., & Zeanah, C. H. (2011). *The effects of severe psychosocial deprivation and foster care intervention on cognitive development at 8 years of age: findings from the Bucharest Early Intervention Project*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* (pp. 52, 919-928).

Johnson, D. E. (2002). *Adoption and the effect on children's development*. *Early Human Development* (pp. 68, 39-54).

Klaus, M. H., Kennell, J. H., Klaus, P. H. (1995). *Bonding*. Boston: Addison- Wesley. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.personalityresearch.org/papers/lee.html>

Moe, V. (2002). Foster-placed and adopted children exposed in utero to opiates and other substances: prediction and outcome at four and a half years. *Journal of Developmental and Behavioural Pediatrics* (pp. 23, 330-339).

Rutter, M. (2005). Adverse preadoption experiences and psychological outcomes. In D. M. Brodzinsky & J. Palacios, (Eds.), *Psychological issues in adoption* (pp. 67-92). Westport: Praeger Publishers.

Shiakou, M. (2011). *Representations of Attachment Patterns in the Family Drawings of Maltreated and Non-maltreated Children*. *Child Abuse Review*. Published online in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com). doi:10.1002/car.1184.

Trowell, J. (1982). Effects of obstetric management on the mother- childrelationship. In C. M. Parkes and J. Stevenson – Hinde (Eds.), *The Place of attachment in human behavior* (pp.74- 94). New York: Basic Books. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.personalityresearch.org/papers/lee.html>

Van IJzendoorn, M. H., & Juffer, F. (2006). *The Emanuel Miller Memorial Lecture 2006: Adoption as intervention. Meta-analytic evidence for massive catch-up and plasticity in physical, socio-emotional, and cognitive development*. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), pp.1228-1245. doi:10.1111/j.1469-7610.2006.01675.x

Εισαγωγική Φωτογραφία

Adopted boy Sam, by Kate T. Parker

Φόρμα χωρίς τίτλο

Το ερωτηματολόγιο έχει συνταχθεί στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας με τίτλο «ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΣΙΑ». Παρακαλώ συμπληρώστε αυτό το ερωτηματολόγιο αποκλειστικά και μόνον με βάση τη δική σας γνώμη. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο.

Ευχαριστούμε εκ των προτέρων.

Διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου *

Εγκυρη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου

Αυτή η φόρμα συλλέγει τις διευθύνσεις ηλ. ταχυδρομείου. [Αλλαγή ρυθμίσεων](#)

⋮

Παρακαλώ, διαβάστε προσεκτικά και απαντήστε με βάση την ακόλουθη περιγραφή

Περιγραφή (προαιρετικό)

Ο Γιάννης είναι ένα αγόρι 6 ετών το οποίο εδώ και 1 χρόνο έχει υιοθετηθεί μετά από παραμονή σε ίδρυμα, από την ηλικία των 3 μηνών. Η θετή του μητέρα τον περιγράφει ως ένα αξιαγάπητο παιδί, το οποίο είναι αρκετά ήσυχο, ντροπαλό και το οποίο θέλει σχεδόν συνέχεια να είναι μαζί της. Επιπλέον, αναφέρει ότι παρουσιάζει χαμηλή αυτοεκτίμηση και πως κάποιες φορές έχει ξεσπάσματα θυμού. Δυσκολεύεται στα μαθήματα και δεν έχει πολλούς φίλους στο σχολείο. Ωστόσο, του αρέσει πολύ να παίζει παιχνίδια δράσης. Ποιο κατά τη γνώμη σας είναι το πιο σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο Γιάννης;

Κείμενο μακροσκελούς απάντησης

...

Παρακαλώ σημειώστε τον αριθμό που σας αντιπροσωπεύει καλύτερα σε κάθε πρόταση

Στις περισσότερες ερωτήσεις σας ζητείται να επιλέξετε μόνο έναν αριθμό από το 1 έως το 5, το 1 σημαίνει απόρριψη της πρότασης και το 5 αποδοχή της πρότασης. Οι αριθμοί 2,3,4 δείχνουν αυξανόμενο βαθμό αποδοχής)

Οικογενειακό περιβάλλον

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Μακρά παραμονή στο ίδρυμα *

	1	2	3	4	5	
Απίθανο	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ Πιθανό

2) Στέρωση της μητρικής φροντίδας *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

3) Χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο θετών γονέων *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

4) Υιοθεσία σε μεγάλη ηλικία *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

5) Οι θετοί γονείς είναι υπερβολικά αυστηροί *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

6) Οι θετοί γονείς κακομαθαίνουν το παιδί *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

7) Οι θετοί γονείς αδιαφορούν για το παιδί *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

8) Οι φυσικοί γονείς έχουν παρόμοια προβλήματα *

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

8) Οι φυσικοί γονείς έχουν παρόμοια προβλήματα *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9) Το παιδί βλέπει πολλές ώρες τηλεόραση *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

10) Το παιδί δεν περνάει αρκετό χρόνο με τους θετούς γονείς του *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

...

Χαρακτηριστικά του παιδιού

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Έτσι είναι ο χαρακτήρας του *

	1	2	3	4	5	
Απίθανο	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ Πιθανό

2) Έχει μαθησιακές δυσκολίες *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

3) Προσπαθεί να προσελκύσει την προσοχή των άλλων *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

4) Έχει χαμηλό δείκτη νοημοσύνης *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5) Έχει προβλήματα υγείας (π.χ. προβλήματα ακοής, ήπια εγκεφαλική βλάβη) *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6) Έχει διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητα *

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

---

7) Δεν του αρέσει το σχολείο *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8) Έχει διαταραχή αυτιστικού φάσματος *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Μετά την ενότητα 1 **Συνέχεια στην επόμενη ενότητα**

Ενότητα 2 από 7

1. ΑΙΤΙΑ

Λαμβάνοντας υπόψη το πρόβλημα που περιγράφεται παραπάνω, να δείξετε κατά πόσο θεωρείτε ότι καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις μπορεί να είναι η αιτία του προβλήματος.

Παρακαλώ σημειώστε τον αριθμό που σας αντιπροσωπεύει καλύτερα σε κάθε πρόταση

Περιγραφή (προαιρετικό)

Χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού

1) Τρόπος διδασκαλίας (π.χ. αυταρχικός, δημοκρατικός, αδιάφορος) *

	1	2	3	4	5	
Απίθανο	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ Πιθανό

2) Προσωπικότητα εκπαιδευτικού *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

3) Ακατάλληλη συμπεριφορά εκπαιδευτικού απέναντι στο παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Παράγοντες που σχετίζονται με το σχολικό πλαίσιο

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Έλλειψη υπηρεσιών για παιδιά με παρόμοια προβλήματα στα σχολεία *

	1	2	3	4	5	
Απίθανο	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ Πιθανό

2) Αναλυτικά προγράμματα άσχετα με τα ενδιαφέροντα του παιδιού *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

3) Κακή οργάνωση και διαχείριση της σχολικής μονάδας *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

4) Μεγάλος αριθμός παιδιών σε κάθε τάξη *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5) Κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της περιοχής που βρίσκεται το σχολείο

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6) Δεν υπάρχει ενημέρωση σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας *

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Παρατηρήσεις:

Κείμενο μακροσκελούς απάντησης

Τι είδους δεσμό θεωρείτε πως έχει αναπτύξει το συγκεκριμένο παιδί με τη μητέρα του;

- Ασφαλή δεσμό
- Ανασφαλή δεσμό τύπου αποφυγής
- Ανασφαλή δεσμό τύπου αντίστασης
- Ανασφαλή δεσμό τύπου αποδιοργανωμένος/ αποπροσανατολισμένος
- Δεν γνωρίζω

Σχόλια:

Κείμενο μακροσκελούς απάντησης

πτά την ενότητα 2 · Συνέχεια στην επόμενη ενότητα

Ενότητα 3 από 7

2. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Αν έπρεπε να αντιμετωπίσετε το παιδί που παρουσιάζεται στην παραπάνω περιγραφή, πώς θα αισθανόσασταν;

***
Παρακαλώ σημειώστε τον αριθμό που σας αντιπροσωπεύει καλύτερα σε κάθε πρόταση:

Περιγραφή (προαιρετικό)

Ισχύει στη δική μου περίπτωση

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Θα ένιωθα θυμό/αποστροφή για το παιδί *

	1	2	3	4	5	
Σίγουρα όχι	☐	☐	☐	☐	☐	Σίγουρα ναι

2) Θα ένιωθα εκνευρισμένος/η με το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

3) Θα ένιωθα αδιαφορία για το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

4) Θα ένιωθα συμπάθεια για το παιδί *

5) Θα ένιωθα αγχωμένος/η, πιεσμένος/η *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6) Θα ένιωθα αβοήθητος/η *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7) Θα ένιωθα πληγωμένος/η, προσβεβλημένος/η *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8) Θα ένιωθα υπεύθυνος/η να βοηθήσω το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9) Θα ένιωθα το κατεξοχήν υπεύθυνο άτομο να βοηθήσει *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

10) Θα αφοσιωνόμουν στο να βοηθήσω το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

11) Θα ήθελα να βοηθήσω το παιδί με όλα τα μέσα που διαθέτω (π.χ. μεμονωμένα, συνεργαζόμενος με τους θετούς γονείς, με την βοήθεια ειδικών κτλ.) *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

12) Θα ένιωθα ότι οι θετοί γονείς απαιτούν από εμένα να βοηθήσω το παιδί τους *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

13) Θα ένιωθα ότι οι προϊστάμενοί μου απαιτούν από εμένα να βοηθήσω το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

14) Θα ένιωθα ότι η πολιτεία απαιτεί από μένα να βοηθήσω το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

15) Ξέρω πώς να αντιμετωπίζω το πρόβλημα από προσωπική πείρα *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

16) Ξέρω πώς να αντιμετωπίζω το πρόβλημα από την εκπαίδευσή μου *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

17) Θα μπορούσα να ασχοληθώ με την περίπτωση από μόνος/η μου *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

18) Θα μπορούσα να ασχοληθώ με την περίπτωση αν μπορούσα να εμπλέξω τους θετούς γονείς στη διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος

19) Θα μπορούσα να ασχοληθώ με την περίπτωση αν μπορούσα να εμπλέξω ειδικούς (ειδικούς παιδαγωγούς, ψυχολόγους) στη διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

20) Θα μπορούσα να αντιμετωπίσω την κατάσταση αν είχα περισσότερη εκπαίδευση *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

21) Θα ενημέρωνα τους θετούς γονείς, με σκοπό να αντιμετωπίσουν εκείνοι και όχι εγώ, το πρόβλημα *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

22) Θα ενημέρωνα τους θετούς γονείς με σκοπό να αντιμετωπίσουν εκείνοι το πρόβλημα, ενώ παράλληλα θα βοηθούσα όσο μπορούσα το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

23) Θα ενημέρωνα τους γονείς για το πώς να χειριστούν την κατάσταση μόνοι τους *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Παρατηρήσεις:

Κείμενο μακροσκελούς απάντησης

α την ενότητα 3 Συνέχεια στην επόμενη ενότητα

Ενότητα 4 από 7

3. Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Πόσο σοβαρό πιστεύετε ότι είναι το πρόβλημα του Γιάννη; *

	1	2	3	4	5	
Καθόλου σοβαρό	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ σοβαρό

2) Πόσο συχνή είναι η συμπεριφορά του Γιάννη για την ηλικία του; *

	1	2	3	4	5	
Καθόλου συχνή	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνή

3) Πόσο συχνά εμφανίζεται η συμπεριφορά του Γιάννη στα αγόρια; *

	1	2	3	4	5	
Καθόλου συχνά	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ συχνά

4) Πώς πιστεύετε ότι θα εξελιχθεί το πρόβλημα του Γιάννη; *

- Δεν υπάρχει λύση
- Μπορεί να αντιμετωπιστεί σε περιορισμένο βαθμό
- Μπορεί να αντιμετωπιστεί σε σημαντικό βαθμό
- Μπορεί να αντιμετωπιστεί πλήρως

5) Πώς πιστεύετε ότι θα ξεπεραστεί το πρόβλημα του Γιάννη; *

- Το πρόβλημα θα ξεπεραστεί μόνο του
- Το πρόβλημα θα ξεπεραστεί μόνο με βοήθεια

6) Το πρόβλημα θα έχει σοβαρές επιπτώσεις και σε άλλους τομείς της ζωής του Γιάννη; *

- Ναι
- Όχι

τά την ενότητα 4 Συνέχεια στην επόμενη ενότητα

Ενότητα 5 από 7

4. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Περιγραφή (προαιρετικό)

Παρακαλώ σημειώστε μία μόνο απάντηση

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Ποια είναι η γνώμη σας για τη διαθέσιμη βοήθεια στο πρόβλημα του Γιάννη; (π.χ. συνεργασία με εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς) *

- Είναι πάντα διαθέσιμη
- Είναι συχνά διαθέσιμη
- Δεν είναι ποτέ διαθέσιμη

τιανη; (π.χ. συνεργασία με εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, ψυχολογούς, κοινωνικούς λειτουργούς)

- Είναι πάντα διαθέσιμη
- Είναι συχνά διαθέσιμη
- Δεν είναι ποτέ διαθέσιμη
- Δεν γνωρίζω υπηρεσίες
- Δεν υπάρχει

2) Ποια είναι η γνώμη σας για την ποιότητα των διαθέσιμων υπηρεσιών υποστήριξης; *

- Πολύ καλή μπορώ να κρίνω
- Περίπου στο μέσο όρο
- Πολύ χαμηλή
- Δεν γνωρίζω

τά την ενότητα 5 Συνέχεια στην επόμενη ενότητα

Ενότητα 6 από 7

5. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ

Παρακαλώ, σημειώστε τον αριθμό που σας αντιπροσωπεύει καλύτερα σε κάθε πρόταση:

1) Τι πραγματικά θα κάνατε αν έπρεπε να αντιμετωπίσετε το παιδί που περιγράφεται παραπάνω;

Ειδικοί

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Θα χρησιμοποιούσα αμοιβές και θετικά κίνητρα *

	1	2	3	4	5	
Πολύ απίθανο να το κάνω	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ πιθανό να το κάνω

2) Θα χρησιμοποιούσα τιμωρίες *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

3) Θα χρησιμοποιούσα απειλές *

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

4) Θα παρατηρούσα το παιδί *

5) Θα συμβούλευα το παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6) Θα εξηγούσα στο παιδί τους κανόνες συμπεριφοράς *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7) Θα εκδήλωνα την αποδοχή μου στο παιδί *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8) Θα φρόντιζα να κερδίσω την εμπιστοσύνη του παιδιού *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

9) Θα προσαρμόζα ένα καθημερινό πρόγραμμα σύμφωνα με τις ανάγκες του παιδιού *

---

10) Θα άφηνα το ίδιο το παιδί να αποφασίσει πότε θα θελήσει να ακολουθήσει αυτό το πρόγραμμα

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

...

11) Θα κρατούσα αρχείο με τη συμπεριφορά του παιδιού *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

12) Θα ζητούσα από το παιδί να κάνει εργασίες που κάνουν και άλλα παιδιά της ηλικίας του

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

13) Θα προσπαθούσα να μάθω περισσότερα για να αντιμετωπίσω ένα υιοθετημένο παιδί.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

---

14) Θα πρότεινα τη φοίτηση του παιδιού σε τμήμα ένταξης *

15) Θα πρότεινα τη φοίτηση του παιδιού σε ειδικό σχολείο *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Θα ζητούσατε συνεργασία με:

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Τους θετούς γονείς του παιδιού *

	1	2	3	4	5	
Πολύ απίθανο να το κάνω	☐	☐	☐	☐	☐	Πολύ πιθανό να το κάνω

2) Τους συμμαθητές του παιδιού *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

3) Τον/ην παιδίατρο *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

...

4) Τον/τη διευθυντή/ντρια του σχολείου *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

5) Τους συναδέλφους *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

6) Τον/τη σχολικό/η σύμβουλο *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7) Τους ειδικούς, που σχετίζονται με το σχολείο (π.χ. ΚΕ.Δ.Δ.Υ.) *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

8) Κοινωνικούς λειτουργούς *

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Εχετε αντιμετωπίσει περίπτωση υιοθεσίας; *

Ναι

Όχι

Αν ναι, περιγράψτε σύντομα τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίσατε;

Κείμενο μακροσκελούς απάντησης

Γενικές παρατηρήσεις:

Κείμενο μακροσκελούς απάντησης

Μετά την ενότητα 6 Συνέχεια στην επόμενη ενότητα

Ενότητα 7 από 7

ΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Περιγραφή (προαιρετικό)

1) Φύλο: *

Άντρας

Γυναίκα

2) Ηλικία: *

Κείμενο σύντομης απάντησης

3) Τόπος κατοικίας: *

Κείμενο σύντομης απάντησης

4) Φορέας απασχόλησης: *

Δημόσιος

Ιδιωτικός

5) Επαγγελματικός τομέας: *

Δάσκαλος/α

Νηπιαγωγός

Κοινωνικός λειτουργός

6) Οικογενειακή κατάσταση: *

έγγαμος/η

άγαμος/η

χήρος/α

- χήρος/α
- διαζευγμένος/η

7) Χρόνια υπηρεσίας: *

Κείμενο σύντομης απάντησης

8) Βασικές σπουδές: *

Κείμενο σύντομης απάντησης

9) Μεταπτυχιακές σπουδές: *

- Ναι
- Όχι

...

Αν ναι:

- Ελλάδα
- Εξωτερικό

Αν εξωτερικό, σε ποια χώρα:

Κείμενο σύντομης απάντησης

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (Master's):

Κείμενο σύντομης απάντησης

...

Διδακτορικό Δίπλωμα (Ph.D):

Κείμενο σύντομης απάντησης

10) Εμπειρία στην Ειδική Αγωγή (η ερώτηση αφορά μόνον εκπαιδευτικούς):

- Ναι
- Όχι

Αν ναι:

- Διδασκαλία σε ειδικό σχολείο
- Διδασκαλία σε τμήμα ένταξης
- Σεμινάρια
- Άλλο...

Σας ευχαριστούμε θερμά για το χρόνο και τη συνεργασία σας!

Περιγραφή (προαιρετικό)